

Onsdagen den 2 mars

Kl. 10.00

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

§ 1 Fyllnadsval till utskott

Herr TALMANNEN:

Sedan herr Träff beviljats ledighet från riksdagsarbetet har moderata samlingspartiets riksdagsgrupp för uppdrag som suppleant i skatteutskottet anmält dennes ersättare herr Westerberg.

Herr talmannen förklarade därefter vald till

suppleant i skatteutskottet

herr Westerberg (m).

*Fyllnadsval
till utskott*

*Meddelande om
ändring i den
preliminära
tidsplanen*

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagens kammare

Jag anhåller härmed om att bli entledigad från mitt uppdrag som suppleant i utbildningsutskottet.

1977.02.25

Christer Nilsson

Till riksdagens kammare

Jag anhåller härmed om att bli entledigad från mitt uppdrag som suppleant i trafikutskottet.

1977.02.25

Marianne Ståhlberg

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 3 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

Herr TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen kommer ett bordläggningsplenium att anordnas måndagen den 7 mars kl. 16.00.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:55 till utbildningsutskottet

1976/77:86 till finansutskottet

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:106.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

§ 6 Regionalpolitiskt stöd till Algots Nord AB och AB Eiser

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:15 med anledning av propositionen 1976/77:58 om regionalpolitiskt stöd till Algots Nord AB och AB Eiser jämte motioner.

I propositionen 1976/77:58 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av statsrådet Åsling föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att ta i anspråk medel från förslagsanslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för avskrivningslån på sammanlagt 24,2 milj. kr. till Algots Nord AB och AB Eiser enligt de riktlinjer som förordats i propositionen. Syftet med lånen var att skapa förutsättningar för fortsatt drift vid Algots Nords anläggningar i Skellefteå, Norsjö och Lycksele samt Eisers anläggningar i Kramfors och Sollefteå.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:1341 av herr Carlstein (s) och fru Hörnlund (s), vari yrkats att riksdagen vid antagande av propositionen 1976/77:58 som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om

1. att sysselsättningsminskning i möjligaste mån borde undvikas i Boråsregionen,
2. att en undersökning borde genomföras för att klarlägga om de båda företagen uppfyllt sina åtaganden enligt avtal eller myndigheternas beslut,
3. att åtgärder borde vidtas om den ovanstående undersökningen visade att företagen inte uppfyllt sina förpliktelser,

1976/77:1345 av herrar andre vice talmannen Magnusson (m) och Nyhage (m),

1976/77:1346 av fru Normark m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle uppdra åt regeringen att påskynda utredningen inom Statsföretag AB om ett vidgat statligt ägararrangemang av i första hand tekoindustrierna i Norrland och att återkomma till riksdagen med förslag, och

1976/77:1347 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle besluta att hos regeringen hemställa om att denna omedelbart vidtog nödvändiga åtgärder för ett förstatligande av Algots Nord AB och AB Eiser för att trygga sysselsättningen vid företagens anläggningar i Skellefteå, Norsjö och Lycksele, resp. Kramfors, Sollefteå och Gällivare.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle bifalla propositionen 1976/77:58,
2. beträffande ökat statligt engagemang i tekoindustrin att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:1346 och 1976/77:1347,
3. beträffande frågan om snedvridande effekter för konkurrensen m. m. att motionen 1976/77:1345 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

4. beträffande sysselsättningen i Boråsregionen att motionen 1976/77:1341, yrkandet 1, inte föränledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande undersökning av frågan om Algots och Eiser fullgjort sina förpliktelser på grund av tidigare utgivet regionalpolitiskt stöd m. m. att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1341, yrkandena 2 och 3, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Följande tre reservationer hade avgivits av herrar Fagerlund och Nilsson i Östersund, fru Hörnlund, herr Johansson i Simrishamn samt fru Ludvigsson, fru Berglund och fru Leijon (samtliga s):

1. beträffande ökat statligt engagemang i tekoindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

A. med anledning av motionen 1976/77:1346 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

B. lämna motionen 1976/77:1347 utan åtgärd,

2. beträffande sysselsättningen i Boråsregionen, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1341, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande undersökning av avtalen mellan staten och Algots samt staten och Eiser, vari reservanterna ansett att utskottet – såvitt avsåg undersökning av frågan om Algots och Eiser fullgjort sina förpliktelser på grund av tidigare utgivet regionalpolitiskt stöd m. m. – under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1341, yrkandena 2 och 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om utredning under parlamentarisk medverkan.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är ganska ofta vi f. n. diskuterar branscher som har råkat i kris, och det är ju inte första gången som tekoindustrin är föremål för riksdagens behandling. Vid varje tillfälle talar man om de höga kostnaderna i svensk industri, och varje gång fokuserar man detta till de höga lönerna, vilka skulle ha haft till följd att svenska textilföretag etablerat sig i utlandet. När etablering kom till stånd i Norrland var det också alternativa etableringar i andra länder som utgjorde bakgrunden vid diskussionerna. Det var då staten ansåg att man i stället skulle göra en regionalpolitisk satsning i Norrland, detta för att ge sysselsättning åt arbetslösa i utsatta områden och även för att skaffa arbete till dem som aldrig kommit in i industrin. Jag anser att denna satsning i grunden var riktig.

Vad som förvånar mig i diskussionen om textilindustrin är att det

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

bara talas om lönekostnaderna och att man sällan hör något om prissättningen inom handeln. Man hör aldrig någon borgerlig tala om detta problem, utan tar någon upp saken tillhör vederbörande någon facklig organisation, ty de fackliga organisationerna anser att denna fråga många gånger är av avgörande betydelse för den svenska textilindustrins konkurrenskraft.

På fackligt håll inom tekobranschen har jag hört talas om fall där påslaget i affärerna är procentuellt lika stort oavsett om det är svenska eller utländska varor. Man brukar som exempel nämna att en vara som importerats för 100 kr. i affärerna kostar 225 kr. Samma svenska vara som från fabriken kostar 200 kr. kommer genom det här procentpåslaget upp i ett pris på 450 kr. Nu kan ingen inbilla mig att det kostar mer att sälja en svensk vara än en importerad. Hade man ett kronpåslag skulle den svenska varan betinga ett pris på 325 kr., och då valde kanske fler den svenska varan än vid det nuvarande prissättningssystemet. Jag säger detta för att ge en ytterligare dimension åt den svenska tekoindustrins problem – vi skall ju inte diskutera prissättningen i dag.

Dagens aktuella fråga gäller i stället om staten enligt offertsystem skall satsa ytterligare medel för att bevara konfektionsindustrin i Norrland. Tyvärr är det väl enligt propositionen fråga om ett anstånd på två år. Föredragande statsrådet skriver nämligen "att stödet i första hand avser att ge rådrum för att söka åstadkomma varaktig sysselsättning för de berörda i verksamhet som på sikt kan bedrivas lönsamt". Det är mot denna bakgrund och dessutom mot bakgrund av de stora belopp som staten satsat och nu kommer att satsa som man skall se den socialdemokratiska reservationen 1 vid betänkandet 15 från arbetsmarknadsutskottet.

Låt mig innan jag går in på reservationen anföra några siffror. Vad vi skall besluta om i dag rör sig om sammanlagt 24,2 milj. kr., varav 15,2 miljoner till Algots Nord, vilket betyder en summa på 17 000 kr. per år och anställd. För Eiser gäller det 9 milj. kr., vilket gör 37 500 kr. per år och anställd. Till detta skall läggas att Algots i förskott har fått 10 milj. kr.

Ser man sedan till vad som redan utbetalats i regionalpolitiskt stöd kan man konstatera, att Algots har fått 51 431 000 kr. plus fri hyra, vilket i realiteten betyder en statlig och samhällelig satsning med belopp som överstiger de 72 500 kr. som utgått direkt till företaget per anställd.

Eiser har fått 23 194 000 kr., vilket per anställd gör 127 500 kr. Tillsammans med vad som har utbetalats och det som vi i dag säkerligen kommer att besluta går summan upp till 100 milj. kr.

Vad som dessutom är anmärkningsvärt är att enligt förutsättningarna för lokaliseringsbeslutet och de statliga medlen företagen skulle skapa sysselsättning för tillsammans 1 590 personer. I dag finns det 905 anställda, och de skall enligt propositionen och även utskottets betänkande krympa med 220 personer, så att det efter den 1 juli kommer att finnas 685 arbetsplatser.

Ondsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Är det inte riktigt såväl från regionalpolitiska synpunkter som från rent ekonomiska att fråga sig, om vi kan hålla på att pumpa in pengar i företag som icke uppfyller sina åtaganden, utan att omedelbart igångsätta en utredning om statens ägarengagemang i tekoindustrin? Nu vill inte den borgerliga majoriteten i utskottet i en akut situation ta upp de mera långtgående frågorna. Om jag gör en välvillig tolkning av vad utskottet skriver, skulle jag kunna få den uppfattningen att längre fram skulle även de borgerliga kunna vara beredda att göra en sådan undersökning. Men i vetskap om de borgerliga partiernas inställning till näringspolitiken och deras vakthållning om det enskilda vinstintresset är jag rädd för att deras politik kommer att gå ut på att om det går dåligt, då skall samhället ställa upp med ekonomiska medel, men går det bra skall aktieägarna ta vinsten. Från socialdemokratiskt håll vill vi omedelbart ha i gång en utredning om statens insatser inom tekoindustrin.

Reservationen 1 skall också ses i sammanhang med reservationen 3, där vi socialdemokrater vill ha parlamentariskt inslag i den utredning som även utskottet anser skall komma till stånd i frågan om Algots och Eiser fullgjort sina förpliktelser på grundval av tidigare utgivet regionalpolitiskt stöd. Det skulle föra alltför långt, herr talman, om jag här skulle gå in på alla de frågetecken som finns, trots att AMS i ett remissvar till regeringen tolkat t. ex. punkten 7 i avtalet med Algots på annat sätt än de konsulter som den fackliga organisationen anlitat. Men låt mig belysa att meningarna kan vara delade, genom att citera några rader ur en skrivelse som kommit utskottet till handa från Algot Johansson AB. Det heter där:

”I de anställdas kritik har hävdats att Algots på några punkter inte fullföljt det gamla avtalet med staten. Oavsett hur därmed förhåller sig har det inte på något sätt påverkat beslutet om produktionsinskränkningen i Norrland. Den nya styrelsen och verkställande ledningen har inte medverkat vid utformningen av avtalet och uppläggningsprinciperna för redovisningen enligt detta. Avtalet är summariskt utformat och kan möjligen tolkas på olika sätt.”

Här tycker jag att man gör ett halvt medgivande av att det kan finnas felaktigheter, och nog bör även parlamentariker vid sidan om facket vara med i utredningen.

Till detta kommer att generaldirektör Rehnberg som fick regeringens uppdrag att förhandla med Algots och Eiser om att bevara tekoindustrin i Norrland anser att staten bör ta upp förhandlingar med Eiser Invest om kapitaltillskott och han skriver, efter att ha redogjort för att man har fått avslag, följande:

”Jag vill till detta lägga, att som en förutsättning för statens köp år 1973 av halva aktieposten i AB Eiser ingick, att viss sysselsättning under i köpeavtalet angivna betingelser skulle skapas i Norrlandsföretagen. I den mån som denna förutsättning inte uppfylls finns således enligt min uppfattning grund för krav från statens sida på återgång av i varje fall en del av köpeskillingen för aktierna.”

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Vad jag med dessa citat vill påvisa är att det finns olika uppfattningar om avtalen hållits eller om det föreligger avtalsbrott.

Nog bör vi som parlamentariker ha ett intresse av att få insyn i hur de pengar som årligen anslås till regionalpolitiken används. Här har vi nu ett konkret fall där vi säkert har mycket att lära. Vi skall inte bedriva regionalpolitik för att de som startat företag skall kunna få ekonomisk vinning. Regionalpolitikens mål skall vara att skapa sysselsättning för människor som drabbas av arbetslöshet eller aldrig haft möjlighet att få ett arbete. Är det så att vi i alltför stor utsträckning har litat på företagen i besluten om lokaliseringstöd och om det visar sig att vi inte har haft den kontroll som vi borde ha haft förutsätter jag att regeringen på grundval av det utredningsresultat som kommer fram vidtar nödiga åtgärder.

I reservationen 2 vill vi socialdemokrater ha ett tillkännagivande till regeringen om de problem som finns i Boråsregionen, som i mycket stor utsträckning är beroende av tekoindustrin. Vi vill att regionalpolitiska insatser skall sättas in och att dessa skall ta sikte på att bredda näringslivet i regionen.

Behovet av nya sysselsättningar i denna del av vårt land står väl helt klart för var och en. Inom Algots har sysselsättningen under 1970-talet minskat från 2 200 till 900 anställda och inom hela tekoindustrin med 6 000. Vad detta betyder för en region behöver jag inte tala om. Vi hör ofta uttrycket att man klarar minskningen med "naturlig avgång". Låt oss med en gång göra klart för oss att för de samhällen där en industri minskar sin sysselsättning genom naturlig avgång uppstår samma problem som om företaget läggs ner, om icke nya arbetstillfällen tillkommer. Det är bara den skillnaden att det är de nytillträdande på arbetsmarknaden som drabbas när man talar om naturlig avgång. Detta problem måste lösas även i sådana regioner som Borås.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till de reservationer som är fogade vid arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Sysselsättningskrisen griper omkring sig. Arbetslöshet, hot om uppsägningar och permitteringar drabbar allt fler lönarbetare. Regeringens brist på handling är katastrofal. Den satsar bara på mera bidrag till företagsägarna. Men kapitalägarna har än en gång visat att de inte bryr sig om samhällsekonomin. De ser bara till sina egna vinster. Vilka följderna blir för samhället eller för de arbetande av de beslut de fattar bryr de sig inte om. Kapitalägarna spelar med medborgarnas rätt till arbete. De spelar med sysselsättning, utkomst och social trygghet. Slår deras spekulationer fel står regeringen där och ger bidrag och subventioner åt företagsägarna och säger att den litat på företagarnas ansvar och önskar de arbetande lycka till. Så fungerar kapitalismen och sådan är den borgerliga regeringens politik!

Den svenska textil- och konfektionsindustrin har länge brottats med en strukturell kris. Orsakerna till den är flera. Vinsterna har förvisso

varit goda på många håll, men investeringarna har inte gjorts på ett riktigt sätt. Små produktionsenheter har inte kunnat stå rycken mot utländsk massproduktion, och vissa textilkapitalister har satsat stora belopp i produktion utomlands. De har spekulerat i att kunna ha en ännu mer skärpt utsugning av arbetare i andra länder än här hemma.

Och ändå har de utsugit nog här hemma! Textil- och konfektionsbranschen har ansetts vara lämplig kvinnosysselsättning – den kvinnliga arbetskraften värderas lågt. På det viset har textilbaronerna tjänat på kvinnoförtrycket. De har förvandlat textil- och konfektionsbranscherna till låglönebranscher. Det finns ett samband mellan detta och icke helt rationella produktionsmetoder.

Det är de arbetande som har fått sitta emellan för detta, inte bara genom pressad arbetstakt och genom ett dåligt löneläge. Under senare år har deras sysselsättning ständigt hotats av den strukturella krisen och av företagsutflyttningarna utomlands.

Det är vänsterpartiet kommunisternas fasta övertygelse att textilkrisen i landet bara kan lösas i ett sammanhang. De statliga insatserna i branschen – som i huvudsak utgjorts av stöd till kapitalägarna eller stödbeställningar – har varken varit riktiga för att komma till rätta med krisen eller ens tillräckliga utifrån deras egna utgångspunkter. Oriktiga har de varit därför att det inte går att satsa på de kapitalägare som kört branschen i botten.

Algots Nord och Eisers verksamhet i norra Sverige är exempel på hur i och för sig lovvärda försök att skapa sysselsättning i de nordliga länen misslyckas när man litar för mycket till privatkapitalet. I dessa företag har staten pumpat in mångmiljonbelopp för att få dem att starta verksamheten och för att få dem att sedan inte ställa arbetskraften utan arbete igen. I Eiser har staten köpt halva aktiestocken.

Men nu tänker regeringen dels spåda på de statliga insatserna för dessa företag, dels acceptera att flera av de anställda mister sina arbeten. Detta görs inte bara i en allvarlig situation för sysselsättningen i hela landet; det görs också helt kortsiktigt och planlöst, åtminstone om man får tro arbetsmarknadsutskottet – i utskottets skrivning, som också herr Fagerlund åberopade, heter det att riksdagen inte bör ”i det här sammanhanget, där det gäller att av regionalpolitiska skäl komma till rätta med en akut situation, ta ställning till mera långsiktiga frågor som den framtida ägarstrukturen m. m. av tekoindustrin”.

Utskottet förespråkar här uttryckligen kortsiktig planlöshet och visar att man inte har förstått att det inte längre går att satsa på privatkapitalister i det här sammanhanget. Det som föreslås är ingen lösning – det är snarare en defensiv hållning, en reträtt, som kanske kommer att leda över i den totala nedläggningen. Risker finns, och jag vill fråga industriministern: Är det nu framlagda förslaget om nedskärningar i Algots Nord och Eiser bara ett första steg? Kommer regeringen – om den nu mot förmodan får sitta kvar efter 1979 års val – att acceptera att verksamheten ytterligare skärs ned eller helt upphör? Att regeringen accep-

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

terar detta ligger såväl i propositionen som i utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet.

I och för sig måste tekokrisen lösas i ett helhetssammanhang. Men när det gäller tekoindustrierna i norr – områden som är så utblottade på färdigvaruindustri och lätt industri – är omedelbara åtgärder helt nödvändiga. Därför kräver vi ett direkt förstatligande av de berörda företagen. Staten skall inte bara behöva stå för de finansiella riskerna och ta ansvaret i efterhand. Staten måste redan nu effektivt gripa in och rädda sysselsättning av ansvar mot de anställda och de orter det är fråga om.

Mot bakgrunden av de stora satsningar som staten redan gjort ekonomiskt i Eiser och Algots Nord är något längre utredningsförfarande inte av nöden. Riksdagen borde redan nu hemställa hos regeringen att den vidtar nödvändiga åtgärder för att förstatliga Algots Nord AB och AB Eiser för att trygga sysselsättningen vid företagens anläggningar i Skellefteå, Norsjö och Lycksele resp. Kramfors, Sollefteå och Gällivare.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till vpk:s motion 1976/77:1347 med de krav som jag här redogjort för.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Åren 1972 och 1973 slog den dåvarande socialdemokratiska regeringen på trummorna och stötte i trumpeterna för de krafttag som gjordes i Norrland för att skapa ny sysselsättning. Satsningen gjordes inom tekobranschen, vilket innebar att många tidigare icke yrkesverksamma kvianor kunde få jobb.

De regionalpolitiska satsningarna i Lycksele, Norsjö, Skellefteå, Kramfors, Sollefteå och Gällivare var naturligtvis riktiga. Visst behövs det fler jobb och mer differentierad industriproduktion på de platserna. Från de utgångspunkterna finns det absolut ingen anledning till kritik. Överenskommelserna med Algots och Eiser innebar att, efter en uppbyggnadsperiod, nära 1 600 personer skulle få nya jobb där uppe.

Nu höll inte de här stolta planerna, och det är att beklaga. I stället ligger i dag ett akut hot om nedläggning av hela verksamheten. I det läget känner naturligtvis den nya regeringen sitt ansvar och har presenterat riksdagen ett förslag, som avser att förhindra omedelbar nedläggning och syftar – det vill jag kraftigt understryka – till att konsolidera och permanenta de här företagens verksamhet på ungefär den nivå där den nu befinner sig. Tidigare har staten, som herr Fagerlund har påpekat, satsat betydande belopp: nära 70 milj. kr. i olika bidragsformer och nära 10 milj. kr. i lån. Betydande stöd har också utgått för att lösa företagens lokalproblem. Därtill kommer att staten köpt 50 % av aktierna i AB Eiser för 45 milj. kr. och tillskjutit 10 milj. kr. i nytt aktiekapital. Det är alltså mycket avsevärda satsningar som har gjorts under de här åren.

Det regeringsförslag som vi nu diskuterar innebär att staten skall satsa ytterligare 24,2 milj. kr. i avskrivningslån. Lånen skall vara ränte- och amorteringsfria under åren 1977 och 1978 och under den tiden också skrivas av i den mån som den angivna sysselsättningen upprätthålls i

Västerbotten och Borås.

Utskottet har anslutit sig till den här lösningen. Stödet skall ges inom ramen för det s. k. offertsystemet, dvs. att verksamheten inte enbart skall bedömas med utgångspunkt i företagsekonomiska kalkyler, utan de samhällsekonomiska faktorerna skall också vägas in. Av det skälet är då staten beredd att gå in och betala en del.

Jag tycker att fru Marklund borde observera den synen på frågan även i det kortsiktiga perspektivet. Hennes argumentering här nyss gick ut på att man enbart tog fasta på de företagsekonomiska kalkylerna. Så är ju icke fallet.

Regeringsförslaget skall ses som en kortsiktig lösning – man bör vara på det klara med det. Nu gäller det att så fort som möjligt finna lösningar som gör att produktionen kan bedrivas med vanliga lönsamhetskrav. Det gäller att finna sådana lösningar att företagen kan framställa produkter som kan säljas till konkurrenskraftiga priser. För att klara de problemen måste den allmänna närings- och skattepolitiken få en vettig utformning. Men när det gäller tekobranschen räcker säkert inte det. Specialriktade åtgärder måste till dessutom – det är regeringen och utskottet fullt medvetna om. Därför sägs det klart ut att här kommer en fortsättning för att man skall kunna komma till rätta med de mera långsiktiga frågorna.

Herr talman! Till arbetsmarknadsutskottets betänkande har ju fogats tre reservationer. Den första är av principiell art. Vänsterpartiet kommunisternas yrkande har ett innehåll likartat med vad som står i reservation nr 1, men är mera långtgående. Reservanterna frågar sig om man skall ändra ägarförhållandena för att komma till rätta med problemen. Socialdemokraterna ger inget direkt svar på frågan, medan däremot vänsterpartiet kommunisterna begär omedelbar socialisering.

Det finns därför kanske skäl att i dag fråga herr Fagerlund om han vill socialisera hela tekobranschen. Är det vad ert förslag innebär? Eller är det kanske så att alla företag som får regionalpolitiskt stöd, där alltså staten är med på ett eller annat sätt i ägerandet, skall socialiseras? I så fall är det ett mycket långtgående socialiseringskrav som socialdemokraterna här för fram jämsides med de många tidigare som vi diskuterat när det gäller läromedel, läkemedel osv.

Till yrkandet om socialisering skall sägas för det första att staten redan har, som jag nyss sagt, 50 % av aktierna i AB Eiser och således ett mycket betydande inflytande över det företaget.

För det andra finns inte anledning att i samband med den här mer kortsiktiga lösningen ta upp en principiell debatt om ägarstrukturen. Skall detta göras får det rimligen ske i det senare sammanhanget, då de mer långsiktiga lösningarna presenteras.

För det tredje vill jag för min egen del säga redan nu att det avgörande för om de nu diskuterade företagsenheterna skall kunna ge trygga jobb åt de anställda inte är vem som äger företagen, utan det helt avgörande är marknadsförutsättningarna och skötseln av företagen.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Sådana här regionalpolitiskt motiverade stödåtgärder kan naturligtvis skapa problem för företag i andra delar av landet inom samma bransch. I företag som inte får motsvarande hjälp att bära kostnaderna i en av import hårt pressad bransch finns naturligtvis en berättigad oro för att sysselsättningen hotas. Flera varsel har också givits inom andra teko-företag. Sambandet mellan de här företagens problem och insatserna för att hålla i gång de nu diskuterade Norrlandsföretagen är inte alltid så lätt att genomskåda. Men det är naturligtvis, som utskottet säger, viktigt att regeringen håller ögonen på detta och ingriper i den mån det visar sig motiverat. Det är en självklar uppgift för en regering – och något tillkännagivande av att det skall göras, som socialdemokraterna vill ha gjort, är därför helt onödigt.

Den sista reservationen i betänkandet, nr 3, tar upp frågan om hur Algots har använt de statliga stödinsatserna. Facket har ifrågasatt om det upprättade avtalet har följts eller ej. Utskottet vet om att undersökningar har påbörjats för att bringa klarhet i om beskyllningarna är berättigade eller ej. Herr Fagerlund var inne på det och redovisade en del av vad som gjorts. Vi menar att det är mycket angeläget att de här sakerna reds ut, så att det inte finns några oklara frågor kvar när vi har satt punkt i den här debatten så småningom. Det går inte att få den klarheten i dag. Det får ske framöver.

Men vi menar också att det ändå måste ankomma på regeringen att avgöra hur en sådan här undersökning skall gå till. Detta är anledningen till att vi avvisar det reservationsyrkande som innebär att man binder upp sig; reservationen betyder att vi måste ha en utredning med parlamentarisk medverkan. En sådan här undersökning går att göra på många olika sätt, och regeringen är i gång. Därför bör det få ankomma på den att klara av undersökningen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Tyvärr är det inte så, som herr Wirtén säger, att man skall permanenta den nuvarande sysselsättningen. Propositionens förslag, som vi har varit tvungna att acceptera, innebär att en minskning med 250–300 arbetstillfällen kommer att ske, bl. a. genom att man skall dra ner en linje i ett företag. Det betyder tyvärr ingen permanentning, men vi får hoppas att det kan komma nya arbetstillfällen i stället.

Sedan tycker jag att herr Wirtén använder en ganska konstig debattteknik i detta sammanhang. Han säger, vilket utskottet också anför, att riksdagen i det här sammanhanget, där det gäller att av regionalpolitiska skäl komma till rätta med en akut situation, inte bör ta ställning till mera långsiktiga frågor som den framtida ägarstrukturen m. m. inom tekoindustrin. Samtidigt börjar han diskutera skattepolitik och näringspolitik och ställer frågor till mig om jag är redo att tala om, nu omedelbart, om man skall socialisera alla företag, tekoindustrin eller de företag till

vilka regionalpolitiskt stöd har utgått.

Låt mig säga: Även om vi alla anser att vi måste ha en tekoindustri av beredskapsskäl – och enligt vad man läst i tidningarna kommer en proposition om stöd till tekoindustrin – är det fråga om vi skall skjuta in 100 milj. kr. i ett sådant här företag. Som herr Wirtén säger: Om det sedan blir lönsamt och går bra blir det några enskilda aktieägare som tar vinsten. När det gäller hela frågan om regionalpolitiken och stödet från samhället för etablering kanske vi kan få glädje av den nya medbestämmandelagen. Vi kan hoppas mycket på att de fackliga organisationerna och de anställda får ökat inflytande. Men vi vill också att samhället skall få ett ökat inflytande. Om det visar sig, som jag sade i mitt första anförande, att vi har litat för mycket på företagen, behöver något göras. Det kan komma att visa sig att de inte har fullföljt gjorda åtaganden. Och då man inte ens kommer upp till 1 000 anställda utan det blir 600 i stället för 1 590, kan vi väl vara överens om att vi behöver en kontroll.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna anser det vara fel att ett privat företag får sköta i och för sig angelägna regionalpolitiska satsningar. Statsföretag borde engagerats på ett kvalitativt helt annat sätt långt innan den situation som vi i dag diskuterar uppstod.

De marknadsförutsättningar som herr Wirtén anför som argument mot ett förstatligande är egentligen svepskäl. Det går naturligtvis att skapa goda sådana förutsättningar. I den akuta situationen nu kan man öka de statliga beställningarna av uniformer och liknande hos dessa företag, på det sätt som *Aftonbladet* i går redovisade. Långsiktigt borde det vara möjligt att göra också sådana insatser effektivare och bättre, om företaget var statligt ägt.

Vad de anställda nu kräver är att deras sysselsättning skall räddas – bestående räddas. De kräver handling, inte allmänt tal om att staten skall utreda frågan om statens ägarengagemang i tekoindustrin; det förpliktar inte till någonting.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Marklund menar att löntagarna kräver handling nu. Ja, det är ju precis vad det här är fråga om. I sitt första anförande tyckte hon att vi var alltför kortsiktiga i vår aktivitet för att rädda sysselsättningen i norr. Det skulle vara intressant att höra vad fru Marklund själv skulle ha gjort i den här situationen, om hon suttit som ansvarig i arbetsmarknadsutskottet eller i regeringen.

Är det inte i en akut kris som man skall ingripa och se till att jobben tryggas omedelbart, inte låta företaget gå till konkurs så att man får en omedelbar friställning? Det här är, som jag flera gånger har betonat, en kortsiktig lösning för att rädda verksamheten just nu. Samtidigt med detta sätter man i gång en långsiktig utredning om hur tekoindustrin

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

skall kunna fortleva. Det är i det längre perspektivet som vi får ta upp resonemangen om ägarstruktur, om andra förutsättningar för tekobranschen att leva vidare.

Fru Marklund gjorde det lätt för sig genom att säga att talet om marknadsförutsättningar egentligen bara är ett svepskäl. Är det verkligen det, fru Marklund? Är det inte så att varje industrisektor måste ha en produkt som går att sälja och sälja till konkurrenskraftiga priser? Har man inte det, är det verkligen inte så lätt att överleva. Man kan göra det på konstlad väg, med stödåtgärder av temporär art och av det slag som fru Marklund själv antydde, alltså genom att staten går in med beställningar. Det är precis vad som nu också sker. Låt mig nämna Gällivarefabriken, som helt kommer att hållas i gång på det sätt som fru Marklund angav. – Jag tycker att fru Marklunds kritik av arbetsmarknadsutskottets betänkande var mycket tunn.

För herr Fagerlund vill jag framhålla att jag har sagt att man naturligtvis – för tekobranschen såväl som för all annan industri – måste ha en allmän närings- och skattepolitik som ger en positiv miljö för företagen. Är det det som herr Fagerlund vill bestrida, så gör det gärna! Jag tror att herr Fagerlund i så fall är ute på fel väg.

Herr Fagerlund antyder nu att den rätta lösningen skulle vara att flytta över ägandet av en bransch i kris till staten. Jag har redan i mitt första inlägg förklarat varför jag menar att det är en dålig lösning av ett svårt problem.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan väl vara överens om att den allmänna skatte- och näringspolitiken är av stor betydelse. Om denna har herr Wirtén och jag skilda meningar, men den diskussionen får vi ta i samband med finansdebatten nästa vecka. Det skulle emellertid ha varit intressant om herr Wirtén när han talade om konkurrensmässiga priser hade kommenterat vad jag sade i mitt första anförande om prissättningen på produkterna, alltså vad konsumenterna skall betala.

Vad vi vill i våra reservationer är helt enkelt att samhället, när det satsar 100 milj. kr., också skall ha ett inflytande. Vi vill få möjlighet att bedöma vilka fel vi har gjort i det förgångna och vad vi behöver göra i framtiden för att garantera sysselsättningen – vi vill inte bara stoppa pengar i företagarnas fickor.

Det finns inget avslagsyrkande på själva propositionen i den kommunistiska motionen, fru Marklund. Och jag tycker inte att vi direkt kan besluta om ett förstatligande; det behövs en utredning innan vi fattar beslut om vilken ägarstruktur tekoindustrin i Norrland skall ha i framtiden.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirténs fråga vad vänsterpartiet kommunisterna skulle göra om partiet satt i ansvarig ställning förefaller mig ganska onödig. Om herr Wirtén det minsta följt de regionalpolitiska förslag som

vi under åren har ställt här i kammaren borde det vara klart för honom att vi i varje fall inte står för den form av stödsatsningar på kapitalägarna som även denna proposition och det betänkande som vi i dag behandlar går ut på. Det har ju gång på gång visat sig att sådana här stödformer inte är tillräckliga för att lösa de kriser som ständigt uppstår, inte minst inom tekobranchen. Det är för att komma till rätta med sådana problem som vi nu ställer vårt krav om förstatligande, vilket vi också har framfört i olika sammanhang.

För att återkomma till detta med kortsiktigt kontra långsiktigt vill jag påpeka den tydliga markeringen i vänsterpartiet kommunisternas motion. Vi säger att tekoindustrins situation som helhet måste lösas genom förstatligande. Att staten nu går in med ytterligare stödåtgärder för Algots Nord och Eiser kan emellertid på kort sikt lösa problemen för dessa båda företag.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara med några få ord kommentera de två senaste inläggen.

Jag vill återkomma till herr Fagerlunds resonemang om när staten skall gå in i olika industribranscher. Han säger att om staten ger stöd finns det motiv för staten att få ett ökat inflytande och också att socialisera. Det kommer att bli intressant att följa herr Fagerlunds debatt i fortsättningen i den här frågan. Om detta skall vara slagrutan för socialdemokraternas näringspolitik, kommer socialiseringsshotet mot svenskt näringsliv att öka oerhört. Jag hoppas att herr Fagerlund på denna punkt inte har sitt parti bakom sig.

Jag konstaterar att fru Marklund inte vill vara med om att riksdagen skjuter till 24 milj. kr. till de två nu krishotade företagen. Om det stödet inte kommer nu innebär det, fru Marklund, att sysselsättningen för löntagarna är omöjlig att trygga – de skulle omedelbart bli friställda. Är det den politiken som vänsterpartiet kommunisterna vill företräda, då tycker jag mest synd om partiet självt.

Det kan väl ändå inte vara vettigt att vägra ett stöd som ger trygghet i den just nu akuta situationen och i stället förorda en politik som leder till direkt arbetslöshet för ett mycket stort antal löntagare i Norrland, som har svårigheter att finna alternativa sysselsättningar. Det kan inte vara en vettig politik, fru Marklund.

Herr industriministern ÅSLING, som meddelat att han i samband med behandlingen av förevarande betänkande i ett sammanhang ämnade besvara

dels herrar Hörnlunds (c) och Ångströms (fp) den 11 januari anmälda interpellationer, 1976/77:69 resp. 70, om åtgärder med anledning av planerad avveckling av verksamheten vid Algots Nord,

dels fru Normarks (s) den 10 januari anmälda fråga, 1976/77:168, om åtgärder med anledning av planerad avveckling av verksamheten vid

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Algots Nord,
erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Vad vi nu diskuterar rör frågan om regionalpolitik i praktiken. De erfarenheter man kan göra av dessa etableringar vittnar om hur viktigt det är med en grundlig regionalpolitisk planering och hur viktig sysselsättningsplanering är i ett modernt industrisamhälle. Det är här också fråga om svikna förhoppningar, eftersom de uppställda sysselsättningsmålen inte har kunnat infrias.

Jag skulle vilja något rekapitulera hur Eisers och Algots Nords etableringar i Norrland har utvecklats under årens lopp.

Det var 1973 som arbetsmarknadsstyrelsen och AB Eiser kom överens om att ett statligt stöd skulle utgå för en etablering av konfektionsfabriker i Kramfors, Sollefteå och Gällivare. Sammanlagt skulle under perioden fram t. o. m. den 1 juni 1979 ca 600 personer beredas sysselsättning på dessa orter.

Från statens sida skulle lokaliseringssöd, sysselsättningsstöd och utbildningsstöd på sammanlagt 44 milj. kr. utgå för dessa satsningar. Hösten 1976 var ca 200 anställda vid Eisers Norrlandsfabriker.

De överenskomna stöden har betalats ut allteftersom rekryteringen till Norrlandsenheterna genomförts. Sammanlagt har ca 23 milj. kr. hittills utbetalats.

Samtidigt med överenskommelsen om Norrlandsetableringarna träffades avtal mellan staten och Eiser Invest AB, som numera heter Rang Invest AB, enligt vilken staten skulle förvärva 50 % av aktierna i AB Eiser för 45 milj. kr. Förvärvet var en förutsättning för de överenskomna Norrlandsetableringarna.

Under vardera åren 1974/75 och 1975/76 visade Eiserkoncernen förluster på ca 20 milj. kr.

Som en följd av de stora förlusterna tillsköt de båda aktieägarna – staten och Eiser Invest – vardera 10 milj. kr. under våren 1976, varefter aktiekapitalet uppgick till 40 milj. kr. Rang Invests tillskott bestod i att en fordran på Eiser omvandlades till aktiekapital.

Den 10 november i fjol varslades 600 personer i företaget om uppsägning, varav 200 i Norrland. I februari 1977 har ytterligare ett hundratal personer inom strumpdivisionen varslats – i Malmö, Borås och det finska dotterbolaget.

De förhandlingar som generaldirektör Rehnberg på regeringens uppdrag fört med företaget beträffande Norrlandsetableringarna har lett till att varslet för 200 personer tagits tillbaka. Rehnbergs förslag till uppgörelse innebär att verksamheten i Kramfors och Sollefteå drivs vidare med nuvarande ca 140 anställda. För detta ändamål ges Eiser ett avskrivningslån på 9 milj. kr. att avskrivas under en tvåårsperiod. När det gäller Gällivarefabriken medverkar arbetsmarknadsstyrelsen till militära beställningar för att ge rådrum under en avvecklingsperiod, då det bör bli möjligt att ordna alternativ sysselsättning.

Detta år har företagets likviditets- och lönsamhetssituation ytterligare

allvarligt förvärrats. Staten är för sin del beredd att göra de insatser som erfordras för att verksamheten vid företagens anläggningar skall utvecklas på ett rimligt sätt från sysselsättnings synpunkt.

Från Rang Invest AB har man emellertid förklarat att man inte är beredd till ekonomiska upppoffringar för Eiser, utöver aktieägartillskottet 1976 med 10 milj. kr. i form av omvandling av lån till aktiekapital. Investmentbolaget, som byggts upp av tidigare vinster och överlikviditeter i Eiser, förefaller alltså inte nu känna något större ansvar för textilförelsen. De förestående förhandlingarna kommer väl att klarlägga vilket ägaransvar man i realiteten är beredd att ta.

Jag vill också här kort rekapitulera vad som har hänt beträffande Algots Nords etableringar i Norrland.

Under 1972 förhandlade företrädare för den dåvarande regeringen med representanter för Algots om att bolaget skulle förlägga en planerad utökning av verksamheten till Norrland. Ramarna för etableringen uttrycktes i en förbindelse som undertecknades av verkställande direktören i Algots, varvid statens åtaganden bekräftades av dåvarande statssekreteraren i statsrådsberedningen Thage Peterson. Av denna förbindelse framgår bl. a. att Algots skulle bilda ett helägt dotterbolag, Algots Nord, för verksamheten i Norrland. Vidare skulle detta bolag efter en femårig uppbyggnadsperiod sysselsätta sammanlagt 1 000 personer i Skellefteå, Lycksele och Norsjö. I gengäld skulle bolaget erhålla sysselsättningsstöd och utbildningsstöd på sammanlagt 55 milj. kr. Där framgår också att staten skulle bevilja stöd till de berörda kommunerna vid uppförande av lokaler åt bolaget.

För etableringarna i Skellefteå, Lycksele och Norsjö beviljade den dåvarande regeringen därefter Algots Nord stöd enligt de riktlinjer som angavs i den tecknade förbindelsen. På grundval av dessa beslut har till bolaget utbetalats ca 50 milj. kr. i utbildningsstöd och 1,5 milj. kr. i sysselsättningsstöd. Vidare har Skellefteå, Lycksele och Norsjö kommuner uppfört fabrikslokaler för bolagets verksamheter i resp. kommun. Lokalerna har utförts som beredskapsarbete och ägs av resp. kommun. Bolagets maskininvesteringar har genomförts utan statligt stöd. Det är alltså ganska betydande samhällsinsatser som har mobiliserats genom dessa etableringar.

Som en följd av generaldirektör Rehnbergs förhandlingar har bolaget förklarat sig berett att begränsa neddragningen av verksamheten, så att antalet anställda under de två närmaste åren blir oförändrat vid fabrikena i Lycksele och Norsjö. I Lycksele har Algots Nord 138 anställda och i Norsjö 125 anställda. I Skellefteå skulle däremot antalet anställda behöva minska från nuvarande 460 till 240 personer. Även i Borås skulle man behöva räkna med en minskning av antalet anställda, ungefär lika stor som i Skellefteå. Förutsättningarna för detta är att bolaget beviljas ett avskrivningslån på 15,3 milj. kr. samt att Algots får överföra i bolaget avsatta investeringsfondmedel till lagerinvesteringskonto. Detta stöd ersätter det sysselsättnings- och utbildningsstöd som företaget skulle kunna

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

kvalificera sig för under 1977 och 1978. De lokaler som kommunerna uppfört för Algots Nord's verksamhet skulle inte heller övergå i bolagets ägo.

Det här är en kort rekapitulation av fakta i denna fråga. I den framlagda propositionen ansluter sig regeringen till de förslag som generaldirektör Rehnberg framfört på basis av förhandlingsresultaten. Som jag framhållit i propositionen är sysselsättningen vid de båda företagens produktionsenheter i Norrland av stor – jag skulle vilja påstå mycket stor – regionalpolitisk betydelse. Ytterligare regionalpolitiskt stöd bör därför utgå för att företagen skall kunna fortsätta verksamheten, så att det ges tid till långsiktigare lösningar på sysselsättningsproblemen i de berörda orterna, oavsett vilken form dessa mera långsiktiga lösningar sedan kan komma att få.

Jag vill i sammanhanget med anledning av den debatt som har ägt rum här nyss säga att förstatligande av industrierna knappast skulle lösa dessa akuta regionalpolitiska problem. När det gäller statliga resp. enskilda företags möjligheter att klara sysselsättningen är det ändå den marknadssituation man lever i som är avgörande – inte ägarformen.

Jag vill i detta sammanhang – det har bl. a. herrar Fagerlund och Wirtén varit inne på – nämna att regeringen avser att inom kort lägga fram förslag till riksdagen om statligt stöd till tekoindustrin. Det blir då ett stöd som har både en kortsiktig och en långsiktig motivering. Jag tror att det stöd som vi kommer att föreslå kommer att bli av betydelse för den fortsatta verksamheten även inom de nu aktuella företagen.

I debatten om statens överenskommelser med och stöd till såväl Eiser som Algots Nord har gjorts gällande att företagen inte uppfyllt sina åtaganden mot staten. Jag vill kommentera också den frågan, eftersom den är av stort principiellt intresse.

Beträffande Algots har en av fackföreningen anlitad konsult, P.O. Öhrlings Revisionsbyrå, upprättat en promemoria angående avräkningen mellan Algots Nord och dess moderbolag. Med hänvisning till den förbindelse som moderbolaget undertecknade i samband med etableringarna i Västerbotten ifrågasätts i promemorian om inte transaktionerna mellan moderbolaget och dotterbolaget varit oegentliga och att detta lett till förfång för dotterbolaget.

Jag ser självklart mycket allvarligt på denna fråga och menar att det är av största vikt att vi får klarhet på denna punkt. Jag har därför såsom första åtgärd remitterat promemorian till arbetsmarknadsstyrelsen, som också har yttrat sig över den. Arbetsmarknadsstyrelsens bedömning går i huvudsak ut på att man inte har kunnat göra några iakttagelser som tyder på att Algots inte fullgjorde sina åtaganden samt att problemen under de senaste åren väsentligen måste tillskrivas den allmänna utvecklingen inom tekobranschen och moderbolagets betydande svårigheter i detta sammanhang.

Beträffande Eiser har mellanhavandena mellan Norrlandsenheterna och den övriga koncernen inte satts i fråga.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

*Om åtgärder med
anledning av
planerad avveck-
ling av verksamhe-
ten vid Algots
Nord*

Enligt min mening är det nu nödvändigt att närmare pröva om båda bolagen uppfyllt sina förpliktelser i samband med överenskommelserna med staten om etableringarna i Norrland. Jag har därför vidtagit förberedelser för att tillsätta en utredningsman med uppgift att undersöka dessa frågor. Utredningsmannen bör härutöver bl. a. pröva om förut-sättningarna för statens förvärv av aktierna i Eiser har uppfyllts av Rang Invest.

Jag har emellertid uppskjutit tillsättandet av denna utredningsman i väntan på dagens riksdagsdebatt och det beslut som riksdagen i dag kan komma att fatta på denna punkt. Jag vill dock betona att jag delar utskottets uppfattning om behovet av klarhet i denna affär.

I den debatt som förekom för en stund sedan sade herr Fagerlund på reservanternas vägnar att den nuvarande regeringen ofta talar mer om löner än om kostnader. Det är ett yttrande som jag finner ganska anmärkningsvärt mot bakgrund av den debatt beträffande kostnadsläget här i landet som bedrivits under senare tid. Lönerna är en del av kostnaderna men inte den enda komponent som bestämmer kostnadsutvecklingen i ett land. Jag har betonat att det är ett gemensamt ansvar för alla i samhället att se till att den kostnadsutveckling som bl. a. har orsakat tekokrisen bringas under kontroll.

Också en annan detalj i herr Fagerlunds anförande anser jag mig böra ta upp här, eftersom den har stor principiell betydelse. Herr Fagerlund säger, och hänvisar då till en reservation i betänkandet, att det nu skulle vara dags att överväga om inte staten bör ta över ägandet av tekoindustrin "i ökad omfattning", som man säger. Frågan är principiellt intressant – herr Wirtén var inne på detta också – och tarvar nog att herr Fagerlund som talesman för de socialdemokratiska reservanterna preciserar sig. Vad skulle man kunna nå genom ett statligt övertagande i en tekoindustri som den vi har i dag med en ganska splittrad struktur och med många mindre företag? Vad vill herr Fagerlund uppnå med detta? Jag ifrågasätter om inte det skulle vara att i hög grad förvärra situationen.

Självfallet får staten inte tveka att gå in när det finns motiv för detta, med skilda åtgärder – krediter och annat stöd och också ett aktivt ägaransvar. Men att det, som herr Fagerlund vill göra gällande, skulle lösa en hel branschs problem att öka det statliga engagemanget där är verkligen mycket anmärkningsvärt. Det fordras ett klarläggande, om det verkligen är det socialdemokratiska partiets och oppositionens linje att vad som behövs för att lösa branschens problem är att man ökar det statliga ägandet. Är det ändå inte så att det statliga engagemanget i olika former måste samspela med det enskilda ägarengagemanget, om man vill nå maximal effekt när det gäller att trygga sysselsättningen?

Herr talman! Jag vill så övergå till att besvara de interpellationer och den fråga som har ställts till mig i sammanhanget.

Herr Ångström har frågat om jag är beredd att ställa erforderliga medel till förfogande så att verksamheten vid Algots Nord AB i Västerbotten kan bedrivas med nuvarande antal anställda fram till den tidpunkt, då

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

*Om åtgärder med
anledning av
planerad avveck-
ling av verksamhe-
ten vid Algots Nord*

ersättningsarbeten inom regionen kan erbjudas dem som tvingas lämna företaget. Herr Hörnlund har frågat om jag, i avvaktan på att branschutredningen för tekoindustrin blir klar, är beredd att vidta åtgärder så att inga friställningar sker inom Algots Nord. Herr Hörnlund har vidare frågat om jag är beredd att lägga samhällsekonomiska synpunkter på verksamheten vid Algots Nord, om jag är beredd att diskutera andra företagsformer för Algots Nord, exempelvis statlig eller kooperativ företagsform, samt om tekoutredningen kommer att lägga förslag till ersättningsindustrier i de fall nedskärningar kommer att föreslås. Fru Norrmärk, slutligen, har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att dels trygga sysselsättningen för de nu anställda vid Algots Nord eller i en ersättningsindustri, dels öka sysselsättningen på de berörda orterna till den tidigare utlovade nivån. Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Sedan interpellationerna och frågan framställdes har regeringens prop. 1976/77:58 om regionalpolitiskt stöd till Algots Nord AB och AB Eiser lagts fram för riksdagen. Genom propositionen besvaras huvuddelen av de ställda frågorna. Utöver vad som framgår av propositionen vill jag framhålla följande.

Jag anser att Algots etableringar i Västerbotten är av stor regionalpolitisk betydelse. Det är ett starkt samhällsintresse att verksamheten kan fortsätta, inte minst av hänsyn till sysselsättningsläget för kvinnor.

Herr Hörnlunds fråga om jag är beredd att lägga samhällsekonomiska synpunkter på verksamheten vid Algots Nord vill jag därför besvara med att samhällsekonomiska skäl utgör grundvalen för hela den statliga regionalpolitiken och alla de stödformer som har utvecklats för att stimulera sysselsättningen. Det är också samhällsekonomiska skäl som har motiverat det avskrivningslån till Algots Nord som har föreslagits i propositionen. Däremot avstår jag från att ge några preciserade omdömen om var den samhällsekonomiska gränsen för ytterligare subventioner går. De beräkningsmetoder som används i samhällsekonomiska kalkyler medger inte exakta angivelser för hur långt samhällssubventioner bör sträcka sig för att få till stånd önskvärda sysselsättningseffekter. Denna reservation gäller även den ännu inte avslutade undersökningen vid Umeå universitet som både herr Hörnlund och herr Ångström hänvisar till.

De båda interpellanterna och frågeställaren understryker att friställningar bör undvikas fram till dess att ersättningssysselsättning kan erbjudas dem som i framtiden kan tvingas lämna företaget. Jag vill framhålla att avsikten med det avskrivningslån som nu föreslås är att dels säkerställa merparten av befintlig sysselsättning, dels ge ett rimligt rådrum för att söka åstadkomma varaktig och långsiktigt lönsam sysselsättning. För att nå detta mål är regeringen beredd att använda alla tillgängliga medel. Avsikten får däremot inte vara att samhället fortvarigt svarar för förlusttäckning i individuella företag. Det hade givetvis varit önskvärt att sysselsättningen hade kunnat bevaras på nuvarande nivå vid alla de berörda anläggningarna. Med hänsyn till att svårigheterna

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser**Om åtgärder med
anledning av
planerad avveck-
ling av verksamhe-
ten vid Algots Nord*

är stora även för landets övriga konfektionsindustrier har detta tyvärr inte varit möjligt. Sysselsättningen inom konfektionsindustrin minskar f. n. i en takt som är dubbelt så hög som tidigare under 1970-talet.

Till herr Hörnlund vill jag säga att de åtgärder för tekoindustrierna som förbereds inom regeringskansliet inte kan ges en sådan utformning att de kan lösa de akuta regionalpolitiska problem som situationen vid Algots Nord har medfört. När det gäller alternativa företagsformer vill jag framhålla att målen för näringspolitiken är sådana att företagsformen inte skall vara avgörande för företagens möjligheter att konkurrera och för samhällets stöd. Den statliga företagsformen som sådan är i och för sig inte en lösning på långsiktiga strukturella olönsamhetsproblem.

Jag vill slutligen understryka att tillgängliga regional-, arbetsmarknads- och näringspolitiska medel kommer att sättas in i den utsträckning som är möjlig i de berörda orterna. Jag betraktar inte de mål som en gång sattes upp för sysselsättningen i Algots Nord som slutgiltiga mål för sysselsättningsutvecklingen i Skellefteå, Norsjö och Lycksele.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Både herr industriministern och herr Wirtén säger att det är en principiellt intressant fråga som tas upp i vår reservation nr 1, och industriministern efterlyste i sitt inlägg var vi står någonstans. Jag trodde faktiskt att det skulle vara onödigt att läsa upp vår reservation i detta sammanhang, men mot bakgrund av diskussionen skall jag be att få läsa upp några delar av reservationen.

Vi föreslår i reservationen bl. a. följande utskottsskrivning: "De mycket stora statliga subventioner som diskuteras för tekoindustrins del gör det nödvändigt att omgående ta upp frågan om inte staten bör ta över ägandet av tekoindustrin i ökad omfattning. Inte minst gäller det företag av den typ som är aktuella i propositionen och som fått omfattande regionalpolitiskt stöd. Vissa steg i riktning mot statligt ägande har redan tagits. Statsföretag har också fått i uppdrag att utreda vissa frågor om statens engagemang i tekoindustrin. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen antingen genom Statsföretag eller i annan ordning låta utreda frågan om statens ägarengagemang i tekoindustrin."

Det är vår principiella inställning, herr Åsling, och ingenting annat.

Herr Åsling säger att staten får icke tveka att gå in med olika medel för att klara sysselsättningen, och i slutet av sitt svar uttalar herr Åsling att han inte betraktar de uppsatta målen som slutgiltiga mål för sysselsättningsutvecklingen. Och det hoppas jag verkligen att de inte är, utan sysselsättningen bör ökas ännu mer i berörda kommuner och landsdelar.

Men det är just detta som är det principiellt intressanta i sammanhanget: Vad skall vi ha för medel när det gäller att se till att de statliga pengar som vi sätter in i industrin – något som jag tog upp redan i mitt första inlägg – ger möjligheter för människorna att få sysselsättning och inte bara blir ett stöd för företagen? Det är ju den principiella

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

inställningen därvidlag som är intressant, och jag vill till herr Åsling ställa frågan: Vad skall vara målet för vår regionalpolitik, när vi sätter in pengar på det området? Skall det vara att ge sysselsättning åt människorna eller bara att hålla företaget under armarna?

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det har i debatten sagts att vpk bara vill förstatliga och inte skapa sysselsättning nu, men sanningen är ju den att den nuvarande regeringen, vilket framgår såväl av proposition och utskottsbetänkande som av industriministerns inlägg, accepterar en sysselsättningsminskning. Sanningen är ju den att en röst för utskottets skrivning är en röst för en sannolik successiv nedläggning av företagets norrländska verksamhet. Herr industriministern svarade inte heller på de frågor som jag ställde i mitt första inlägg beträffande detta.

Vi kräver förstatligande för att kunna lösa sysselsättningsproblemen nu, vi kräver förstatligande för att man skall få till stånd en bättre samordning och planering. Herr Åsling upprepade argumentet att ägandeformen inte spelar någon roll, utan att det är marknadssituationen som är avgörande för ett företag. Nu är ändå statens resurser annorlunda och större än privatkapitalets. Staten behöver inte bedriva verksamhet med samma vinsthets som privatkapitalet. Staten kan, eller borde åtminstone kunna, bättre samordna och styra produktion än enskilda privatkapitalister.

Sedan är det i och för sig bra att regeringen avser att undersöka om privatföretagen har uppfyllt sina förpliktelser, men det visar ju att regionalpolitik inte skall skötas på så sätt att man ger gåvor till privatkapitalet. Hade staten svarat för företagen hade en sådan ansvarighetsfråga aldrig behövt uppstå.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! När jag sade att herr Fagerlund måste precisera sig fäste jag mig framför allt vid hans tidigare yttrande att det är diskutabelt att tillskjuta hundratals miljoner för att, som han uttryckte sig, upprätthålla en beredskapsproduktion. Jag fick det intrycket, och det tror jag gäller alla här i kammaren, att herr Fagerlund menade att man, innan man inom tekobranschen går in med ett branschstöd av det slag som nu är aktuellt, också måste aktualisera ägarformerna i branschen. Det finner jag mycket anmärkningsvärt, och den socialdemokratiska reservationens skrivning är från den synpunkten ganska oprecis och tarvar faktiskt en klarare positionsbestämning från oppositionen.

Man måste ändå ha klart för sig att det i denna bransch finns många små företag, där det personliga engagemanget från de anställda och företagaren spelar en väldigt stor roll. Att i detta krisläge från oppositionen få höra, att om man skall göra någonting för att klara branschen, förutsätter det ändrade ägarformer, är ju ett slag i ansiktet på alla de människor som i dag är febrilt sysselsatta med att försöka överleva och som

vi i regeringen är beredda att inom rimliga ramar stödja. Jag finner det som sagt ganska anmärkningsvärt att oppositionen vill gå ut med detta budskap.

Till fru Marklund vill jag säga att det ju framgår av propositionen att jag inte anser att det är fråga om någon form av avveckling i Norrland. Jag anser att vi måste rädda dessa industrier, låta dem få en chans att inpassas i svensk tekoindustri, och om vad som händer efter två år inom svensk tekoindustri vet varken fru Marklund eller jag särskilt mycket. Vi får hoppas att vi får ett konkurrens- och kostnadsläge här i landet, som gör att vi kan behålla vår tekoindustri. Vad det nu gäller är att skapa rådrom och arbetsro för de människor som är engagerade i denna produktion.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling säger att den socialdemokratiska reservationen är diffus, att den kräver förklaringar o. d. Jag skall inte använda sådana ord, men jag tycker att det skulle vara intressant om herr industriministern å sin sida ville tala om vilka rimliga ramar som samhället skall sätta upp för satsningar utan att avkräva en motprestation från företagen i det här sammanhanget.

Vad är det vi säger i reservationen? Vi tar upp frågan om inte staten bör ta över ägandet av tekoindustrin i ökad omfattning. Inte minst gäller det företag av den typ som är aktuella i propositionen, som fått omfattande regionalpolitiskt stöd. Är detta diffust skrivet? Jag tycker att det är oerhört klart. Dessutom skall en utredning göras av dessa problem.

Det har redan nu satsats ungefär 75 milj. kr. i dessa sammanhang. Den borgerliga regeringen är tydligen beredd att sätta in ytterligare 24–25 milj. kr. Jag vet inte hur mycket den proposition som tar upp hela tekoindustrins problem kommer att kosta samhället, men det känner herr Åsling till. Frågan är emellertid: Vad skall samhället ha för insyn och inflytande om vi skall skjuta till dessa pengar? Vi måste ur allmän beredskapssynpunkt upprätthålla en verksamhet för den händelse att vi blir avspärrade e. d., precis som på jordbrukets område. Frågan är hur vi skall lösa denna problematik, men detta får vi diskutera litet längre fram när den stora propositionen kommer. Jag har försökt så gott jag kan att förklara vår reservation. Om man ändå inte kan förstå den, beror det inte på mig.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Fagerlund får ursäkta mig, men jag får inte riktigt klart för mig var oppositionen står i denna fråga. Det står dock i reservationen att man bör överväga om inte staten skall ta över ägandet av tekoindustrin i ökad omfattning. Man hänvisar visserligen till att det förekommer stora stalliga subventioner på området, men man gör ingen avgränsning till de nu aktuella företagen utan uttalar sig på ett sätt som måste tolkas så att man avser branschen generellt.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Jag grips av den fruktansvärda misstanken att oppositionen är tomhänt när det gäller branschpolitiken. Det enda man har att komma med för att undsätta nödlidande branscher och företag är att hänvisa till att staten bör överta ägaransvaret, och det är en dålig lösning – vi har ju erfarenheter av det. Dessutom vittnar det om att man kapitulerar inför svårigheterna. Det kan i och för sig förklara mycket av vad som har varit i svensk näringspolitik, men jag finner det beklagligt att inte den uppfriskande tillvaron i oppositionen på något sätt har verkat befrämjande på uppfinnings- och uppslagsrikedomen i aktuella näringspolitiska frågor.

Herr HÖRNLUND (c):

Herr talman! I ett avsnitt av sitt interpellationssvar säger statsrådet Åsling inte bara att hans ambition är att rädda sysselsättningsnivån på de här berörda orterna utan att han också har ambitionen att öka sysselsättningen. Jag ber för min del att få tacka för den delen av svaret. Jag vill dock här kort sätta in Algots Nord AB i ett större länsammanhang. Jag vill därför ta upp något om sysselsättningsläget i Västerbotten under de senaste åren.

Vi kan konstatera att vi i Västerbotten har haft en arbetslöshet som i stort sett varit tre gånger så stor som storstadsområdenas och att vi har haft en arbetslöshet som har varit ca dubbla riksgenomsnittet. Den arbetslösheten har bestått av att främst ungdomar och kvinnor inte fått jobb. Och vilka är det som jobbar i Algots Nord? Det är i huvudsak unga kvinnor.

Till detta kommer att vi har en omfattande dold arbetslöshet. Som exempel kan nämnas att när Algots Nord lokaliserade sig till Norsjö ökade arbetslösheten där genom att det var så väldigt många på orten som över huvud taget inte hade anmält sig på arbetsförmedlingen därför att de ansett det utsiktslöst att erhålla ett arbete.

Skall de som bor i Västerbotten få samma rätt till arbete som man genomsnittligt har i vårt land, så räknar vi med att det behövs ungefär 6 000 nya arbetstillfällen. Och skall de som bor i Västerbotten ha samma rätt som man har i de län som har det bäst så behövs det ännu mycket mer. Jag tror att var och en förstår att i ett sådant läge är det inte lätt för de berörda att få nya jobb. Därför är det en nödvändig och riktig åtgärd som här föreslås när man under två år vill rädda huvuddelen av sysselsättningen.

Statsrådet säger också att de två åren skall användas för att arbeta fram en varaktig och på lång sikt riktig sysselsättning och att statsrådet skall använda alla tillgängliga medel för att klara den uppgiften.

Jag vill understryka att oron för framtiden är mycket stor hos alla Algotsanställda och hos de övriga som har med detta problem att göra. Därför ser de säkert fram emot att det blir långsiktiga lösningar som gör framtiden säkrare än den upplevs i dag.

Att utskottet i många stycken har behandlat propositionen enhälligt gör ju att den här interpellationen i stort sett är överspelad. Man kan

konstatera enighet om pengarna. Man kan också, tyvärr, konstatera enighet om nödvändigheten av viss nedskärning i Skellefteå. Jag kan för min del bara konstatera att det är alldeles klart att tekoindustrin är i ett besvärligt läge och att de som begriper sig på denna bransch, såväl fackföreningsfolk som andra, verkar eniga om att viss nedskärning erfordras i branschen. Men det är naturligtvis ingen tröst för de 220 personer som direkt är berörda. Jag vill därför be statsrådet Åsling sätta in alla krafter på att se till att de som kommer att friställas från Algots Nord inte skall behöva gå till arbetslöshet – att verkligen alla medel tillgrips.

Till sist kan jag också konstatera att förhållandet mellan anställda och företag f. n. inte är bra och att en av anledningarna till detta är det avtal som den socialdemokratiska regeringen träffat med företaget. Tolkningen av det avtalet är en källa till stor misstro. Såvitt man kan följa frågan i pressen anses det att avtalet kan tolkas litet hur som helst. Detta tror jag i sig är rätt allvarligt. Vi har en bransch med stora besvärligheter, och det råder motsättningar inom ett företag som har bekymmer. Det är egentligen ingen bra grund för att man skall lyckas reda ut problemen. Jag vill därför också be herr Åsling att verkligen skynda på behandlingen av de här frågorna, så att avtalstolkningen och övriga saker som diskuteras mellan anställda och företag kan klaras upp mycket snart.

Jag vet att statsrådet Åsling mycket väl känner till länets sysselsättningsförhållanden, och jag vill därför allra sist fråga honom om någon ersättningsindustri är aktuell för berört område.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret. Jag skall något bygga på de åsikter som herr Hörnlund här har framfört.

När Algotskoncernen etablerade sig i Västerbotten var detta en mycket glädjande händelse för Västerbottens län. Sedan lång tid hade man gjort regionalpolitiska ansträngningar för att få fler arbetstillfällen för främst kvinnorna till denna region. I Skellefteåregionen var undersysselsättningen bland kvinnor vid denna tidpunkt ca 3 000. I Norsjö och Lycksele var den ännu större i förhållande till orternas storlek – ja, jag vill faktiskt beteckna den som omätbar, genom att det finns en stor dold arbetslöshet bland kvinnor i dessa områden. Den främsta orsaken till den dolda arbetslösheten bland kvinnorna är att de helt enkelt inte anmäler sig som arbetssökande när t. ex. deras makar redan går arbetslösa och de därför vet att det är helt meningslöst att söka ett arbete.

Det avtal som träffades mellan Algots koncernledning och den dåvarande socialdemokratiska regeringen innebar ett statligt stöd i olika former på ca 70 milj. kr. Som motprestation skulle Algots Nord, som det producerande företaget heter, skapa arbetstillfällen för ca 1 000 människor. I en första omgång skulle företaget etablera sig i Skellefteå, Norsjö och Lycksele, och i en senare satsning hade man för avsikt att starta fabriker i Vindeln och Robertsfors. De senare orterna har ett mycket

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

dåligt läge då det gäller sysselsättning i allmänhet och sysselsättning för kvinnor och ungdom i synnerhet.

När man i dag, när detta projekt har råkat i gungning, talar om svåra verkningar för orterna Skellefteå, Norsjö och Lycksele finns det anledning att också nämna Vindeln och Robertsfors, där det aldrig blev någon satsning. Nu bör man kanske vara glad över att det inte hann bli någon satsning på dessa orter, eftersom krisen är ett faktum, men det finns anledning erinra om de grusade förhoppningarna också i dessa orter, då sysselsättningsläget fortfarande är mycket kritiskt där. Jag tror att man måste ha detta i åtanke när man skall försöka rätta till det som gått snett och utarbeta en lösning för framtiden.

Krisen vid Algots har fått stor publicitet. Det kan väl sägas att det är mycket positivt att sysselsättningsläget i Norrland på detta sätt ställts fram inför den svenska allmänheten. När bilderna kommit fram i TV och i tidningarna har det också kunnat konstateras att det till övervägande del har rört sig om unga människor, särskilt kvinnor. Det är klart att det har förekommit övertoner i protesterna och kampanjerna, men när man konstaterar detta måste man även ha förståelse för den desperata situation som de flesta av de berörda befinner sig i. Anställningen vid Algots Nord har i de flesta fall varit deras första anställning; detta arbete har varit deras första chans till den ekonomiska självständighet som ett eget arbete innebär. Det är klart att de anställda nu känner marken gunga under fötterna när arbetet försvinner för en stor grupp och de andra mycket handgripligt har fått erfara att tryggheten är hotad.

Det är denna situation vid Algots Nord som måste göra det extra angeläget att andra arbeten i Skellefteåområdet skapas för dem som kommer att friställas och att den nu beslutade satsningen på dryga 15 milj. kr. syftar till att verkligen stabilisera Algots verksamhet i Västerbotten. När jag säger detta menar jag att fr. o. m. nu måste den fortsatta verksamheten följas upp mycket noga, så att man i tid kan sätta in åtgärder och hjälpa till om någonting går snett.

Då jag talar om de här åtgärderna vill jag ställa en fråga till industriministern: Har det vidtagits några åtgärder eller finns det planer på att göra något genom att lägga ut stödorder när det gäller förbrukning inom den statliga sektorn eller den samhällseliga sektorn i övrigt? Har man undersökt dessa möjligheter eller har man för avsikt att göra det i framtiden? Jag vet att det kan vara besvärliga marknadsmekanismer som man rubbar på i sådana här sammanhang, men all stödverksamhet som riktar sig till näringslivet får ju oftast konsekvenser i detta hänseende, så jag anser inte att det skulle innebära något egentligt nytt. Artiklar som tillverkas vid Algots Nord förbrukas t. ex. inom försvaret och inom landstingssektorn. Och jag vill än en gång betona att man måste spela över hela det register som finns att spela över i regionalpolitiken när det gäller att trygga jobben för de anställda.

När man hör talas om de numerärt mycket större kriser som drabbat en del andra branscher och orter i mellersta och södra Sverige ter sig

kanske problemen i Skellefteå, Norsjö och Lycksele rätt små. Men då skall man se dem i de rätta proportionerna. Om Algots Nord skulle tvingas lägga ned verksamheten i Lycksele, skulle det betyda samma proportionella bortfall som om 3 000 arbetstillfällen plötsligt skulle försvinna i Göteborg. För Norsjö skulle katastrofen vara ännu större. Målet för vår regionalpolitik är ju att garantera även de mindre orterna en fortlevnad, och då måste man göra sådana här jämförelser för att problemet i sin helhet skall stå klart för alla.

Jag skall avsluta med några korta kommentarer i anslutning till debatten i det här ärendet. Jag delar helt industriministerns uppfattning att man inte löser krisen vid Algots Nord genom att förstatliga företaget. Som vi ser i utskottsbetänkandet är krisen lika akut i det halvstatliga Eiser som i det privatägda Algots, och som vi känner till från näringslivet i övrigt har inte den statliga företagsamheten inneburit någon större konkurrenskraft eller gett någon större trygghet för de anställda.

Det är också bra – för att gå in på ett annat område – att AMS gjort en undersökning om hur lokaliseringstödet använts inom Algotskoncernen. Enligt AMS-generalen Rehnberg har det inte förekommit några felaktigheter i förhållande till avtalet. Men i det här sammanhanget kan man väl ha önskemålet att avtalen i fortsättningen skrivs så klart att det inte behöver uppstå tvivel om tolkningen.

Den här delen av debatten om Algots Nords verksamhet har faktiskt varit svår med tanke på möjligheten att i fortsättningen intressera företag att starta verksamhet i Norrland. Klara regler i avtalen och klara regler för kontrollen är till fördel för de regionalpolitiska satsningarna.

Fru NORMARK (s):

Herr talman! Jag får tacka herr industriministern för svaret på min fråga, som är en uppföljning av en debatt som vi hade den 19 november 1976. För min egen del är det tredje gången som jag debatterar Algots i riksdagen.

I november svarade industriministern på min fråga om vad han ämnade göra för att förmå Algots Nord att fullfölja sin del av träffat avtal med staten. Innehållet i avtalet är nu så väl känt att jag inte behöver gå in på alla dess detaljer. Det är också väl refererat i motionen 1976/77:1346, som också behandlas i föreliggande utskottsbetänkande, och till vilken jag återkommer.

Industriministern angav i sitt svar då att han gett generaldirektör Bertil Rehnberg i uppdrag att förhandla med Algots Nord AB och AB Eiser för att finna en lösning som skulle garantera fortsatt tekoproduktion vid samtliga enheter i Norrland. Förutsättningen var att resp. enhet skulle uppnå lönsamhet inom en tvåårsperiod. Målsättningen var att så långt möjligt bibehålla dagens sysselsättning vid de olika enheterna. Detta uttalande av industriministern tolkades, med rätta tycker jag, så att de berörda anställda inte behövde oroa sig för jobben under åtminstone två år.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Den 1 december, innan de blivit informerade, varslades 220 anställda vid Algotsfabriken i Skellefteå om uppsägning den 1 juli 1977, vilket medförde en stark reaktion från de anställdas sida och sympatityttringar för de anställda från många håll. Ingen som bevittnat vilken betydelse etableringen av Algots Nord haft för Västerbotten och för de enskilda människorna kunde förbli oberörd av vad som kanske skulle ske. På fackligt initiativ genomfördes en namnsamling, där det krävdes att varslen skulle återkallas, att Algots Nord skulle förstatligas och att sysselsättningen för kvinnor skulle ökas i Västerbotten. Uppropet under-teknades av 32 000 personer.

Ett uttalande av Sveriges lärarförbunds lokalavdelnings styrelse i Skellefteå den 12 januari 1977 är värt att notera. Jag citerar: "Viktiga samhällsintressen står på spel. I Skellefteå kommun behövs 3 000 nya arbetstillfällen enbart för kvinnor för att sysselsättningen bland kvinnor skall komma upp till riksgenomsnittet. Nedskärningarna vid ALGOT NORD AB upprör därför inte bara de anställda vid företaget. Alla kommunens invånare har intresse av att varslen om avskedanden återkallas, att antalet arbetstillfällen för kvinnor inte minskar utan tvärtom ökar."

Allt detta är uttryck för den besvikelse som alla kände över det sätt på vilket privatföretaget agerat.

Vilka är det som drabbas, om uppsägningarna verkställs? Det har nämnts tidigare att det är mest unga människor. Vid den särskilda mottagning som arbetsförmedlingen inrättat vid Algots Nord hade till i går 147 personer anmält sig. De fördelade sig på följande åldersgrupper: 16-19 år 9 %, 20-24 år 57 % - alltså 66 % under 25 år -. 25-34 år 15 %, 35-44 år 14 % och resten över 45 år. Beträffande utbildning hade 25 % folkskola. Grundskola och realskola hade hälften, och resterande fjärdedel hade tvåårig yrkesskola, gymnasieskola eller folkhögskola. Önskemålen om arbete fördelade sig på följande verksamheter: Största delen, 36 %, ville ha arbete inom industrin. Det ber jag industriministern notera. 34 % ville ha arbete inom vårddyrken. 21 % ville ha arbete inom handel, kontor, bank o. d., och resten ville ha arbete inom övriga yrken.

När det i debatten framförs att det genom deltidsarbeten skall ges flera arbetstillfällen kan i detta sammanhang noteras att av de 147 var det inte mindre än 83,7 % som önskade full veckoarbetstid, 35 timmar eller mera. 7,5 % önskade arbeta 20-34 timmar i veckan och endast 2,7 % var intresserade av deltidsarbete - under 20 timmar i veckan. Det bör tas som bevis för att här hjälper inget plöttrande med deltider, ett förslag som ofta framförts från folkpartihåll. Att centerns och moderaternas vårdbidrag skulle vara ett alternativ har inte framkommit en enda gång i stormen kring Algots Nord.

Nej, här har kvinnorna verkligen med skärpa sagt ifrån att de vill förvärvsarbeta. Kommunernas service med bostäder och barnomsorg har underlättat deras strävanden.

Kvinnornas kamp för rätten till arbete har också avgörande betydelse för jämställdheten mellan könen. När Algots Nord kom och möjligheterna

till arbete fanns anmälde sig ett stort antal kvinnor till arbetsförmedlingen. Det nämndes här hur många som anmält sig, särskilt i Norsjö, och det är riktigt. I den vulgärdebatt som fördes från visst håll då sades det: Se här, den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken skapar bara mer arbetslöshet. Nej, följderna av etableringen av Algots Nord visar hur nödvändig och viktig denna lokalisering var. Det motsägs inte heller av industriministern eller andra talare som haft ordet här.

Det behövs många fler arbetstillfällen än de 1 000 som är ställda i utsikt. Industriministern säger i slutet av svaret att han inte har ansett att de 1 000 arbetena i Norsjö, Lycksele och Skellefteå är något slutgiltigt mål. Nej, vem har någonsin framfört det! Det behövs många fler arbetstillfällen än de 1 000 som här ställs i utsikt. Kvinnorna vill inte och skall inte betraktas som arbetskraftsreserv, som kan behandlas hur som helst. Det gäller givetvis alla arbetssökande, men just kvinnorna får uppleva att de inte tas på allvar när de vill ha arbete. Mycket starka krav har rests om att staten skall överta ansvaret för tekoindustrin – berättigade krav, eftersom regeringen inte kan komma ifrån sitt ansvar för sysselsättningen.

I motionen 1346 formuleras kravet så, att regeringen skall påskynda utredningen om ett större statligt ägarengagemang i tekoindustrin, i första hand i Norrlandsenheterna. Socialdemokraterna i utskottet stöder detta krav. Om folkviljan har någon betydelse för de borgerliga riksdagsmännen från Västerbotten bör även de rösta för reservationen 1.

Industriministern anförde nyss att avsikten med de avskrivningslån som föreslås bl. a. är att ge ett rimligt rådrum för att åstadkomma varaktig och långsiktigt lönsam sysselsättning. För att nå dessa mål är regeringen beredd att använda alla tillgängliga medel. Jag vill tolka det så att regeringen även är beredd att låta staten överta ägandet av exempelvis tekoindustrin för att därigenom förhindra att statens och kommunernas satsningar hamnar i de enskildas fickor i stället för att ge arbete och trygghet åt människorna. Att – som den borgerliga regeringen hittills menat att man skall göra – låta näringslivet självt bestämma hur det skall bli med sysselsättningen ger ingen trygghet. Men innebär industriministerns svar tecken på en insikt om nödvändigheten av planering och styrning bör det mottas positivt.

Det har med rätta undrats över vart de 70 miljoner som Algots fick i statligt stöd har tagit vägen. Det är angeläget att den utredning som riksdagen nu skall besluta om snarast kommer till stånd på sätt som framförs i reservationen 3. Av största intresse är i vilken utsträckning Algots egen insats på 50 miljoner enligt p. 7 i avtalet kommit Algots Nord till del. Jag vill inte föregripa utredningen men kan inte underlåta att säga att en avräkning som orättmätigt skulle ha utfallit till dotterföretagets nackdel vore ett svek mot de anställda där, som getts sken av att utföra ett mindre gott arbete – vilket naturligtvis inte är fallet.

Herr talman! De i propositionen nu föreslagna åtgärderna är av kortsiktig natur. Eftersom det inom Statsföretagsgruppen finns tekoindustriell

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

verksamhet bör Statsföretag ges i uppdrag att samordna statens samtliga engagemang inom tekoindustrin. Ett sådant förslag bör vara klart snarast. Av både lokaliseringpolitiska och beredskappolitiska skäl måste detta vara samhällets ansvar. Det gäller arbete inte bara i två år utan i framtiden.

Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som är fogade till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15.

I detta anförande instämde fru Hansson samt herrar Brännström och Nygren (samtliga s).

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Bara några korta kommentarer till interpellanternas anföranden.

Det är regeringens bestämda avsikt att utnyttja det rådrum som det föreslagna stödet skapar till fortsatta regionalpolitiska insatser i dessa orter. Beträffande Skellefteå, där det är fråga om minskad sysselsättning, är det också meningen att vi skall fortsätta och intensifiera ansträngningarna att skapa alternativa sysselsättningstillfällen.

Jag har tidigare i denna debatt hänvisat till den etableringsdelegation som arbetar tillsammans med regeringskansliet och industrin i kraft av en uppörelse som träffades under fjolåret. Vi fäster betydande förhoppningar för framtiden vid dessa etableringssamråd. F. n. är konjunkturen sådan att man kanske inte får ha för stora förhoppningar, men i ett längre perspektiv bör detta kunna ge effekt. I det sammanhanget återfinns Skellefteå högt upp på prioriteringslistan för åtgärder.

Jag vill också erinra om att vi nyligen har beviljat ett lokaliseringsstöd till Skellefteå, nämligen till verkstadsföretaget Bröderna Lundberg för utbyggnad. Vi beslutade då, enligt de normer som nu gäller, att minst 40 % av de nyanställda skall vara kvinnor. Sysselsättningseffekten av denna investering beräknas till ett fyrtiotal arbetstillfällen.

Över huvud taget får man bedöma möjligheterna att i Skellefteåregionen skapa alternativa sysselsättningstillfällen som rätt goda. Skellefteåregionen är från norrländsk synpunkt en väl utvecklad industriregion. Där bör det alltså finnas goda förutsättningar att klara problemen.

Herr Ångström frågade mig om det var möjligt att i detta sammanhang använda vad han betecknade som stödorder. Självfallet är det möjligt i och för sig – bara man hittar lämpliga normer för beställningarna. När det gäller fallet Gällivare är det fråga om statliga stödbeställningar under en övergångstid. I det arbetsmarknadspolitiska paket som har aviserats från arbetsmarknadsdepartementet finns det också betydande medelssamar både för statliga och kommunala industribeställningar. Huruvida man inom de ramarna kan göra någonting kan jag inte för dagen yttra mig om.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar industriministern för det han sade i sitt inlägg nu. Jag tycker att det är positivt att regeringen verkar beredd att tillgripa alla åtgärder för att bättra på sysselsättningen i det här området. Men jag tar mig också friheten att påminna om – liksom i mitt första anförande – orterna Vindeln och Robertsfors, som också är inneslutna i det s. k. Algotskomplexet. De var faktiskt lovade en betydande sysselsättning när Algots etablerade sig i Västerbotten.

Jag vet att det i Skellefteåregionen hos ett par företag finns planer på att starta tillverkningar som med fördel kan sysselsätta även kvinnor. Jag hoppas att industriministern vid de framstötter som kommer att göras i detta ärende visar sig ytterligt välvillig. Jag tolkar också hans anförande så.

Fru NORMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara stryka under att all industri givetvis skall stå öppen för kvinnorna. Det gör den också i stor utsträckning om det bara finns tillräckligt många arbetsplatser.

Trots satsningen på tekofabrikerna var för några veckor sedan antalet arbetslösa kvinnor anmälda i den lilla orten Norsjö hela 300, i Skellefteå 477, i Lycksele 135, i Sollefteå 291, i Kramfors 203 och i Gällivare 385. På nästan varje ort var antalet anmälda arbetslösa kvinnor dubbelt så stort som antalet arbetslösa män.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! I dag diskuterar vi ett ärende där två av de största tekoföretagen i landet har visat en osedvanligt krass inställning till frågan om moral och ansvar gentemot statsmakterna, den arbetskraft som de i årtionden har dragit nytta av i Boråsregionen och den arbetskraft som de har anställt i Norrland. De båda företagen, Algots och Eiser, har de senaste åren tillförts betydande belopp för att etablera sig på olika orter i Norrland. Avsikten var, som redan framhållits här, att det i Norrland skulle skapas nya arbetstillfällen. Algots åtog sig att ge sysselsättning åt 1 000 personer. F. n. har företaget ca 700 anställda på de aktuella orterna. Eiser skulle i Norrland anställa ca 600 personer. Det verkliga resultatet kommer inte ens upp i 200.

Från statsmakternas sida var ett av de avgörande motiven för överenskommelsen att förbättra sysselsättningen och framför allt att ge kvinnorna i Norrlands mer utsatta orter en chans till jobb. Man kan ha förståelse för detta resonemang, trots att satsningarna på Algots och Eiser redan från början var diskutabla med hänsyn till tekoindustrins problem. En bidragande orsak till etableringen var också hotet från företagen att om inte en Norrlandsetablering kom till stånd skulle man i ännu högre grad satsa på utlandet.

Enligt min uppfattning återstår det närmast att utröna vilka motiv Algots och Eiser hade att så sent som 1972 resp. 1973 utlova en ny-

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

lokalisering och utvidgning av verksamheten i Sverige av den storleksordning som det här var fråga om och samtidigt utlova att verksamheten i Boråsregionen och andra delar av landet där man hade en verksamhet inte skulle påverkas av Norrlandsetableringen.

Det framhålls nu allmänt i propositionen och i kontrakten om fortsatt drift, att det är tekokrisen som har begränsat de båda företagens möjligheter att fullfölja de åtaganden som man har bundit sig vid gentemot den dåvarande regeringen. Men tekokrisen är sannerligen inte någon ny företeelse. Sedan mitten av 1960-talet har den diskuterats vid åtskilliga tillfällen i riksdagen. Vi har haft statliga utredningar som förutspått en snabb krympning av branschen, och krympningen har också skett t. o. m. i snabbare takt än vad de statliga utredarna hade förutsett. År 1960 var antalet sysselsatta i branschen ca 90 000, 1970 68 000, 1974 53 000 och i dag torde det röra sig om ca 40 000.

Den region som har drabbats allra hårdast av tekokrisen är naturligtvis Boråsregionen, eftersom ca 40 % av antalet tekoanställda finns i denna region.

Under 1970-talet har över 6 000 arbetstillfällen inom tekoindustrin försvunnit i Boråsregionen, och det är framför allt Borås kommun som drabbats. Enbart Algots i Borås har minskat från 2 200 anställda år 1972, då dessa kontrakt slöts, till ca 900 i dag. Ytterligare 240 jobb inom Algots i Borås skall försvinna enligt den proposition som vi nu behandlar.

Man kan alltså lugnt konstatera att Borås kommun och de anställda vid Algots – och även vid Eiser – i Borås och deras familjer har fått betala ett högt pris för etableringen i Norrland men framför allt för att företaget i så hög grad gått ut med utlandsetableringar. Trots att man från Algots sida utlovade att tillverka i Sverige i stället för att göra nya utlandsetableringar när man fick statligt stöd till Algots Nord fortsatte man att i ökad takt gå ut och producera i andra länder.

Det är därför man frågar sig om det verkligen låg i Algots intresse att bygga upp en verksamhet i Norrland eller om det fanns andra motiv för att söka bidrag hos staten. Av vad som framkommit från fackklubbens sida genom de utredningar som verkställts är det framför allt frågan om hur företaget disponerat de medel det fått ut av staten som är den intressanta. Det är av den anledningen som herr Carlstein och jag har begärt en utredning när det gäller Algots, och jag kan bara beklaga att den borgerliga majoriteten i utskottet inte har velat biträda förslaget om en sådan utredning, där såväl företrädare för de anställdas organisationer som parlamentariker kan medverka. Det förvånar mig särskilt att inte de borgerliga riksdagsmännen från berörda Norrlandslän tycker att utredningen borde genomföras.

Eisers handlande har fått en alltför tillbakaskjutet roll i den allmänna debatt som förts. Men vi har ansett att det också bör utredas varför inte Eiser Invest AB eller nuvarande Rang Invest AB fullföljt den utbyggnad i Norrland som man utlovade så sent som 1973. Utredningsmannen när det gäller Norrlandsctableringarna Bertil Rehnberg anför i

Ondsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

sin skrivelse till industriministern "att som en förutsättning för statens inköp år 1973 av halva aktieposten i AB Eiser ingick, att viss sysselsättning under i köpeavtalet angivna betingelser skulle skapas i norrlandsföretagen. I den mån som denna förutsättning inte uppfylls finns således enligt min uppfattning grund för krav från statens sida på återgång av i varje fall en del av köpeskillingen för aktierna. Om Eiser Invest står fast vid att inte ge något ytterligare kapitaltillskott till AB Eiser syns därför naturligt att staten tar upp förhandlingar med Eiser Invest om en sådan återbetalning. -- Om förhandlingarna inte leder till överenskommelse skall enligt det år 1973 ingångna avtalet mellan Eiser Invest och staten frågan hänskjutas till skiljemän enligt gällande lag om skiljemän."

Det som förvånat oss motionärer är att den här citerade punkten över huvud taget inte har behandlats i förevarande proposition. Industriministern hade tydligen vid den tidpunkt då propositionen skrevs inte något intresse av att företagen - lika väl som staten - skall hålla ingångna avtal. Först i dag talar industriministern om att en utredningsman skall tillsättas. Skulle det inte även i det här sammanhanget vara nyttigt och bra om också de anställda och parlamentariker kunde vara med i en sådan utredning? Eiser utlovade ju 1973 att man skulle anställa 590 personer i Norrland. I dag sysselsätter man ca 180 personer, och efter nedläggningen i Gällivare är man nere i 142 anställda. Trots nya statliga miljoner är man helt inne på att avveckla efter ytterligare två år. Samtidigt föreligger risk för ytterligare minskning av sysselsättningen även i Boråsområdet.

Enligt min mening är det helt klart att man både från Algots och från Eisers sida brutit mot de överenskommelser som träffats. Jag kan inte heller anse att det vid de tillfällen 1972 och 1973, då överenskommelserna träffades, skulle ha funnits någon särskild optimism från företagens sida när det gällde att se resultat av etableringarna. Det höga kostnadsläge som man i dag rider på talade man om redan 1972 och 1973. Det är klart att man kan säga att vårt kostnadsläge är högt vid en jämförelse med de länder som vi har att konkurrera med på tekosidan. Samtidigt tror jag inte någon här vågar gå ut och säga att de svenska textilarbetarna har höga löner.

Den koncentrationens välsignelse som man nu från dessa företags sida beskriver som eftersträvansvärd, den har man haft i årtionden i Borås. Varför lät man då inte produktionen ligga kvar i Boråsområdet? Varför har man i stället avvecklat i mycket snabb takt i Borås? Upptäckte verkligen två av tekoindustrins största företag och ledningar tekokrisen så sent som efter 1972-1973, dvs. när den var mycket väl känd för de flesta andra?

Den nuvarande styrelsen för Algot Johansson AB i Borås har också i skrivelse till utskottet förklarat att det berättigade i en nyetablering inom denna bransch av så stor omfattning i dag starkt kan ifrågasättas. I detta yttrande kan man alltså spåra en stark kritik mot den gamla

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

ledningen av Algots från den nya ledningen. Det finns således starka skäl för den utredning som vi från socialdemokratiskt håll har begärt, och jag yrkar bifall till reservationen 3.

Jag talade förut om Boråsregionens problem och konstaterade att vi där har förlorat över 6 000 arbetstillfällen sedan 1970. Vi har f. n. 1 500 varsel, och enligt länsstyrelsens prognoser skall vi i Älvsborgs län förlora ytterligare 7 000 arbetstillfällen inom tekoindustrin fram till 1980. Det krävs väldiga insatser om inte regionen skall drabbas av en total tillbakagång, och det är framför allt genom målmedvetna regionalpolitiska satsningar detta bör ske.

Även när det gäller den frågan har utskottets majoritet enligt min mening visat en njugg inställning. Man vill inte göra något särskilt uttalande om Boråsregionens problem utan tycker tydligen att allt får ha sin gilla gång. I den socialdemokratiska reservationen nr 2 har vi slagit fast, att med hänsyn till de omfattande kriser för tekoindustrin som speciellt drabbat Boråsregionen bör regeringen och myndigheterna ta till vara alla möjligheter att upprätthålla sysselsättningen och bredda näringslivet i regionen. Även om inte de borgerliga ledamöterna i utskottet vill skriva under på detta tillkännagivande, skulle det vara värdefullt om de borgerliga riksdagsmännen på Älvsborgsbänken slöt upp kring detta krav. Jag väntar mig faktiskt detta, herr talman.

Till sist vill jag yrka bifall till reservationen 1 som tar upp frågan om ägarförhållandena i tekoindustrin. Vi diskuterade redan våren 1976 den grundtextila tillverkningens framtid och framhöll att denna tillverkning av beredskapspolitiska skäl borde få ett fortlöpande stöd från statens sida. I en motion hävdade herr Carlstein och jag vid detta tillfälle att om fortlöpande stöd skulle utgå, borde också frågan om ett statligt ägande aktualiseras. Över huvud taget kan man ifrågasätta i hur stor utsträckning samhället skall gå in med medel och lita på privata företag som kan utnyttja dessa genom olika transaktioner, bolagsbildningar osv. utan att samhället har möjligheter till tillräcklig insyn. Jag tycker, herr talman, att affärerna Algots Nord och Eiser gett en god belysning av hur vanskligt det är att fortsätta på den vägen. Det kan tyvärr alltför lätt bli ett spel med arbetskraften och dess berättigade krav på trygghet.

Det tycks för resten råda olika meningar inom centern när det gäller behovet av förstatligande av industrier i vissa sammanhang. Industriministern har i dag gått hårt emot förslaget att utreda ett förstatligande av de företag som nu är aktuella. Men hans partivän herr Hörnlund är faktiskt inne på att Algots Nord kan drivas i andra företagsformer.

I sin interpellation frågar herr Hörnlund om industriministern är beredd att diskutera exempelvis statliga eller kooperativa former. Har det smugit sig in en katt bland hermelinerna, eller finns det flera centerpartister som gärna skulle se att staten går in och driver t. ex. Algots Nord för att rädda sysselsättningen där uppe?

De tekoanställda skulle säkert inte ha något emot ett ökat förstatligande. De upplever sin situation i dag såsom synnerligen pressande

och osäker såväl i Norrland och Boråsregionen som på andra orter i landet. Om de fick råda, skulle de säkert inte tveka att välja ett statligt ägande.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de tre socialdemokratiska reservationerna.

I detta anförande instämde herr Carlstein (s).

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Självfallet är propositionens förslag av stor betydelse för de anställda och de orter som berörs av stödåtgärderna. Dessa synpunkter har tidigare i debatten utvecklats av herr Wirtén, och jag vill i det avseendet helt instämma i vad han då anförde. Det är värdefullt att utskottet har enats om att föreslå bifall till propositionen 58.

I dagens marknadssituation innebär dock punktvis insatta åtgärder av det här slaget en uppenbar risk för snedvridning av konkurrensen. De kan t. ex. innebära att en utslagning av företag påskyndas på annat håll än där punktinsatserna har gjorts – t. ex. i Västsverige, som påpekas i herrar andre vice talmannens och Nyhages motion.

Motionärerna Magnusson och Nyhage konstaterar att AB Eiser nedlägger sina avdelningar i Fritsla, Tvärred och Falköping och att Algots AB minskar antalet anställda i Borås. Regionalpolitiska åtgärder på en ort kan bokstavligt talat leda till att behov av ytterligare åtgärder uppkommer på andra orter. Det är därför välbetänkt att göra en helhetsbedömning av branschen. Utskottet, som i princip delar denna uppfattning – vilket framgår av skrivningen – vill dock i likhet med regeringen inte dröja med de nu aktuella åtgärderna. Situationen är sådan att åtgärder måste sättas in i såväl kortsiktiga som långsiktiga perspektiv.

Däremot är framstötarna om socialiseringsåtgärder totalt meningslösa. Problemsituationen ändras ju inte genom ett ändrat ägarförhållande. Detta har både herr Wirtén och herr industriministern på ett välgörande sätt redan klargjort i debatten. Om problemen skall kunna lösas, krävs en annan insikt om de verkliga orsakerna och medvetande om och förståelse för vad som fordras av alla berörda parter.

Tekobranschens problem sammanhänger främst med kostnadsutvecklingen, ett faktum som herr Fagerlund inte kan förneka. Skillnader i pris mellan svensktillverkade och importerade produkter motsvarar mer än det kostnadsbidrag som enligt propositionen skall utgå till Algots och Eiser i Norrland. Förslaget innebär nämligen att bidrag skall utgå med i genomsnitt ca 10 kr. per timme.

Enligt de upplysningar jag har inhämtat visar en prognos för 1977 att de svenska arbetskraftskostnaderna – det är ju dessa kostnader prissättningen grundar sig på – inom tekobranschen inkl. arbetsgivaravgifter och sociala kostnader beräknas uppgå till mer än 33 kr. per timme. Motsvarande kostnad beräknas i Finland till halva detta belopp, i England till ca 10 kr. och i USA till mellan 19 och 20 kr. Självfallet är skillnaderna

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

ännu större vid en jämförelse med de s. k. lågprisländerna. Vi kan direkt konstatera att för 1976 noterades en skillnad mellan Sverige och Finland i dessa avseenden på inte mindre än 14:16 kr. per timme.

Mot den här bakgrunden aktualiseras huvudfrågan: Vem skall stå för kostnadstäckningen – konsumenterna, aktieägarna, de anställda eller skattebetalarna? Erfarenheten har visat att konsumenterna inte är intresserade av att betala detta extra för svenska varor. Då återstår de andra tre grupperna. Och till den frågan får vi återkomma när regeringens stora teko-proposition läggs på riksdagens bord.

Det höga kostnadsläget har i sin tur inneburit att importandelen på konfektionssidan är extremt hög, uppskattningsvis ca 75 %. Av 1975 års plaggimport, uttryckt i värde, kom över 36 % från lågprisländer. I volym betyder detta ca 50 %. Samtidigt som detta har skett har exporten stagnerat, vilket innebär att marknadsandelen för den inhemska plaggproduktionen minskat i motsvarande grad som importen ökat. Det är ju detta förhållande som alla varsel om friställningar bekräftar.

Jag vill peka på ytterligare en faktor som har betydelse även för teko-företagens konkurrenssituation. De ständigt höjda arbetsgivaravgifterna innebär en svår belastning för alla exportkonkurrerande företag och de företag som konkurrerar med importvaror. Anledningen är att arbetsgivaravgifterna, som utgör en löneskatt, missgynnar exporten men gynnar importen, dvs. de gör svensktillverkade varor dyrare samtidigt som importerade varor slipper denna form av beskattning. Jag skall inte nu gå in närmare på dessa problem, utan jag vill i stället hänvisa till den motion om utvärdering av systemet med arbetsgivaravgifter som jag väckte den 25 januari, alltså under den allmänna motionstiden.

I detta sammanhang är det värt att uppmärksamma ett annat krisdrabbat företag i Västsverige, nämligen Jörnелиus Konfektions AB i Grästorps. Detta företag anser sig ha hamnat i en ogynnsam situation i förhållande till förenade fabriksverkens tillverkningsenheter, CBV och Tri-vab. I en skrivelse till industriministern påpekar Jörnелиus Konfektions AB att förenade fabriksverken tvingats ta order till förlustbringande priser. Eftersom Grästorpsföretaget inte kan möta denna konkurrens på marknaden för sjukhuskläder anhåller man att åtgärder vidtas för att skapa konkurrens på lika villkor. Uteblir sådana åtgärder, menar man, måste Grästorpsföretaget slå igen. Antalet inom Grästorps kommun industrisysselsatta kvinnor är endast 75 personer. Av dessa är 58 anställda hos Jörnелиus. Just nu har företaget fått några veckors andrum, tack vare att Skaraborgs läns landsting har tidigarelagt en beställning till ett värde av 300 000 kr.

Jag har, herr talman, velat nämna detta exempel för att påvisa att det finns företag i helt andra delar av landet som i likhet med Algots Nord och Eiser i Norrland är illa ute. Det talar som sagt för att man snabbt måste komma till rätta med branschens problem i sin helhet. Eftersom utfästelser därom har aviserats genom den kommande teko-propositionen och de andra åtgärder som industriministern har redovisat

i dagens debatt – jag vill säga att industriministerns besked är mycket värdefulla – yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

I detta anförande instämde herr Wennerfors (m).

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! När överenskommelsen med Algots år 1972 och med AB Eiser år 1973 om lokalisering till Norrland träffades låg mycket starka regionalpolitiska skäl bakom. Staten gjorde i båda fallen stora ekonomiska åtaganden. De är redovisade i utskottsbetänkandet och har redovisats också här i dag av olika talare. Staten gick t. o. m. in som hälftendelägare i Eiser, naturligtvis för att trygga fullföljandet av åtagandena, men det har ju inte lyckats särskilt väl, får man nu konstatera. I de berörda orterna steg sysselsättningen för kvinnor påtagligt efter etableringen men var och är fortfarande utomordentligt låg. Det redovisas alltjämt stora arbetslöshetssiffror på de orterna. Det är därför synnerligen viktigt att sysselsättningen i de nyetablerade tekoindustrierna kan vidmakthållas.

Förutsättningen för dessa industrietableringar, som angavs i avtal med staten, har inte uppfyllts av vare sig Algots eller Eiser. Man har bedömt att avtalen kunnat tolkas på olika sätt. Algots har som mest infriat avtalet till ca två tredjedelar av de förutsatta arbetstillfällena och Eiser till ca en tredjedel. Givetvis är den väsentligaste orsaken till att avtalen inte helt och hållet infriats den utomordentligt svåra kris som tekoindustrin träffats av under senare år. Sedan 1970 har inte mindre än 6 000 arbetstillfällen försvunnit i Boråsregionen.

Enbart Algots i Borås har minskat arbetsstyrkan från 2 200 till 900. Under den här perioden har nyetableringen skett i Norrland.

Den statliga insats som nu föreslås i propositionen 58 med 15,2 milj. kr. till Algots och 9 milj. kr. till Eiser är av för kortsiktig natur för att skapa rådum för mera långsiktiga insatser. Utskottet är enigt på den här punkten. Inga förslag har framlagts med en ambition som är högre än propositionens eller högre än vad industriminister Åsling uttalat i dag beträffande den nu aktuella sysselsättningen. Jag tror att detta är ett ganska viktigt konstaterande att göra i den här debatten.

En förutsättning för det nu aktuella stödet är att sysselsättningen upprätthålls enligt det under hösten uppgjorda avtalet mellan företagen och staten. Jag hoppas och jag förutsätter att den nuvarande regeringen gjort ett mera konkret och otvetydigt avtal än den förra regeringen och att man bättre följer upp det hela.

Utskottets skrivning, och kanske ännu mer de socialdemokratiska reservanternas, understryker vikten av en bättre handläggning och en bättre uppföljning av de här frågorna. Att det har brustit i det fallet är tydligen alla vi som har uttalat oss från denna talarstol eniga om. Mycken kritik har riktats mot inte minst Algots för dess sätt att infria avtalet med staten. Från facketts sida framfördes ganska snart kritik mot företaget för att man inte höll styrelsesammanträden eller på annat sätt informerade

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

de anställda och gav dem det rättmätiga inflytandet. På fackets uppdrag har en revisionsbyrå gått igenom avräkningen mellan Algots Nord och dess moderbolag Algot Johansson AB i Borås. Vid bedömningen av vad som kommit fram framstår det som angeläget att få till stånd en ingående granskning från statens sida. De anställdas organisationer bör få full insyn och ha rätt att medverka i utredningsarbetet. Naturligtvis bör också regeringen ta upp frågan om statens mellanhavanden med Eiser Invest AB, numera Rang Invest AB. Det är märkligt att den gamla regeringen inte hade bättre tillsyn över uppgörelsen utan tillät det hela fortlöpa utan att några åtgärder vidtogs, trots fackets reaktion. Staten har ju ändå gått in med mycket stora pengar i företagen, bl. a. som hälftendelägare i Eiser, utan att det till synes har gett den effekt som man önskat. Ågarformen har alltså inte fått den verkan som man här i dag från socialdemokratiskt håll vill göra gällande.

Av utskottets skrivning framgår klart att en noggrann granskning bör göras. Utskottet föreslår att regeringen underrättas om det. Från AMS har sagts att det inte begåtts några fel eller förekommit några ekonomiska oegentligheter från företagets sida. I och för sig finns det ju inte anledning att misstro AMS. Dokumentationen är emellertid inte tillfredsställande. Förhållandena är sådana att det är angeläget med en ordentlig dokumentation utöver den som har funnits hittills rörande vad som har förekommit i den här frågan. Industriministern har från talarstolen i dag uttalat samma sak – att det är mycket angeläget att alla oklarheter reds upp.

Att i detta fall blanda in parlamentariker är knappast rimligt. Det är ju inte fråga om en politisk prövning utan närmast en juridisk, sakmässig prövning. Vi är eniga – förutsätter jag – om det politiska värdet av lokaliseringsen, det behöver inte granskas. Genom att fackfolket är med bör deras intressen därmed tillvaratas. Vi kan ha fullt förtroende för dem i den här frågan. Jag vet inte om socialdemokraterna vill vara med för att tillvarata några socialdemokratiska intressen, eftersom granskningen omfattar det som har hänt under den gamla regeringens tid. I varje fall har jag inte hört någon särskilt grundläggande argumentering för varför parlamentariker skall medverka i den här granskningen. Utskottets skrivning utesluter – som jag tolkar det – inte alls att regeringen kan tillsätta parlamentariker i en eventuell utredning, om det visar sig befogat. Regeringen har frihet därvidlag att välja form för granskningen. Men utskottet slår fast att regeringen skall ha med facket i utredning och granskning i det här fallet.

Vänsterpartiet kommunisterna vill förstatliga tekobranschen. Det är helt i linje med kommunisternas syn på näringslivet i sin helhet och förvånar därför inte alls.

Statsföretag har redan fått uppdraget att utreda frågor om statens engagemang i tekoindustrin. Socialdemokraterna önskar ett uttalande om att denna utredning skall påskyndas eller – jag citerar från deras reservation – att ”i annan ordning låta utreda frågan om statens ägarengagemang

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

i tekoindustrin". Socialdemokraterna är däremot inte beredda att som vpk begära åtgärder för omedelbart förstatligande av Algots Nord AB och AB Eiser.

I Västerbotten har socialdemokraterna och facket drivit en intensiv kampanj för förstatligande av Algots Nord. Man har tydligen nu börjat tänka efter vad det skulle betyda. Det halvstatliga Eiser har ju inte uppfyllt avtalet bättre än Algots. Detta innebär inte att jag tar Algots i försvar. Många exempel på att staten lägger ned företag och misslyckas att upprätthålla sysselsättning finns ju. Jag skall inte uppta tiden med att exemplifiera. Utredningen om statens engagemang pågår som sagt, så det finns sakligt sett mycket litet utrymme för den socialdemokratiska reservationen, i all synnerhet som man inte nu tar klar ståndpunkt för förstatligande som princip.

Före finansministern Gunnar Sträng har varit i Västerbotten och sagt till socialdemokraterna där att man löser inga problem för tekoindustrin genom att förstatliga den. Det är ju alldeles riktigt. Ett förstatligande av något företag kan emellertid av andra orsaker måhända vara motiverat, t. ex. av beredskapsskäl eller för att trygga vissa sociala värden. Den frågan skall emellertid inte behandlas i detta sammanhang. Regeringen kommer nämligen senare i år att framlägga förslag om tekobranschens framtid.

Industriministern har uttalat att man från regeringen skall göra allt som är möjligt för att trygga verksamheten och sysselsättningen i de här berörda företagen. Utskottet förutsätter också att så sker. Därvidlag skiljer sig inte utskottsmajoritet och reservanter från varandra. En skrivelse till regeringen är mot denna bakgrund enligt gammal praxis här i riksdagen inte nödvändig.

I fallet Eiser har regeringen lagt ut vissa arbeten för militära behov. Samhället, inte bara staten utan också kommunerna och kanske främst landstingen, har stora behov av tekoprodukter. Det är i stor utsträckning behov av beredskapskaraktär. Åtskilligt härav borde därför kunna läggas till svensk produktion. Jag förutsätter att regeringen beaktar den här frågan när man planerar för tekosektorn på längre sikt.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru Wiklund (c).

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan efter herr Nilssons i Tvärålund anförande konstatera att han har en helt annan uppfattning än industriministern, som järnhårt gick emot den reservation som vi har till det här betänkandet. Herr Nilsson i Tvärålund konstaterar att i vissa fall kan ett förstatligande vara berättigat. Jag noterar detta med tillfredsställelse. Men jag vill ställa en fråga till herr Nilsson i Tvärålund: Varför kan vi inte göra denna utredning omedelbart, när ni nu har denna uppfattning, i stället för att göra den i framtiden?

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan bara helt kort konstatera att herr Fagerlund har gjort en mycket fri tolkning. Jag har uttalat – och där har jag också tagit förre finansministern som vittne – att man löser inga problem för tekobranschen genom ett förstatligande. Jag har också sagt att socialdemokraterna tydligen inte vill ta upp den här frågan som en principfråga och att det i något fall kan vara rimligt att förstatliga ett företag. Det gäller för vår del principiellt inte bara den här sektorn utan även andra sektorer och ingår som ett naturligt led i vår blandekonomi.

När det gäller utredningen – en omedelbar utredning – vill jag peka på, som jag också gjorde i mitt tidigare anförande, att utredning redan pågår inom Statsföretag om det statliga engagemanget i tekoindustrin. Jag kan ytterligare peka på att statsrådet i dag har sagt att riksdagen mycket snart kommer att få ta ställning till frågan om förutsättningarna för tekoindustrins framtid. Att nu starta en utredning vore därför möjligen att försena frågan.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att det herr Nilsson i Tvärålund sade i sitt inledningsanförande går ihop när han talar om den svåra kris som teko har och nödvändigheten av att ha sysselsättning uppe i Västerbotten. Då är väl frågan om man inte omedelbart skall kunna sätta i gång denna utredning.

Herr Nilsson och jag är tydligen fullständigt överens om att det som skiljer oss åt är när han pratar om socialisering så fort det är fråga om statligt ägande. Herr Nilsson i Tvärålund är redo att socialisera – och då använder jag de borgerliga talarnas vokabulär när det gäller vår reservation – i viss utsträckning, men inte fullt ut, för det löser inte alla problem. Nej, det gör det inte, men det kan lösa sysselsättningsproblemen i Västerbotten, och jag tycker att det är ett ganska bra steg på vägen i det här sammanhanget.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag pekade i mitt anförande på den erfarenhet vi kan ha från AB Eiser som är till hälften ägt av staten. De har inte uppfyllt avtalet ens i den utsträckning som Algots har gjort. Jag skulle kunna ta många exempel på statlig företagsamhet som inte har lyckats och som har betytt friställningar och arbetslöshet. Om staten förvärvar och driver något företag inom en bransch ser inte vi detta som en socialisering. Vi har många exempel på det. Jag kan t. ex. mycket väl tänka mig att staten skulle äga något eller några jordbruk för att se hur staten klarar det.

Jag kan inte finna att det finns några motsättningar mellan industriministerns och mina ståndpunkter, i all synnerhet som vi har diskuterat den här frågan många gånger.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Etableringarna av Algots Nord och Eiser i norra Sverige var från början dömda att misslyckas. De var dömda att misslyckas därför att de företagsekonomiska förutsättningarna för en nyetablering av den ifrågavarande textil- och konfektionstillverkningen aldrig förelåg. De propåer i den riktningen som framfördes i samband med planeringen av verksamheten väckte inget gehör i ansvariga kretsar, ej heller varningarna för att etableringarna i norr skulle få negativa konsekvenser för sysselsättningen i Boråsregionen. Man hävdade att satsningarna var helt nödvändiga av sysselsättningsskäl och att de efter en utbyggnadsperiod skulle ge arbete åt 1 000 resp. 590 människor i skilda orter i Norrland. Några svårigheter skulle inte komma att uppstå i Boråsområdet, påstod man.

Verkligheten visar att de anförda tvivlen på det riktiga i dessa satsningar var berättigade. Av de för Algots beräknade 1 000 anställda finns i dag 723, och de av Eiser utlovade 590 har stannat vid 182. Från båda företagens sida hävdas nu att driften av företagsekonomiska skäl bör läggas ner. Samtidigt har en mycket kraftig reduktion av antalet tekoanställda i Boråsområdet ägt rum. Fru Hörnlund redovisade detta på ett mycket påtagligt sätt i sitt anförande. Precis som förutsades har alltså etableringen i norr medverkat till att många människor i Sjuhäradsbygden förlorat sina arbeten. Som en följd av nu föreliggande åtgärder lägger Eiser ner sina avdelningar i Fritsla, Tvärred och Falköping. Algots har kraftigt minskat antalet anställda i Borås under de senaste åren och fortsätter att skära ner arbetsstyrkan där med anledning av de åtgärder vi nu diskuterat. För människorna i dessa bygder och särskilt för dem som direkt drabbas förefaller en sysselsättningspolitik med den här innebörden vara svårbegriplig och äventyrlig.

Etableringarna har skett. De har kostat åtskilliga miljoner kronor. Nu anförs skäl att lägga ner driften. Nu hotar friställning av de anställda. Alltså är ytterligare stödåtgärder från statens sida nödvändiga. En från början felaktig etablering måste hållas vid liv med statliga subventioner. Så görs nya punktinsatser. Följden av sådana insatser blir en snedvriden konkurrens gentemot de företag som inte är subventionerade – och så försätts dessa i en besvärlig och rent av ohållbar situation, som ytterligare förvärras av den ohejdade importen från lågprisländerna.

Herr Magnusson i Borås och jag har påtalat dessa förhållanden i vår motion. Vi anser det ensidiga systemet med riktade subventioner vara felaktigt. Enligt vår mening måste det höga kostnadsläget i det svenska näringslivet nedbringas med generella åtgärder för att därigenom stärka lönsamheten och konkurrenskraften.

Vi har inte yrkat avslag på propositionen nr 58. Men vi anser det vara rimligt och angeläget med en helhetsbedömning av de hithörande frågorna, vilket helt naturligt bör ske i samband med behandlingen av den till i början av mars aviserade propositionen om stödåtgärder till branschen. Enligt vår uppfattning borde därför även de frågor som i dag ligger på kammarens bord behandlas i detta större sammanhang. I be-

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

tänkandet uttalas med anledning av vår motion att utskottet vill betona vikten av att man anlägger en helhetssyn på branschen. Den uppfattningen borde ha föranlett utskottet att tillstyrka bifall till det i motionen ställda yrkandet. Under förevarande omständigheter och med ett enhälligt utskott på den här punkten finner jag ingen mening med att nu yrka bifall till motionen.

Herr talman! Till utskottsbetänkandet finns fogad en reservation angående sysselsättningen i Boråsregionen. Det gäller reservation 2, i vilken betonas vikten av att alla möjligheter tas till vara att upprätthålla sysselsättningen och bredda näringslivet i regionen. Den reservationen har uppenbarligen tillkommit för reservationens egen skull och inte av sakskäl. Exakt detsamma uttalas nämligen med nära nog samma ord redan i utskottets betänkande. Kammarrens ärade ledamöter kan mycket snabbt och lätt konstatera detta genom att läsa längst upp på s. 6 i betänkandet. Det råder glädjande nog inga som helst delade uppfattningar i denna för Sjuhäradsbygden mycket viktiga fråga, och det finns således ingen reell anledning att stödja reservationen 2 och frångå utskottets motsvarande skrivning.

Slutligen vill även jag betona att propåerna om ett förstatligande av tekobranschen direkt kan avvisas. Det finns ingen anledning att ytterligare argumentera i den frågan efter de inlägg som tidigare gjorts av flera talare. Men nog är det intressant att konstatera att de krav på socialiseringar som man från socialdemokratiskt håll före 1976 års val så ivrigt försökte förneka tämligen snart efter det att sagda val ägt rum plockas fram.

Herr talman! Det finns ingen anledning att yrka bifall vare sig till den här ifrågasvarande socialdemokratiska reservationen eller till de övriga.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp frågan om reservationen 2, eftersom jag befarar att herr Nyhage inte förstått mig rätt på den punkten. Reservationen har inte tillkommit för sin egen skull, utan det är faktiskt så att ett beslut och ett klart ställningstagande av riksdagen till förmån för näringslivets utbyggnad i Sjuhäradsbygden är en helt annan sak än ett bifall till utskottets hemställan, där frågan om Sjuhäradsbygden får en väldigt liten betydelse. Genom ett tillkännagivande av reservationen måste regeringen också handla därefter.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag upprepar att det inte råder några delade meningar på den här punkten. Det fru Hörnlund vill uttrycks alldeles otvetydigt på s. 6 i utskottsbetänkandet. Jag menar att det som där sägs är alldeles till fyllest. Det behövs således ingen reservation i sammanhanget.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller fortfarande min uppfattning – och jag tror att den delas av de flesta riksdagsledamöterna – att om riksdagen gör ett klart och entydigt ställningstagande till reservationen så måste regeringens ta hänsyn till detta. I en allmän skrivning i ett betänkande har man inte på samma sätt möjlighet att ge eftertryck för sin mening. Boråsregionens problem hade kunnat lösas på ett helt annat sätt om herr Nyhage och andra borgerliga ledamöter hade biträtt reservationen. Jag hade nämligen väntat mig det av herr Nyhage, som är en av ledamöterna från södra Älvsborg.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte samma negativa syn på vad utskottet skriver i sitt betänkande som fru Hörnlund har. Jag sätter den största tilltro till att vad utskottet skriver också kommer att förverkligas.

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt för att något få kommentera det avsnitt i propositionen nr 58 som behandlar stödet till AB Eiser. I den av generaldirektör Rehnberg genomförda förhandling med företaget som redovisas i en bilaga till propositionen konstateras att man till följd av bl. a. inkörningskostnader och en för låg effektivitet i produktionen inte kunnat ernå lönsamhet, och därför skulle det från rent företagsekonomiska synpunkter vara motiverat att lägga ner driften vid bolagets samtliga anläggningar i Norrland.

När man läser detta har man anledning fråga sig om dessa enheter verkligen har givits en reell chans att visa sitt existensberättigande. För det första hade fabrikererna när denna bedömning gjordes varit i drift endast ett år. För det andra har anläggningarna utnyttjats till knappt en tredjedel.

Med erfarenhet från andra lokaliseringsföretag finner jag det helt orimligt att begära att man efter så kort tid skall kräva en produktivitet som ger lönsamhet. Studier av lokaliseringsföretag har visat att det tar en tid av tre till fem år innan de börjar gå ihop ekonomiskt. I vissa fall har det tagit ännu längre tid. Alla som något sysslat med lokaliseringspolitik vet detta.

Därför hävdar jag att personalen på dessa orter måste ges en rimlig tid att växa in i sina nya uppgifter och få den utbildning som möjliggör en effektiv produktion. Den kvinnliga arbetskraften i Norrland måste ges förutsättningar till en meningsfull sysselsättning. Det är således att hälsa med tillfredsställelse att man genom dagens riksdagsbeslut ger möjlighet till sysselsättning under en viss tid.

Men den stora frågan är vad som skall hända på litet längre sikt och hur man skall utnyttja det rådrum som man nu har fått. Därför vill jag säga några ord om de mera långsiktiga lösningarna av tekoindustrins problem i Norrland.

Låt mig få understryka vad bl. a. herr Fagerlund och fru Normark

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

har sagt i fråga om reservationen 1 till utskottsbetänkandet om ett ökat statligt engagemang på området.

Beträffande Statsföretag vill jag helt kort säga att Statsföretag i dag är ägare till Stigtex AB och Nyland Mattor och redan har en tekoindustriell verksamhet. Med hänsyn till det stora kapital som man nu har satt in i Algots Nord och AB Eiser är det i allra högsta grad angeläget att staten samordnar sina engagemang inom tekoindustrin. Det är viktigt att man nu utnyttjar de här två åren för att på sikt trygga den sysselsättning som avsågs med dessa lokaliseringar. Av både lokaliserings- och beredskapspolitiska skäl är detta angeläget. Jag finner det därför förvånande att utskottets majoritet har avstyrkt förslaget om en snabb översyn.

Till det som har sagts om staten som ägare vill jag säga att staten har – och det finns många exempel på det – visat ett långt större ansvar i fråga om att upprätthålla sysselsättningen än det privata näringslivet. Samhället som ägare måste alltid vid sin bedömning räkna in de samhällsekonomiska faktorerna. Däri ligger skillnaden mellan samhällsägande och privat ägande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som fogats till utskottsbetänkandet.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! I motionen 1346 har ett antal socialdemokrater framfört synpunkter kring propositionen 1976/77:58. Vi har också följt upp dessa synpunkter i kammaren – i första hand fru Normark, som står som första namn på denna motion.

I det här läget, när debatten i stort sett har speglat alla de synpunkter som finns att anföra, tänkte jag bara belysa några punkter som det kan finnas skäl att ta fram till ytterligare granskning.

Låt mig peka på ett par saker som framgår av dagens debatt. Den ena – och jag tycker den är ganska väsentlig – gäller de påpekanden som gjorts av industriministern. Han säger att denna lokalisering kom till på grund av att man från regionalpolitiska synpunkter hade tillmätt den stor betydelse. Och det är riktigt – det är en bedömning som vi delar. Men vi menar också att en sådan bedömning måste följas upp med en inriktning av politiken som på lång sikt ger de eftersträlvade effekterna.

I det ursprungliga avtalet mellan regeringen och Algots har ju inte företaget kunnat nå de eftersträlvade effekterna när det gäller sysselsättningen. Varför har man då inte gjort det? Det är klart att den kris som drabbat branschen har påverkat möjligheterna. Men jag tror också att andra saker har haft stor betydelse i sammanhanget. Låt mig peka på några faktorer som har påverkat företagets möjligheter. Det gäller framför allt de samarbetsformer som personalen reagerar mot.

Här har förelegat system för hanteringen mellan moderföretaget och Algots Nord som kan ha haft sin psykologiska verkan och som definitivt haft en negativ effekt när det gäller personalens uppfattning av vad dess

arbetsinsatser har varit värda. Jag menar att den granskning som nu delvis vidtagits, och som bör följas upp, kommer att leda fram till att personalen får en upprättelse, som också klargör att debiteringssystemet mellan moderföretaget och Algots Nord har negativt påverkat lönsamhetsutfallet. Andra faktorer har på samma sätt, vill jag hävda, påverkat lönsamheten i Algots Nord.

I dagsläget är det avtalet med Bertil Rehnberg som förslagsställare som är värt att granska. Det innebär att man under en tvåårsperiod skall eftersträva lönsamhet i denna enhet, men det garanterar ingenting efter den tvåårsperioden. Enligt vår uppfattning är det en otillfredsställande utveckling. Det stämmer inte med de ambitioner som har funnits, och det tillgodoser inte alls de krav som vi har ställt när det gäller att nå fram till en lösning som innebär att man icke accepterar en minskning av sysselsättningstillfällena.

Här försvarar sig i dag industriministern med att man i Skellefteå-regionen är beredd att vidta åtgärder som i första hand skall skapa arbetstillfällen i denna region. Det är välkommet att en sådan inriktning är redovisad. Men det kommer ändå inte att förslå särskilt långt, om man inte har en ambition som täcker de sysselsättningsbehov som finns i regionen och som tidigare har beskrivits av flera talare. För att man skall nå en sysselsättningsnivå som är jämbördig med nivån i landet i övrigt, rör det sig om flera tusen nya arbetstillfällen.

Det är också i detta sammanhang nödvändigt att påpeka att den industristruktur som finns, som under lång tid har funnits och som är helt avgörande för sysselsättningsutvecklingen, i första hand är baserad på tung industri, varvid kvinnoysselsättningen hittills varit svår att tillgodose.

Industriministern och även andra talare på den borgerliga kanten säger att ett statligt engagemang inte skulle påverka denna utveckling. Den uppfattningen kan inte jag dela – och knappast heller någon annan som har företrätt socialdemokratin. Vi menar att i den här regionen finns påtagliga skäl som talar för att ett ändrat ägoförhållande – i en bransch där man redan har gjort så stora insatser – kan påverka sysselsättningen på lång sikt genom bindningen till även politiska värderingar. Man kan i det sammanhanget också peka på beredskaps- och försörjningspolitiska synpunkter.

Herr talman! Jag skall inte vidare utveckla mina funderingar. Jag vill bara understryka vikten av att det beslut som fattas i kammaren i den här frågan långsiktigt följs upp av politiska ambitioner och inriktningar som innebär att man tar itu med de stora regionala problemen och når fram till att sysselsättningstillfällena också i den här delen av landet kommer i en mera jämbördig nivå i förhållande till landet i övrigt.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Regionalpolitiskt
stöd till Algots
Nord AB och AB
Eiser*

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl. samt 3:o utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1347 av herr Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Fagerlund begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 138

Avstår - 13

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 151

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 151

§ 7 Slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:20 med anledning av motioner om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:53 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till sådan ändring i kommunalskattelagen att förmån av fritt bränsle till bostad på jordbruksfastighet undantogs från beskattning.

1976/77:54 av herr Ångström (fp) och herr tredje vice talmannen Eriksson (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade slopa beskattningen vid uttag av bränsle från egen skog.

1976/77:80 av herrar Fågelsbo (c) och Börjesson i Falköping (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att bränsle från egen fastighet ej skulle beskattas som naturaförmån,

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

1976/77:81 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Magnusson i Nennesholm (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet slopades,

1976/77:83 av herr Jonasson (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet slopades,

1976/77:84 av herr Leuchovius m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att utnyttjande av bränsle från egen fastighet ej skulle räknas som beskattningsbar inkomst, och

1976/77:1246 av herr Johansson i Skärstad (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till motionerna 1976/77:54, 80, 81, 83 och 84 och med anledning av motionen 1976/77:53 anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

2. avslå

a. motionen 1976/77:53,

b. motionen 1976/77:1246,

i den mån de inte kunde anses tillgodosedda genom vad utskottet under moment 1 hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar Wårnberg, Kristenson, Johansson i Jönköping, Carlstein, Westberg i Hofors, Boström och Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1976/77:53,

2. motionen 1976/77:54,

3. motionen 1976/77:80,

4. motionen 1976/77:81,

5. motionen 1976/77:83,

6. motionen 1976/77:84,

7. motionen 1976/77:1246.

Herr WÅRNBERG (s):

Herr talman! På kammarens bord ligger i dag en fråga som är en mycket gammal bekant. Det gäller det vanliga kravet på undantag från beskattning av naturaförmåner bestående av fritt bränsle från egen fastighet.

Trots att frågan varit så ofta återkommande vill jag uppta kammarens tid några minuter med en liten redogörelse för en av de principer som finns i vår skattelagstiftning. Det gäller uttag ur den egna rörelsen eller olika slag av naturaförmåner.

Alla rörelseidkare inkl. jordbrukare är skattskyldiga för de uttag som görs ur rörelsen. Livsmedelshandlaren får skatta för alla varor som tas

Onsdagen den
2 mars 1977

*Sloppande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

ur rörelsen, och detsamma är förhållandet med hantverkaren och jordbrukaren. Det ligger i sakens natur att en del av det beskattningsbara värdet på varan består av rörelseidkarens eget arbete, då ju detta är en viktig del av näringsfångets resultat. Det är alltså ortens pris på den uttagna varan som är beskattningsunderlag. Handlaren får inte räkna av sin vinstmarginal en gång när han tar ut en limpa från affären, och bonden får uppta exempelvis mjölken till ett betydligt högre pris än han själv får på mejeriet.

För att nu återgå till dagens aktuella fråga så får lantbrukaren givetvis betala skatt för den bostadsförmån som han har på jordbruksfastigheten, och för de flesta människor är det givetvis en självklarhet att denna bostadsförmån skall vara högre om bostaden är uppvärmd eller om bränsle finns hugget och färdigt i eller utanför pannrummet.

Detta är dock ingen självklarhet för dagens utskottsmajoritet. Man vill i stället skattebefria den naturaförmån en bostadsförmån som uppvärmningen utgör, om bränsle tas ur egen skog. Motiveringen för detta avsteg från normala skatteprinciper är att skattelättnaderna rör sig om mycket små belopp, att skogsägaren bara tar värdelös ved, alltså i praktiken utför skogsvård, och att man bidrar till att minska oljeimporten.

Det är klart att den här beskattningen inte har någon större statsfinansiell betydelse, men jag skulle vilja påpeka att riksdagen många gånger har diskuterat belopp som är betydligt mindre än vad det rör sig om här. Det är i första hand fråga om rättvisan mellan olika skattskyldiga.

Påståendet att skogsägaren bara tar ut toppar, enligt många motioner t. o. m. grenar och annat avfall, är egentligen obevisat. Det är ett påstående som får stå för majoritetens egen räkning. Jag kan inte bevisa motsatsen, men om den skattskyldige kan bevisa eller bara göra troligt att han tar ut undermåligt bränsle, får han nedsatt skatteunderlag. Då behöver han inte alls skatta på samma sätt som när han tar ut normalt bränsle. Jag tror dock att det kan diskuteras om vederbörande tar ut värdefullt bränsle eller plockar ut skräp. Jag har i alla fall inte på senare år sett någon bonde gå i skogen och plocka grenar, trots att jag bor ute på det riktiga landet.

Jag tror heller inte att utskottsmajoriteten på allvar vill göra gällande att någon skulle lämna oljeeldningen och gå över till vedeldning för beskattningens skull, eftersom det här rör sig om utomordentligt små belopp för den enskilde.

Som fallet är med de flesta andra naturaförmåner som uttas sker en schablonisering av värdet. I fråga om bränsle från egen fastighet uppgår schablonen för exempelvis en lägenhet om fem rum och kök till 560 kr. per år i huvuddelen av landet och något mer i de fem nordligaste länen. För en vedspis tillkommer 90–100 kr., beroende på var man bor. Det är att märka att detta är vad man får skatta för när man tar ut normalt bränsle. Tar man ut skräp får man skatta för mindre belopp.

Dessa värden har varit desamma i flera år. De fastställdes då andra

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

uppvärmningskällor var billiga och de låg bara obetydligt under vad oljeeldning kostade. När det alltså har blivit dyrare att värma upp bostäderna borde, om man skulle vara konsekvent, vedeldningsschablonen ha följt med.

Så har dock inte skett. Bevillnings- och skatteutskotten har också varit återhållsamma på den punkten. Utskotten har inte velat föreslå någon höjning. De värden som i dag beskattas motsvaras i stort bara av hemkörningskostnaderna, men genom att vi har den här beskattningsregeln kvar upprätthåller vi ändå principen att naturaförmåner skall beskattas.

Utskottsmajoriteten har också argumenterat med att fritidshuggare gratis får rensa upp hos skogsägare utan att beskattas för detta. Det är riktigt, och om skogsägaren vill använda sin egen arbetskraft till att sänka sina privata levnadsomkostnader så behöver han heller inte skatta för detta om insatsen ligger utanför rörelsen. Fritidshuggarens arbetsinsats kan alltså inte jämföras med rörelseidkarens arbetsinsats i den egna rörelsen. Vad som gör den här jämförelsen ändå mer tokig är att fritidshuggaren givetvis inte har avdragsrätt för några omkostnader, medan skogsägaren i sin rörelse har avdragsrätt för både anlitad arbetskraft, hemkörningskostnader och övriga kostnader som är förknippade med veduttaget.

Som jag redan förut nämnt beskattas förmånen av fritt bränsle så lågt att det knappast motsvaras av avdragsgilla omkostnader, även om man hugger upp veden själv.

Riktigt motbjudande blir majoritetens förslag i de fall då markägaren inte själv gör någonting för att hugga eller forsla hem sitt bränsle utan anlitar lejd arbetskraft för detta. Han får då en förmån obeskattad som troligen kostat 2 000–3 000 kr. I stället för att skatta får han göra avdrag för dessa kostnader från sina övriga inkomster av rörelsen.

Som jag förut nämnt är det ett obevisat påstående att endast avfall används. Följaktligen är det också obevisat att bränsleuttaget skulle utgöra något bättre slag av skogsvård än andra avverkningar. Jag måste nog för min del säga att om man eftersträvar bättre skogsvård, så bör det ske på annat sätt, och efter vad jag kan förstå har inte heller statsbidrag saknats för detta ändamål. Kan olika sätt kombineras är det naturligtvis inget fel i detta.

Ingen tror väl att det vi i dag talar om har någon större energipolitisk betydelse. För att en övergång till inhemska bränslen skall komma till stånd fordras åtgärder av helt annat slag. Detta är en fråga som kommer att behandlas i ett annat och större sammanhang, som vi får återkomma till. Gissningsvis borde dock inte kommande energipolitik gå ut på att bevilja skattelättnader även till dem som bränner upp vår fiberråvara eller annan råvara som kan användas för mera nyttiga ändamål – det är i praktiken det som utskottsmajoriteten nu föreslår.

Om man ville gynna skogsvården och handelsbalansen, skulle i stället bidrag givetvis ges till alla som tar reda på skräpet i skogen – alltså även till fritidshuggarna – medan skatten skulle höjas avsevärt för alla dem som bränner upp värdefull skog.

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Jag är medveten om att detta är en omöjlig uppdelning, som det inte går att kontrollera, men vetenskapen om detta förhållande borde väl ha avhållit utskottsmajoriteten från att använda sin makt till att skapa en ny skatteorättvisa. Det är nämligen det man gör. Den bonde som ingen skog har kan inte utnyttja den här skattelättnaden, och det kan naturligtvis ingen annan göra heller, för vilken bostaden är en privat levnadsomkostnad.

Kan f. ö. utskottets talesman lämna en rimlig förklaring till att den som har några höns måste skatta för förmånen av att ha ägg och att den som har några kvadratmeter potatisland måste skatta för värdet av potatisskörden men att den som eldar med ved från egen fastighet bara skall få göra avdrag för omkostnaderna?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! Av jordbrukets samlade uttag av naturaförmåner representerar bränslet mindre än 1 %, men den enda del av dessa naturaförmåner där det finns en mycket markerad kritisk inställning är just bränslet. Varför är det då på detta sätt, när bränslet representerar en så liten del av de samlade naturaförmånerna?

På skogsägar- och jordbrukarhåll är man kritisk mot beskattningen av detta bränsle, eftersom man inte betraktar sådant bränsle som något värde i egentlig mening, som skall beskattas, om man gör arbetsinsatser för att förbättra skogsvården och tar vara på det avfall som blir kvar sedan man ur skogen har tagit ut vad som är möjligt att avyttra såsom fiberråvara eller på annat sätt till den industri som är knuten till skogsbruket.

Den helt dominerande delen av uttaget till bränsle är sådant material som inte är användbart för något annat ändamål. Det är klart att förhållandena kan skifta något från tid till annan – i dagsläget är det ju t. o. m. utomordentligt svårt att få avsättning för björken som fiberråvara. Hundratusentals kubikmeter finns liggande som det knappast går att få avsättning för som råvara till industrin. Vi skall väl hoppas att konjunkturerna bättrar sig, men för dagen är situationen ytterligt ogynnsam. Och även i de tider då efterfrågan på olika sorters fiberråvara är som mest markerad är vissa träslag oanvändbara; jag behöver inte gå närmare in på det utan konstaterar bara faktum.

Dominerande när det gäller vedbränsle är ändå rena avfallet – gallringsvirke av så klena dimensioner att industrin varken nu eller tidigare har kunnat ta det som råvara. Det är möjligt att man med ytterligare forskning och nya metoder kan komma ett steg på vägen mot att utnyttja också en del sådant virke, men vad vi anser skall vara fritt från beskattning

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

är alltså i princip avfall i skogen.

Vi måste naturligtvis konstatera att det inte går att hålla gränsen strikt mellan vad som är avfall och vad som inte är det, men vi utgår ifrån som tämligen säkert att mer än 90 % av det virke som används till bränsle är avfall och inte duger, som industriell råvara. Det är knappast rimligt att ta upp sådant till beskattning.

På goda grunder tror vi också att om skattefrihet erhålls kommer det att bli ett ökat intresse bland skogsägarna för att utnyttja avfallet som bränsle; det blir ändå en viss premiering av detta, om man inte tar ut skatt. Därmed blir också de skogsägare som använder avfallsved jämställda med fritidshuggare, som nu i viss utsträckning nyttjar avfallsved och givetvis slipper att skatta för det.

Utskottets ordförande säger att här finns en skillnad: fritidshuggaren får inget avdrag för sina kostnader, medan skogsägaren kan göra avdrag för alla kostnader. I realiteten är ändå den helt dominerande delen av de skogsbrukare som använder eget vedbränsle sådana som gör arbetet själva. De är alltså i praktiken närmast att jämställa med fritidshuggare, men i skattehänseende har de hittills betraktats helt annorlunda.

Vi som representerar utskottsmajoriteten kommer med en rad obehövade påståenden, menar utskottets ordförande. Samtidigt kastar han själv ut en massa påståenden utan att, efter vad jag förstår, kunna prestera några som helst bevis för att de är riktiga. I mycket hög grad är hans påståenden utan täckning.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig börja med det sista! Jag tror inte att jag kastade ur mig något enda påstående; jag förklarade att också det jag säger är obevisat.

Herr Andersson i Knäred påstår att 90 % av det vedbränsle som används i dag är skräp, men då måste ju skogsägaren kunna göra detta troligt åtminstone inför taxeringsmyndigheten, och då blir det en ännu lägre beskattning än det här är fråga om. Det finns ju faktiskt en undantagsklausul som man borde kunna använda sig av, men jag är inte övertygad om att någon kan göra det. Jag vet inte vad som används till ved, men jag tror inte att det i dagens läge blir så mycket skräp över att det räcker till en fullgod vedeldning. Jag tror inte att siffran 90 %, som herr Andersson i Knäred nämnde, håller. Det är fortfarande fråga om obevisade påståenden.

Vad som skall beskattas är den värme man har hemma i sin fastighet – fastigheten är uppvärmd, och det är det som skall beskattas. Om man värmer upp fastigheten med egen ved måste det beskattas för vad det är, nämligen en naturaförmån.

Skillnaden mellan fritidshuggaren och den som äger skogen är att fritidshuggaren inte beskattas för sitt arbete men heller inte får göra några

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

som helst avdrag för hemkörningskostnader o. d., inte ens för upphuggningskostnader och sådant. Det får däremot den som har skogen såsom inkomstkälla, dvs. förvärvskälla i ett lantbruk. Han har avdragsrätt för allt detta. När värdet av sådan ved är så lågt som f. n. motsvarar den beskattade förmånen härav kanske inte mer än just de kostnader för vilka fritidshuggaren inte har rätt att göra avdrag. Jag tror alltså att även om man antar att bara 1 % utgör avfallsved är det en orättvis förmån för just de människor som har denna enda procent, och det är en orättvisa som vi bör eliminera. Vid värderingen av denna förmån har man tagit hänsyn till att det i stort sett är undermåligt bränsle som används, men hur stor den delen är vet man inte.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Herr talman! Frågan om slopande av beskattningen på fritt bränsle från egen fastighet tillhör som bekant riksdagens långkörare. Argumenten för motionskraven om skattebefrielse har väl i och med de kraftigt stigande priserna på olja med åren kommit att bli allt starkare. Många säger att det är tokigt att denna lagändring inte genomförts för länge sedan. Då hade sannolikt många av de fastighetsägare som gått över till el-uppvärmning eller oljeeldning inte gjort det.

Ett positivt beslut i frågan i dag från riksdagens sida kan medföra en återgång till ved som värmekälla, och därmed skulle vi något kunna bidra till ett bättre utnyttjande av våra inhemska energiresurser.

Utskottet har i sin skrivning hänvisat till en lägesrapport från pågående forskningsprojekt, avseende ett bättre utnyttjande av våra skogstillgångar. Där har man kommit fram till att betydande kvantiteter importerad olja kunde sparas, om avfallsprodukter från skogsbruket i större utsträckning än f. n. användes för uppvärmningsändamål.

Samtidigt som ett ökat tillvaratagande av skogsavfall för bränsleändamål kan få dessa besparingseffekter är det av mycket stor betydelse för bedrivande av en god skogsvård att dessa skogsrester avlägsnas från skogen. Kvarblivna hyggesrester, nedfallna träd o. d. som inte tillvaratas kan bli och är oftast anledningen till mycket kostsamma insektsangrepp i våra skogsbestånd.

Såväl den socialdemokratiska reservationen, som är fogad till utskotts- betänkandet, som herr Wärnbergs anförande nyss är i stort sett uppbyggda kring tesen om likformig beskattning av naturaförmåner. Jag kan väl i stort sett dela den uppfattningen, om det nu vore någon likformighet. Men just på det område som vi i dag diskuterar finns ingen likformighet, ingen rättvis beskattning.

Den småbrukare, ensambrukare eller mindre skogsägare – det är ju dessa ägarkategorier det i stort sett rör sig om – som går ut i skogen för att hugga sin ved bestraffas för att han utför detta arbetskrävande och tunga jobb med en beskattning av just naturaförmånen. Fritidshuggaren, herr Wärnberg, som har alla möjligheter att få tillstånd att använda hyggesrester och gallringsvirke från andras mark för sitt vedbehov har

möjlighet att göra detta – men behöver inte betala någon skatt. Man kan fråga sig vari logiken ligger att samma skogsplan i det ena fallet skall beskattas, i det andra inte. Jag för min del kan inte förstå att det kan anses föreligga likformighet i beskattningen. Det är ett tungt jobb att använda detta bränsle. Det är inte bara huggningen i skogen och framforslingen som är tungt, utan det är också merarbete vid själva eldningen, som är annorlunda än cluppvärmning och oljeeldning. Skall man därtill betala skatt är det nog många människor som drar sig för att använda sådant bränsle.

Med en stimulans på detta område skulle man komma fram till ökat utnyttjande av det skogsavfall som egentligen ändå borde komma bort från skogen. Och jag hoppas att riksdagen i dag skall godkänna motionerna på den här punkten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Svensson i Skara (m).

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om jag kan skingra herr Leuchovius bristande kunskaper när det gäller logiken i detta sammanhang skall jag försöka göra det. Det är nämligen så inom alla områden där det är fråga om naturaförmåner, att jag är skattskyldig för naturaförmåner som hör till min egen rörelse, men jag är inte skattskyldig om jag skaffar mig samma förmån genom hobbyverksamhet. Om jag alltså har några kvadratmeter potatis som bonde får jag skatta för den potatisen. Men om jag som exempelvis fritidshuggare har några kvadratmeter potatisland behöver jag inte skatta. I hela den svenska skattelagstiftningen är detta ett genomgående drag. Det jag får ut genom att bedriva hobbyverksamhet är inte beskattningsbart. Det jag får ut genom att driva rörelse är beskattningsbart. – Vill man inte förstå logiken i detta kan man inte göra det!

Herr LEUCHOVIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om den som har ett potatisland upplåter det till någon annan, som får gå där och plocka hur han vill. Det är en viss skillnad mellan potatislandet och det som vi diskuterar nu, skogsavfall.

Dessutom har vi vissa möjligheter att klara oss från denna beskattning utan en lagändring. Vi kan gå till varandra för att hugga skog – men det är sådant man inte vill göra, och det löser inte problemen. Den stimulans som vi har begärt – skattebefrielse – är väl värd att pröva.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag försäkrar att om herr Leuchovius går till en granne och tar bort skräpveden, så får han inte avdragsrätt för hemkörningen.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Herr Andersson i Knäred och herr Leuchovius har klargjort utskottsmajoritetens förslag och situation, och de har yrkat bifall till motionerna. Som motionär sedan många år vill jag ändå här summera några synpunkter. Jag skall fatta mig kort.

Frågan om skattefritt bränsle ur egen skog är en mycket gammal fråga. Det har väckts kolossalt många motioner genom åren. Sedan jag kom till riksdagen 1958 har det väckts 49 motioner, om jag har räknat rätt. Det här är naturligtvis ingen stor fråga och den berör ganska få personer. Skattebortfallet för stat och kommun är ytterst marginellt och saknar i stort sett betydelse. Det har också herr Wärnberg medgivit. Men det här är en renlighetsfråga, och det är just konsekvenserna av slopanDET av den här skatten som kan bli positiva. Det måste vara riktigt att genom skattefrihet främja tillvaratagandet av skräpskog. Det ger en förbättrad skogsvård och en bättre miljö. Tillvaratagandet av skräpvirke medverkar i kampen mot granbarkborrar och andra skadeinsekter, som åstadkommit förödande skador på många håll. På den punkten skulle skattefriheten få en mycket positiv effekt.

Om vi genom att låta bli att beskatta vedbränslet kan minska inköpen av olja bidrar vi också till en minskad oljeförbrukning. Vi får då bättre luft. Det kan dessutom i någon mån påverka vår handelsbalans.

Det är från dessa synpunkter svårt att förstå de socialistiska partiernas motstånd när de tidigare gått emot detta motionskrav. Jag har, som jag sade, motionerat om detta i många år. Nu har skatteutskottets majoritet tillstyrkt motionen, och det är ingalunda för tidigt. Därest riksdagsmajoriteten biträder motionsyrkandet har utvecklingen förnuftsmissigt gått åt rätt håll enligt min mening.

Till herr Wärnberg vill jag säga att vi har en praxis i skattelagstiftningen som säger att vi inte skall beskatta förmåner av ringa värde. Till den gruppen borde enligt min mening förmånen av fritt bränsle höra. Den förmån som de anställda har genom att de av företaget bjuds på vissa förfriskningar på arbetsplatsen beskattas inte. Det är en förmån av ringa värde. Men eftersom den förekommer varje dag kanske den förmånen blir större på ett år än förmånen av det fria bränslet.

Ett annat argument för motionen är den skillnad som framhållits tidigare i debatten. Om en person som inte har någon skog går och hugger på någon annans mark behöver han inte skatta för detta bränsle. Det är då en rättvisefråga att den som äger skogen inte heller skall behöva skatta för det.

De principer som herr Wärnberg talar om kan väl ändå inte få vara så heliga att de hindrar förnuftiga lösningar av dessa frågor. Det är till det det här förslaget om skattefrihet syftar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonasson ansåg att det här skulle betraktas som en förmån av ringa värde och likställas med de förmåner upp till ett värde av 600 kr. som de anställda kan få av en arbetsgivare utan att behöva skatta för dem. Men den förmånen har inte företagare, herr Jonasson! Företagare får inte ta ut 600 kr. ur sin egen rörelse och betrakta det som en förmån av ringa värde. Kvar står alltså att det här medför en skatteorättvisa mellan olika slag av företagare. Hur skulle det gå om diversehandlaren skulle börja plocka varor för 600 kr. ur sin affär utan att behöva skatta för det? Det är den jämförelsen, jämförelsen mellan lantbrukare med egen skog och andra företagare, som herr Jonasson skall göra!

Sedan tog herr Jonasson upp frågan, om anställda är lindrigare beskattade än företagare på grund av skattefriheten för förmåner av ringa värde. Det är en helt annan sak, och den får vi ta upp i ett annat sammanhang.

För förmånen av fritt bränsle – och det behöver inte vara skräpbränsle, herr Jonasson – för uppvärmning av fem rum och kök får man skatta 560 kr. Den lantbrukare som inte har någon skog får köpa olja för kanske 3 000 kr. för att värma upp ett hus av motsvarande storlek. Har då inte den lantbrukare som har fritt bränsle ändå fått en förmån?

Herr Jonasson säger att man gör en samhällsnyttig uppgift när man rensar skogen. Ja, om herr Jonasson kunde lokalisera skattefriheten till den som gör det och samtidigt ge bidrag till alla andra, fritidshuggare och andra, som också rensar skogen med samma effekt, skulle skattefriheten få en skogsvårdande effekt. Men det är inte det det är frågan om. Herr Jonasson vill ge skattelättnad till alla med fritt bränsle, även till dem som tar den bästa råvara som finns för våra sågverk och våra pappersbruk.

Det är orättvisan, att vissa kan få skattelättnader för denna insats medan andra inte kan få det, som vi måste undvika. Annars är saken statsfinansiellt av mycket liten betydelse, även om 1 % av naturaförmånerna sammantaget ändå blir miljonbelopp och alltså representerar ett större värde än många andra frågor som vi diskuterar här i riksdagen med utgångspunkt i olika rättvisepprinciper.

Herr JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att både herr Wörnberg och jag känner till förhållandena ute i bygderna så väl att vi vet att det inte finns några skogsägare som eldar upp massaved. Herr Wörnberg talar här mot bättre vetande.

När det gäller att bedöma förmånerna drar herr Wörnberg till med fem rum och kök. De flesta som jag känner och som får skatta för eget bränsle har tre rum och kök, och i mitt hemlän Värmland beräknas förmånen av fritt bränsle då till 325 kr. – med moms inräknad 380 kr. per år. Det är en ringa förmån, herr Wörnberg. Dessutom är det,

Onsdagen den
2 mars 1977

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

som redan har framhållits här, väldigt många som erbjuds att hugga på andras marker.

Det här är väl ändå ett system som har överlevt sig självt många gånger om. Jag förstår inte varför man fortfarande motsätter sig att avskaffa det.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog som jämförelse fem rum och kök. Om man tar tre rum och kök blir det en ännu mindre förmån att skatta för och ännu mindre att bråka om, herr Jonasson. Procentuellt är skatteorättvisan lika stor antingen man har en stor eller en liten lügenhet, eftersom det är antalet rum man får skatta för. Så nog är förmånerna av ringa värde, det håller jag med om. Men om man skall köpa bränsle för uppeldningen – köpa olja eller köpa ved – blir det helt andra priser än de 380 kr. för tre rum och kök som herr Jonasson anger.

Herr JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ju längre vi diskuterar den här frågan, desto mer förstår vi hur vansinnigt det är att behålla det nuvarande systemet. När det nu rör sig om så obetydliga belopp, vilket också herr Wärnberg medger, varför vill man då inte släppa ett sådant system? Det är obegripligt, och jag hoppas att det inte dröjer många minuter förrän vi har beslutat om dess avskaffande.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Som mångårig motionär vill jag också uttrycka min tillfredsställelse över det betänkande som vi nu behandlar, där det föreslås att den här skatten skall slopas.

Argumenten är i stort sett redan luftade, men jag vill understryka de synpunkter som har förts fram då det gäller energiförsörjningen. Den är ett stort problem för Sverige, och energin är i alltför hög grad baserad på de bränslen som vi importerar från utlandet. Det har betydelse för vår bytesbalans och för ett ökat oberoende. Det är ett samhällsintresse att uppmuntra användningen av inhemska bränslen. Från både skogs- och miljösynpunkt är det viktigt att uppmuntra de skogsägare som vill ta vara på skogsavfallet. Detta är också det egentliga syftet med motionen och med utskottets förslag. Det mesta av skogsavfallet ruttnar nu bort i skogen, och det kan inte vara förenligt med samhällsintresset.

Min medmotionär herr Eriksson i Arvika och jag har skrivit vår motion utifrån de förhållanden som råder i våra hembygder. Där är jord- och skogsbruksenheterna ganska små och har ett bräckligt ekonomiskt underlag. Det är främst dessa småbrukare som tar till vara skogsavfallet för att använda det som bränsle. Den lilla förmån som de får genom att de slipper skatten på det skogsavfallet bör de få som en välbehövlig inkomstförstärkning. Dessutom är användningen av det bränslet en klar fördel för samhället. Beskattningen av fritt bränsle är en sorts skatte-

*Slopande av
beskattningen av
fritt bränsle från
egen fastighet*

kineseri som inte ger staten några inkomster av betydelse.

Herr talman! Jag anser att det verkligen är på tiden att avskaffa skatten på det bränsle som man använder från den egna skogen.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ångströms inlägg var rätt intressant. Han konstaterade att det här gäller en förmån, alltså inte att det man eftersträvar är att åstadkomma skatterättvisa. Det var fråga om att ge dessa människor en förmån därför att de bodde där de bodde och gjorde vad de gjorde. Frågan var alltså av social karaktär och hade inte så mycket med skatter att göra.

Det är intressant att herr Ångström har uppfattningen att det här inte är fråga om en skatteorättvisa som skall rättas till utan att det plötsligt har blivit en förmån som skall ges till vissa personer. Det är då konstigt att den förmånen inte kan sträckas ut till att gälla många människor.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wörnberg kanske också lyssnade till första delen av mitt anförande, där jag påpekade de fördelar som denna ändring i beskattningen har för vår energiförsörjning, för ett ökat oberoende gentemot utlandet och för en förbättring av bytesbalansen. Jag pekade dessutom på fördelarna från skogsvårdssynpunkt och miljösynpunkt. Jag hade också synpunkter på vad denna befrielse innebär för den enskilde skogsägaren.

Att jag dessutom pekade på de sociala konsekvenserna för småbrukarna tycker jag inte på något sätt förtar styrkan av de övriga argumenten, utan det stärker tvärtom argumenteringen.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag har i dag suttit en timme med en skolklass, och eleverna har ställt olika frågor. En av ungdomarna frågade: Hur länge kan man i det här huset fortsätta att väcka en motion som avslås? Jag kunde då inte låta bli att tala om att jag elva gånger väckt motionen om befrielse från beskattning av eget bränsle.

Eftersom alla inte var med från början kan jag berätta att intresset de första åren var ganska ljumt. Det dröjde åtskilliga år innan det blev någon reservation i utskottet. Det var egentligen först i samband med oljekrisen som frågan blev högaktuell; då väcktes det många motioner i ärendet. Det är skada att dagens beslut inte fattades för tolv år sedan. Det hade betytt mycket från både skogsvårdssynpunkt och energisynpunkt. Jag har under åren träffat ganska många som sagt, att om denna beskattning inte hade funnits, så hade de fortsatt att elda med ved i stället för att övergå till oljeeldning. Detta hade betytt mycket för utvecklingen; vi känner nu till konsekvenserna av denna beskattning.

Efter de många åren känner jag stor tillfredsställelse över det beslut som vi nu kommer att fatta.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wårnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan herr Wårnberg begärt votering upplästes och godkåndes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betånkandet nr 20 röstas ja,
den det ej vill röstas nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wårnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wårnberg begårde röst-räkning verkstålldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 148
Avstår - 2

§ 8 Avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga

Föredrogs skatteutskottets betånkande 1976/77:21 med anledning av motioner om avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga, m. m.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig i all korthet anföra några synpunkter på föreliggande betånkande.

Frågan om avdragsreglernas utformning ingår i 1972 års skatteutrednings översyn av skattesystemet, varför det kan finnas anledning att först invänta regeringens förslag och därmed följande proposition.

Att jag nu åndock begårde ordet är närmast för att understryka vikten av att taxeringsmyndigheterna vid fastställande av extra avdrag tillåtes att tillämpa en större grad av generositet vid särskild prövning och i ömmande fall gentemot handikappade och långvarigt sjuka som vistas i hemmet.

I motionen 1976/77:1020 har jag anfört ett exempel bland många, som ger belägg för att taxeringsmyndigheterna kan ha ringa förståelse för en handikappads situation: En rörmontör, född 1920, skadades mycket allvarligt i en olyckshändelse i sitt arbete. Han föll ned från en byggnadsställning och är så gott som totalförslamad. Hans tillstånd är sådant att han fordrar tillsyn dygnet runt. Denna tillsyn och vård sker i hemmet. Därmed besparas samhället betydande vårdkostnader.

Vid taxeringen har vederbörande yrkat ett avdrag med 4 000 kr. för nedsatt skatteförmåga. Såväl länsskatterätt som kammarrätt har efter besvär fastställt avdragsbeloppet till 2 000 kr. Vederbörande har till såväl länsskatterätten som kammarrätten i en särskild inläga specificerat de

*Avdraget för
väsentligen nedsatt
skatteförmåga*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Avdraget för
väsentligen nedsatt
skatteförmåga*

merkostnader som hans handikapp medfört samt mellanskillnaden mellan beräknad inkomst och den inkomst som han erhåller i form av pension, handikappersättning etc. Sammantaget belöper sig dessa kostnader och beräknad förlorad inkomst till drygt 32 000 kr. per år. Ingen kan direkt bestrida riktigheten av nämnda belopp, men varken läns- eller kammarrätten finner skäl till att bifalla besvären och gå med på ett avdrag för nedsatt skatteförmåga med 4 000 kr. Däremot godkänns ett avdrag på 2 000 kr.

Vi kan naturligtvis inte, herr talman, här i riksdagen gå in och diskutera ett enskilt fall, men jag kan ändå inte underlåta att ta fram det anförda exemplet som bevis på hur man från skattemyndigheternas sida bedömer en handikappads avdragsmöjligheter. Jag är nästan övertygad om att det hade varit billigare för statsverket att i det fall jag här åberopat gå med på begärda avdrag med 4 000 kr. i stället för beviljade 2 000 kr. – billigare med hänsyn till all den skriftväxling som följer med ett dylikt besvärshandläggande. Skattemyndigheternas resurser kunde komma till bättre användning än att man håller på med ett dylikt skatteärende, som ger så lite ekonomiskt sett för det allmänna men som upplevs som rena "kitsligheten" av den skattskyldige.

Jag hoppas att 1972 års skatteutredning skall komma fram till mera generösa avdragsmöjligheter vid inkomsttaxering för dessa som drabbats av handikapp av olika slag, därest vederbörande kan styrka att fördrade levnadskostnader föreligger på grund av sjukdomen eller handikappet. Detta gäller inte minst dem som drabbats av sjukdomen diabetes. Där kan det bevisligen göras gällande att sjukdomen som sådan medför betydande merkostnader.

Jag nöjer mig med dessa allmänna reflexioner i anledning av skatteutskottets betänkande nr 21 avseende motionerna 1020 och 1021, dock med den förhoppningen att motionernas syfte kommer att tillgodoses av 1972 års skatteutrednings översyn av skattesystemet. Jag tror mig veta att vad jag här anför är ett önskemål som delas av många handikappade.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredros

Försvarsutskottets betänkanden

1976/77:6 med anledning av propositionen 1976/77:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

1976/77:7 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt avser beredskapsbudget för totalförsvaret

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Pensionspoäng på sidoinkomster för person med partiell förtidspension, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:15 med anledning av motioner angående efterlevandepensionering m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:97 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att uttala sin anslutning till sådan ändring av lagen om allmän försäkring att möjligheterna att bevilja s. k. antagandepoäng vidgades resp. att tilläggs-poäng upp till ett som skäligt bedömt minimum kunde tillerkännas pensionstagare med ytterligt låga pensionspoängtal,

2. att överlämna motionen till pensionskommittén med uppdrag att i motionens syfte utarbeta förslag i frågan,

1976/77:346 av herr Gillström m. fl. (s),

1976/77:354 av herr Wästberg i Stockholm (fp), vari hemställts att riksdagen med ändring av gällande lag gav kapitel 11 1 § andra stycket lagen om allmän försäkring av motionären föreslagen lydelse, innebärande att den som uppbar partiell förtidspension skulle ha rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng för inkomst av tjänst och för sjukpenning vid sidan om förtidspensionen,

1976/77:466 av fröken Öhrsvik m. fl. (s),

1976/77:683 av fru Håvik m. fl. (s),

1976/77:947 av herrar Fridolfsson (m) och Nilsson i Agnäs (m),

1976/77:1073 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Polstam (c) samt

1976/77:1298 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt till pensionsgrundande inkomst för den som uppbar partiell förtidspension.

Utskottet hemställde

1. beträffande jämställdhet mellan man och kvinna i fråga om efter-

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

levandepensionering att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:466,

2. beträffande änkepension att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:346 och 1976/77:683,

3. beträffande förtidspensionärs rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng på sidoinkomster att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:354 och 1976/77:1298, sistnämnda motion i vad den behandlades i detta betänkande.

4. beträffande ATP för svenskar med anställning utomlands att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:947,

5. beträffande ATP för vårdarbete i hemmet att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1073,

6. beträffande förbättrad tilläggspension för låginkomsttagare att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:97.

Reservation hade avgivits av herrar Aspling, Augustsson och Karlsson i Ronneby, fru Håvik, herr Nilsson i Kristianstad, fröken Engman samt herr Larsson i Vänersborg (samtliga s) vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1298 i vad den behandlades i detta betänkande och med anledning av motionen 1976/77:354 som sin mening gav regeringen till känna vad i förstnämnda motion anförts om rätt till pensionsgrundande inkomst för den som uppbar partiell förtidspension.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Åkerlind (m).

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! I socialdemokraternas omfattande partimotion 1976/77:1298 pekar vi på bl. a. att den som uppbar partiellt sjukbidrag eller förtidspension enligt lagen om allmän försäkring enligt nuvarande regler inte får tillgodoräkna sig pensionspoäng för den inkomst han kan få genom att använda sig av sin resterande arbetsförmåga. Detta innebär att denna grupp har ett sämre läge gentemot dem som beviljas delpension enligt de bestämmelser som trädde i kraft den 1 juli 1976. Enligt motionen bör man nu se till att även de människor som i dag uppbar eller kommer att beviljas partiell förtidspension får rätt till pensionsgrundande inkomst av tjänst och sjukpenning. Detta, menar vi, bör av riksdagen ges regeringen till känna.

I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 framhålls att pensionskommittén inom kort kommer att lägga fram ett delbetänkande som bl. a. behandlar frågan om förtidspensionärs rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng för inkomster vid sidan om förtidspensionen, och utskottsmajoriteten anser mot denna bakgrund att yrkandet i motionen inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det kan, herr talman, tyckas att vi borde ha nöjt oss med utskotts-

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

majoritetens uttalande. Det har vi emellertid inte gjort utan har fogat en reservation till betänkandet där vi understryker att inte minst med hänsyn till att delpension är att anse som pensionsgrundande inkomst bör en författningsändring vidtas så snart som möjligt. Vi framhåller vidare att vi förutsätter att pensionskommittén därvid lägger fram förslag så att de grupper som i dag inte kan få pensionspoäng för sidoinkomster och för sjukpenning får denna rätt. Vi hemställer att riksdagen genom att bifalla den socialdemokratiska partimotionen i detta avsnitt ger regeringen till känna vad i motionen anförts.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen med herr Aspling som första namn.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Pensionen måste ses som en social rättighet och skall då givetvis också vara anpassad därtill. Det innebär att pensionen måste ha den nivån att alla som inte längre står i full produktion också kan leva av sin pension.

I ATP-striden 1958–1959 användes slagordet "Gärna medalj – men först rejäl pension". Hur har det då gått med detta i realiteten? För mångfalden av den svenska arbetarklassen har ATP medfört bra pensioner, framför allt i förhållande till tidigare. Arbetarklassen har däremot alltid missgynnats och kommer alltid att missgynnas i ett kapitalistiskt samhälle, och rättvisa uppnås inte heller under rådande situation. För detta fordras socialism. Medaljer delas fortfarande ut, och pensionerna är också fortfarande för låga för en stor del av arbetarna i det här landet.

Det finns olika sätt rent tekniskt att angripa detta problem att inte alla människor kan leva ett "rikt" liv efter sin produktiva tid. Med rikt liv menar jag inte ett liv i sus och dus och överflöd utan ett liv med en god ekonomisk standard – att mat, bostad och givande kulturaktiviteter skall vara en självklarhet för den pensionerade såväl som för den yrkesverksamme. Här får alltså inte anföras olika tekniska hinder, utan det måste vara en uttalad viljeinriktning att alla skall ha den rätten. Att dölja en bristande vilja att lösa dessa problem genom att skylla på tekniska svårigheter visar att ATP-slagordet "Gärna medalj – men först rejäl pension" var just ett slagord utan den djupa innebörd som det försökte ge uttryck för.

Vpk har i motionen 97 kritiserat den s. k. standardsäkringen av ATP-pensionen, eller rättare sagt bristen på standardsäkring som systemet lider av. Vpk-motionen från 1969 pekade också på detta förhållande, och frågan överlämnades till pensionsförsäkringskommittén, numera pensionskommittén.

Pensionskommittén avser att inom kort, enligt utskottet, framlägga förslag i denna fråga, och vi återkommer när vi har sett resultatet av utredningen.

Den socialdemokratiska reservationen om att sidoinkomster till partiell förtidspension skall vara ATP-grundande ansluter vi oss till från vpk:s

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med
partiell förtidspen-
sion, m. m.*

sida, då vi anser att det är ett rättvisekrav, lika väl som tilläggspoäng för låga inkomster.

Utskottet anför att delpensionen och arbetsinkomster vid sidan om denna pension liksom sjukpenning är ATP-grundande men nämner inte med en rad att det inte är alla som kan utnyttja delpensionsreformen. De nuvarande reglerna överlämnar till arbetsköparna att avgöra om några skall få deltidarbete och därmed kunna få delpension. Även denna fråga återkommer vi till när vår motion om rätten till deltidarbete och delpension skall behandlas. Jag ville bara med detta påvisa felaktigheter i delpensionen när nu denna togs som ett exempel i den här debatten.

Beträffande förbättringen av tilläggs pensionen för människor med låg inkomst måste det, som jag tidigare sade, vara fråga om viljeinriktningen, och det får inte vara något bortförklarande att det skulle vara svårt att i praktiken tillämpa systemet. Låt mig citera utskottets skrivning, som för resten är mycket motsägelsefull. Utskottet säger vid behandlingen av det yrkande som vi ställt i vår motion:

”Utskottet vill med anledning härav erinra om att frågan om deltid- och korttidsanställdas ställning inom tilläggs pensioneringen enligt riksdagsbeslut år 1974 f. n. prövas av pensionskommittén. Resultatet härav och av kommitténs överväganden i fråga om förtidspensionärs rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng på sidoinkomster och om standardsäkring av pensionssystemet kommer att redovisas i det delbetänkande som kommittén avser att publicera inom kort. Mot bakgrund härav och då ett pensionsberäkningssystem av den art motionärerna avser, såvitt utskottet kan bedöma, måste vara ägnat att medföra mycket betydande svårigheter i den praktiska tillämpningen avstyrker utskottet bifall till motionen 97.”

När det gäller vilka som kan komma i fråga för tilläggs poäng är det inte bara direkta låginkomsttagare eller ett ”B-lag”. Det är också mer eller mindre s. k. arbetshandikappade, som slitit ut sig i pressande arbete och av arbetsköparna inte längre betraktas som lönsamma. Det är de som inte fått någon utbildning. Här tar arbetsvården vid och erbjuder s. k. skyddat arbete. Varje år handlägger arbetsvården ca 90 000 fall som remitterats från olika myndigheter och vårdorgan. I oktober 1975 fanns det totalt 94 900 i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete samt i skyddat och halvskyddat arbete. I oktober 1976 fanns det 110 300 personer i arbetsmarknadsutbildning. Hur systemet att söka placera dessa personer i arbete på den öppna marknaden fungerat i praktiken framgår av följande. År 1951 fick 57 % av dem som inskrevs vid landets arbetsvård arbete på den öppna marknaden. År 1957 hade antalet sjunkit till 37 %. 1965 var det bara 23 % av de inskrivna som fick arbete på den öppna marknaden, och 1969 var det 12,6 %. T. o. m. år 1974 höll sig andelen så låg som mellan 10 och 12 %.

Det förvärv av pensionspoäng som det här kan bli tal om ställer dessa personer i en avgjort sämre situation än de mera gynnsamt lottade kollegerna på arbetsmarknaden. Samma omdöme gäller det stora antalet

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension.
m. m.*

deltidsarbetande. Till mycket stor del handlar det om kvinnor. Av ca 800 000 deltidsarbetande är nära 700 000 kvinnor. Av de drygt 300 000 kvinnor som under de senaste tio åren sökt sig ut i arbetslivet arbetar ungefär 80 % på deltid. I Stockholm arbetar 80 % av de på varuhusen anställda på deltid. Enligt LO-rapporten om arbetstiden vill en fjärdedel av alla deltidsarbetande egentligen arbeta på heltid. Möjligheten för arbetsköparna att slippa undan de sociala avgifterna genom arrangemanget med deltid spelar härvidlag en given roll. Att förhållandet i motsatt riktning har betydelse för de deltidsarbetande är också uppenbart. För dem har det betydelse för ATP-pensionen under hela den pensionsberättigade livstiden.

Situationen för samtliga de kategorier människor i vårt land vi här berört är sålunda den att det inte är nog med att de nödgas dra sig fram under ytterst knappa omständigheter under hela sin yrkesverksamma levnadsålder, de får också som pensionärer leva på samhällets skuggsida, placerade i en avgjort sämre belägenhet än andra pensionärer med en mera gynnad bakgrund. De hamnar i denna belägenhet utan egen förskyllan – de har bara blivit offer för ett brutalt kapitalistiskt samhällssystem.

Det finns alltså klara motiv för att godkänna de krav som vänsterpartiet kommunisterna ställer i yrkandet.

Detta måste också kunna klaras med s. k. tilläggs-poäng. Dessa skulle kunna tjäna som en vidgning av det nu restriktiva antagandepoängssystemet. Tilläggs-poängen skulle då kunna garantera ett visst avvägt minimum i pension.

Att som utskottet gör avvisa motionen med förklaringen att det skulle medföra betydande svårigheter i den praktiska tillämpningen är också ett negligierande av utredningen – den skulle vara så dålig att den inte kan klara en sådan fråga. Det kan också medföra en annan konsekvens, nämligen om utskottet, sedan pensionskommittén funnit för gott att föreslå ett sådant tillägg som det vi har skisserat, avvisar ett regeringsförslag om detta.

Nu förhåller det sig naturligtvis inte på det sättet utan i ett sådant läge skulle man godkänna åtgärden. Men det vore då inte på grund av sakfrågan utan därför att en annan partigrupp lagt fram samma förslag.

Herr talman! Med anledning av vad jag nu sagt och av vad som anförts i motionen vill jag yrka bifall till följande yrkanden:

1. att riksdagen beslutar uttala sin anslutning till en sådan ändring av lagen om allmän försäkring, att möjligheterna att bevilja s. k. antagandepoäng vidgas och att tilläggs-poäng upp till ett som skäligt bedömt minimum kan tillerkännas pensionstagare med ytterligt låga pensions-poängtal,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om att motionen överlämnas till pensionskommittén med uppdrag att i motionens syfte utarbeta förslag i frågan.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomst för
person med partiell
förtidspension.
m. m.*

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Frågan om partiellt arbetsföras möjlighet att få en rättvis pension från ATP-systemet är mycket gammal. Den har varit uppe till behandling åtskilliga gånger i den här kammaren. Det är från borgerligt håll som motioner i det här ärendet har väckts under årens lopp – från moderata samlingspartiet, från folkpartiet och från centerpartiet. Vid olika tillfällen och utan framgång har vi fått kämpa för den saken.

Jag kan, herr talman, citera mig själv från debatten den 4 december 1974, då jag berörde dessa frågor och sade bl. a. följande: "En skadad som har halv förtidspension och hygglig inkomst av arbete antingen i den öppna arbetsmarknaden eller i en skyddad verkstad får aldrig pensionspoäng på denna sidoinkomst, herr socialminister, och det är ganska märkligt." Socialminister var då som bekant herr Aspling.

Jag talade i fortsättningen speciellt om de handikappade som fått sin skada i så unga år att de aldrig kunnat få en arbetsinkomst och inte heller några ATP-poäng. De var från början satta på sparlåga. Även om de senare i livet kunde få ett arbete och klara detta, kunde de inte få några ATP-poäng.

Jag kan i den frågan fortsätta att citera vad jag då sade: "Det är just den gruppen det gäller, dvs. de som blivit handikappade innan de hunnit samla ATP-poäng. De som tillhör denna grupp är faktiskt handikappade inte bara fysiskt utan också pensionsmässigt. De har inga antagandepoäng och de får ingen pensionsrätt på sin sidoinkomst. Trots att arbetsgivaren – den privata eller landstinget – betalar ATP-avgifter för den sidoinkomst som den handikappade har, får denne ändå ingen ATP ---."

När jag har fört fram kravet på förbättringar av de partiellt arbetsföras pensionsförhållanden har man tidigare hänvisat till pensionsförsäkringskommittén, som dock var utomordentligt negativt inställd till den här frågan. Nu finns det en socialdemokratisk reservation som syftar till genomförande av detta krav. Det är en utomordentligt märklig reservation. Låt mig citera följande ur reservanternas förslag till utskottsskrivning: "Utskottet förutsätter att kommittén därvid lägger fram förslag om rätt för försäkrad som uppbär partiell förtidspension att tillgodoräkna sig pensionspoäng för sidoinkomster och för sjukpenning."

Utskottets majoritet säger på s. 9:

"Enligt vad utskottet inhämtat avser pensionskommittén att inom kort lägga fram ett delbetänkande som bl. a. behandlar frågan om förtidspensionärs rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng för inkomster vid sidan om förtidspensionen. Avsikten är att proposition i ämnet skall föreläggas riksdagen i år." Det är alltså nära förestående. Det heter vidare: "Det kan därför förutsättas att frågan får en snar lösning."

Jag vill, herr talman, hävda att utskottets skrivning faktiskt är starkare än reservanternas. Men ändå har man fogat en reservation till utskottsbetänkandet. Det är desto märkligare som man under alla tidigare år har visat ett mycket ringa intresse för denna fråga. Nu plötsligt, sedan den borgerliga utskottshalvan vid fjolårets riksdag fått denna fråga över-

sänd till pensionskommittén och fått löfte om att den skulle lösas, säger man på socialdemokratiskt håll att frågan skall tas upp.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är förvånad över att herr Ringaby har tagit upp denna fråga, men jag kanske i fortsättningen kan vänta mig att jag får tre förspråkare för utskottet att debattera mot. Man har tydligen inte enats om vem som skall föra talan mot reservationen.

Herr Ringaby läser upp vad utskottet har sagt, nämligen att riksdagen inom kort kommer att föreläggas förslag om att denna fråga skall lösas. Men herr Ringaby vet ju lika bra som jag att hur fagra ord man än staplar på varandra i betänkanden så får de inte samma styrka som när riksdagen ger regeringen till känna vad man skrivit – som vi har gjort i reservationen.

Herr Ringaby talade även om vad han har sagt tidigare i denna fråga. Det fanns motioner från borgerligt håll – jag vill påstå mycket begränsade sådana. De gällde bara att man skulle få räkna själva inkomsten som man hade av sin restarbetsförmåga. Herr Ringaby bör ju känna till ATP-systemet i dess nuvarande utformning så väl att han vet att om man är beviljad en 50-procentig förtidspension eller sjukbidrag på antagandepoäng, har man inte möjlighet att få en inkomst av sin resterande arbetsförmåga som på något sätt höjer pensionspoängen.

Däremot pekade herr Ringaby på dem som på grund av medfödd sjukdom eller ett senare i livet inträtt handikapp inte har tjänat in några poäng. Där kom vi med förslag om dubbla pensionstillskott i avvaktan på att vi skulle få delpensioneringen utformad och få regler som kunde appliceras också på dessa grupper.

Avsikten är att man skall lösa frågorna i stort, herr Ringaby, och inte som vi har varit vana vid när det var socialdemokratisk regering och borgerliga motionärer enbart var ute för att lappa på lagstiftningen utan att se frågorna i deras stora sammanhang. Där man satte en lapp på ett område i lagstiftningen såg man inte att man skapade klyftor på ett annat område.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju pensionsförsäkringskommittén som från början var negativ till denna fråga och som faktiskt har hindrat en reform under många år.

Pensionsförsäkringskommittén, som hade socialdemokratisk majoritet, talade om att det skulle innebära en orimlig överkompensation att lägga intjänandepoäng på egetarbete ovanpå antagandepoängen. Det är en mycket märklig argumentering, för det var väl ingen människa som hade tänkt sig att man skulle lägga intjänade ATP-poäng ovanpå de andra poängen, utan pensionären skulle naturligtvis ha rätt att välja bästa alternativet – precis som man nu har rätt att välja bästa alternativet i

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med
partiell förtidspen-
sion, m. m.*

fråga om bostadsbidrag – dvs. han fick räkna antagandepoäng om det blev bäst för honom eller de verkliga poängen om det blev bäst. Det hade varit mycket enkelt att lösa den frågan.

Sedan säger fru Håvik att det är fagra ord när man hoppas att pensionskommittén skall lägga fram ett förslag. Men vad innebär då reservationen? Reservanterna talar om att de vill ha en författningsändring och anför att pensionskommittén "har enligt uppgift för avsikt att inom kort avlämna ett betänkande avseende bl. a. frågan om intjänande av pensionspoäng inom tilläggs pensioneringen. Utskottet förutsätter att kommittén därvid lägger fram förslag om rätt för försäkrad som uppbar partiell förtidspension att tillgodoräkna sig pensionspoäng för sidoinkomster ---."

Det är också fagra ord, fru Håvik. Det är också bara en förhoppning om att pensionskommittén skall komma med ett förslag. Det behövs väl inte två fromma förhoppningar i ett utskotts betänkande för att någonting skall bli gjort. Utskottet talar ju om att det skall komma en proposition i år och att denna fråga då förmodligen blir löst.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det borde inte vara herr Ringaby obekant att det också finns andra utredningar, som varit klara och beredda att ganska snart lägga fram sina betänkanden enligt de direktiv som de hade fått sig förelagda men att det här har hänt så underliga saker som att en minister genom munliga tilläggsdirektiv har ändrat inriktningen och syftet med utredningen! Vi har därför anledning att hysa farhågor även på denna punkt. Och när herr Ringaby vill underkänna styrkan i vad vi skrivit i vår reservation underkänner ju herr Ringaby samtidigt riksdagens förmåga och möjligheter att ge regeringen till känna att vi vill ha problemet löst i denna riktning.

Vad vi begär i reservationen är att *riksdagen* skall uttala sig och inte att utskottet skall stapla ord på varandra. Erfarenhetsmässigt kan det finnas anledning förmoda att även denna kommitté kan komma att er hålla direktiv, liksom andra kommittéer har fått det efter valet, vilka gör att de inte lägger fram de förslag som man kunde ha förväntningar på att de skulle göra.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Pensionskommittén, fru Håvik, fick år 1976 i uppdrag av riksdagen att se närmare på denna fråga, och utskottet konstaterar nu att det skall komma ett förslag i år. Under sådana förhållanden brukar man faktiskt inte reservera sig, eftersom frågans lösning står för dörren.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Herr talman! De motioner som behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 innehåller yrkanden om utbyggnad i olika avseenden av efterlevandepensionen men också om ökade möjligheter att tillgo-

doräkna sig pensionspoäng.

När det gäller motionen nr 97 vill jag bara säga att en stor del av vad som yrkas i den redan innefattas i pensionskommitténs utredningsarbete och att vi har anledning förvänta att något kommer att göras där för de grupper som motionen behandlar. Det är inte första gången denna sak har tagits upp i riksdagen – man har från olika partier, inte minst från det parti som jag har äran att representera, väckt motioner om förbättringar på pensionsområdet för dessa människor.

I några andra motioner tas upp frågor som enligt 1974 års riksdagsbeslut redan är föremål för utredning inom pensionskommittén. I enlighet med detta riksdagsbeslut arbetar kommittén med ett förslag till efterlevnads-skydd för alla som är i behov av ett sådant. Syftet är att åstadkomma jämlikhet mellan män och kvinnor i fråga om rätt till efterlevnads-skydd och naturligtvis också att skapa ett täckande pensionsskydd för alla.

Utskottet förutsätter därför att pensionskommittén i sitt arbete skall pröva de frågor som aktualiserats i motionerna nr 346 av herr Gillström m. fl., nr 466 av fröken Öhrsvik m. fl. och nr 683 av fru Håvik m. fl. Det förutsätts också att utredningsarbetet skall bedrivas med all den skyndsamhet som är möjlig av kommittén.

Även en motion som har nummer 1973 och som är väckt av herrar Börjesson i Falköping och Polstam ligger hos pensionskommittén. I det fallet gäller frågan rätt till efterlevandeskydd grundat på utförda arbetsinsatser i hemmet. Också det motionskravet ligger inom pensionskommitténs utredningsuppdrag och bör därför inte nu föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag kommer så in på motionerna 1976/77:354 av herr Wästberg i Stockholm och 1976/77:1298 av herr Palme m. fl. – den senare har just diskuterats av fru Håvik och herr Ringaby. Motionärerna anser att den som uppstår partiell förtidspension skall ha rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng för inkomst av tjänst och av sjukpenning vid sidan av förtidspensionen. Precis som herr Ringaby sade är det här inga nya motioner för kammaren. Liknande motioner har ju behandlats senast under fjolåret – den 12 maj 1976, om jag inte minns fel.

I det betänkande som ligger på riksdagens bord i dag säger socialförsäkringsutskottets majoritet att vi delar motionärernas uppfattning att reglerna för beräkning av pensionsgrundande inkomst för en förtidspensionär med inkomster vid sidan om förtidspensionen bör ändras. Det är vi helt överens om, och detta är naturligt. År 1974 beslutade vi ju om en sjukpenning som skulle vara pensionsgrundande, och så sent som den 1 juli i fjol infördes en delpension som är pensionsgrundande. Det är rätt självklart att vi fortsätter på den vägen, och allt talar starkt för att de av motionärerna begärda ändringarna kommer till stånd.

Nu har pensionskommittén faktiskt sagt – jag har senast i dag fått bekräftelse på detta – att den inom kort kommer att lägga fram ett enhälligt förslag om att förtidspensionärerna skall få rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng för inkomster vid sidan om förtidspensionen. I vetenskap

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

om detta och med tanke på att regeringen redan i år kommer att lägga fram förslag i detta ärende anser vi i utskottsmajoriteten att dessa motioner inte nu bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag nämnde att vi så sent som i maj månad förra året behandlade ett enhälligt betänkande i samma fråga från socialförsäkringsutskottet och i enlighet med utskottets hemställda beslut riksdagen att avvakta pensionskommitténs förslag i ärendet. Därför kan jag i viss mån instämma med herr Ringaby och uttala min förvåning över att socialdemokraterna i år – när pensionskommittén är färdig att lägga fram ett sådant förslag som de förra året var eniga med oss andra i socialförsäkringsutskottet om att avvakta – reserverar sig för ett uttalande av riksdagen som är helt onödigt. Det är ju detta som har gjort att utskottsmajoriteten stannat för den skrivning som återfinns i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15.

Ja, herr talman, jag vill med det anförda yrka bifall till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 i alla delar. Det innebär också att jag yrkar avslag på den reservation av herr Aspling m. fl. som är fogad till betänkandet.

Herr FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Nennesholm avfärdade muntligen ännu kortare vår motion än utskottet kostat på sig att göra skriftligen. Herr Magnusson säger att det till stor del ligger i pensionskommitténs arbete att tillgodose kraven i vår motion. Men detta är, som jag sade inledningsvis, motsägelsefullt. När herr Magnusson menar att de här bitarna skall tillgodoses i pensionskommitténs arbete och när utskottet avfärdar vår motion med att ett sådant pensionsberäkningssystem som vi föreslår skulle "medföra mycket betydande svårigheter i den praktiska tillämpningen" är man ju inte överens. Utskottet har ju redan satt pensionskommittén vid sidan om, när man utan att avvakta pensionskommitténs betänkande på det här viset avstyrker motionsyrkandena.

Herr Magnusson började med att tala om att det parti som han representerar många gånger har kommit med motioner i den här frågan. Det är möjligt, men jag kan inte finna annat än att dessa motioner nu med en bergerlig majoritet också i utskottet är motioner utan någon egentlig viljeinriktning. Man läser upp sig på tekniska fakta som man inte ens låter pensionskommittén se över. Jag tycker att det här är tunna löften från utskottet. Det vore avsevärt mera konkret att tillstyrka de yrkanden som vi framställt i vår motion.

Jag förstår att socialdemokraterna – som finns i utskottet; vi har ju ställts utanför – inte litar på utskottet utan reserverar sig för sin motion. Vi gör ju på samma sätt.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att denna debatt blir längre än vad den behövde bli. Mina farhågor blir besannade. Först har vi moderata sam-

lingspartiets representant i den borgerliga majoriteten som talar för sin sak. Sedan kommer herr Magnusson i Nennesholm (c) och tar upp samma sak. Nu väntar jag bara på att fröken Bergström från folkpartiet, som står härnäst på talarlistan, skall ta om frågan för tredje gången. Litar ni inte på varandra? Kan ni inte utse en talesman för utskottet i samma fråga?

Herr Magnusson har gjort sig underrättad om att pensionskommittén skall framlägga förslag exakt i den riktning som utskottet skriver, och det är mycket möjligt att så kommer att ske. Men sedan fortsätter herr Magnusson: Regeringen kommer under innevarande riksdag att lägga ett förslag i samma riktning som motionsyrkandet. Hur kan herr Magnusson vara så absolut säker på det? Har herr Magnusson talat med företrädare för alla tre partierna i regeringen om denna fråga? Det är många förslag regeringen har sagt att den skall framlägga, men vi vet redan att de inte kommer att bli lagda på riksdagens bord.

Därför menar vi att vår reservation inte bara behövs – den är nödvändig för att riksdagen skall få möjlighet att ge sin mening till känna att detta är en angelägen fråga och ge regeringen till känna att det är riksdagens mening att frågan bör få en skyndsam lösning.

Jag hoppas, för alla dessa människors skull, att herr Magnussons tro på och önskan att regeringen skall enas om en proposition i denna riktning blir uppfylld. Men hur herr Magnusson kan vara så absolut säker vet inte jag. Vi tvivlar, och jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till att börja med säga till fru Håvik att riksdagen har sagt ifrån att vi vill lösa frågan i den riktning som vi är överens om i utskottet, genom att hänvisa denna fråga till pensionskommittén för utredning. I förra årets betänkande från socialförsäkringsutskottet var även fru Håvik på det klara med att detta var ett faktum. Då sades i det utskottsbetänkande som fru Håvik underskrev:

”Enligt vad utskottet inhämtat avser kommittén att inom kort ta ställning till frågan om förtidspensionärs rätt att tillgodoräkna sig pensionspoäng för inkomster vid sidan om förtidspensionen.” – Det var vad socialförsäkringsutskottet anförde i sitt betänkande nr 38 i maj månad förra året, vilket betänkande fru Håvik skrev under.

Nu har vi fått reda på att pensionskommittén inom kort skall lägga fram ett förslag – ett förslag som går i den önskade riktningen, som vi i utskottet också förutsatte med vår skrivning redan i maj förra året. Riksdagen beslutade då att motionerna inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd, i enlighet med utskottets förslag.

När jag säger att de tre partier som samverkar i regeringen är eniga om detta förslag är det naturligtvis byggt på det enhälliga förslag som finns i kommittén och de motioner som under åren har framförts från de tre partierna i denna fråga.

Det var vad jag ville säga till fru Håvik på denna punkt. När sedan

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspöäng på
sidoinkomster för
person med
partiell förtidspen-
sion, m. m.*

fru Håvik talar om att många representerar utskottet vill jag bara säga att jag anmält mig till kansliet som utskottets talesman i dessa frågor. Andra ledamöter i andra partier har naturligtvis också rätt att anmäla sig – som ledamöter i denna kammare. Ingen kan klandra dem för det.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Även jag hade fått uppgift om att det var herr Magnusson i Nennesholm som skulle föra utskottets talan och att herr Magnusson var antecknad på talarlistan i den egenskapen. Jag beklagar, såsom jag förstår att också herr Magnusson gör, att herr Magnusson inte åtnjuter förtroende från de övriga borgerliga ledamöterna – åtminstone inte från herr Ringaby; jag vet ju inte vad fröken Bergström kommer in på – när det gäller att föra utskottets talan. Jag skall gärna ta debatten med några olika ledamöter, men det är inte rationellt för kammarens arbete.

När ni inte litar på varandra då det gäller vem som skall föra talan för ett av riksdagens utskott, hur skall vi då kunna lita på att regeringen lägger ett förslag som går i denna riktning? Detta stärker uppfattningen att reservationen var nödvändig, att det är riksdagen som skall ge regeringen till känna att vi vill ha frågan löst i denna riktning.

Herr Magnusson pekade på att jag i maj månad förra året hade skrivit under utskottsbetänkandet. Ja, visst gjorde jag det, men det var i maj månad *förra* året. Vi hade en september månad förra året, som innebar ett regeringsskifte, och det gör att farhågorna som jag uttalar från den här talarstolen är befogade. Det skulle vara av yttersta värde om riksdagen ville ställa sig bakom denna reservation. Det skulle innebära en trygghet för de människor som vi här pläderar för.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till fru Håvik att hon tar litet för stora ord i munnen då hon påstår att det bara är hennes parti som är angeläget om en lösning av den här frågan. Vi tre partier som samverkar i regeringen har genom våra motioner, genom våra representanter i pensionskommittén, genom vårt arbete i utskottet och genom utskottsbetänkandena både 1976 och 1977 visat att vi har en gemensam linje i denna fråga. Man skall inte påstå att den nuvarande regeringen eller de nuvarande regeringspartierna känner mindre ansvar än den tidigare regeringen och det tidigare regeringspartiet för de människor, vilkas problem det här gäller att lösa.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik

Fröken BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! I det betänkande som vi nu diskuterar behandlas en del olika frågor, men även jag kommer att ta upp den socialdemokratiska reservationen, som varit föremål för diskussion tidigare i debatten.

Fru Håvik insinuerar att anledningen till att de tre regeringspartierna kommer med var sin representant i den här diskussionen är att vi inte litat på varandra. Det är ett påstående som fru Håvik vet är felaktigt, även om hon gärna tar till det för att det kan göra intryck på någon. Man kan faktiskt angripa den här frågan på flera olika sätt och från en hel del olika utgångspunkter. Det har socialdemokraterna själva bäddat för genom att de under en lång följd av år ställt sig oerhört negativa till eller varit ointresserade av denna fråga. Men nu kommer de helt plötsligt med en motion och en reservation, för att ge sken av att de vill göra någonting åt ett problem som de menar att den nya regeringen skulle underlåta att lösa. Vi har faktiskt under åtskilliga år arbetat för en lösning av denna fråga.

Jag vill instämma i vad herr Ringaby sade i sin kommentar till reservationen. Jag menar också att skrivningen i betänkandet är betydligt starkare än den skrivning reservanterna – med viss möda, tydligen – lyckats åstadkomma.

Fru Håvik säger att det inte räcker med att i ett betänkande stapla ord på ord – man måste ge regeringen sin uppfattning till känna. Uttrycket "att stapla ord på ord" borde nog inte fru Håvik ha använt. Är det någon som givit exempel på hur man staplar ord på ord i betänkanden i den här frågan, så är det verkligen den förra socialdemokratiska majoriteten.

Man skulle kunna tänka sig att socialdemokraterna med denna motion och reservation på något sätt vill be om ursäkt för att de tidigare varit så negativa, för att de tidigare inte velat göra någonting vettigt i frågan. Socialdemokraterna, som suttit så länge i regeringsställning, har verkligen haft möjlighet att driva på och ta upp de förslag som har kommit från den dåvarande oppositionen.

Inom folkpartiet har vi länge varit medvetna om de svårigheter som kan uppstå för personer som är partiellt arbetsföra och har en deltidspension och inkomst av förvärvsarbete men som inte får räkna sig till godo ATP-poäng på inkomsten av förvärvsarbetet. Vi blir ofta uppringda av personer som har dessa problem. Det var inte länge sedan jag blev uppringd av en person som berättade att hon inte hade haft en aning om att det var på detta sätt förrän den dag hon skulle få sin pension och trodde att hon hade tilläggspoäng på deltidssinkomsten, vilket hon alltså inte hade.

Vi vet att många av dessa personer lever på en låg ekonomisk nivå, och vi menar att detta är en orättvisa som man hade kunnat rätta till för länge sedan om man hade velat. Därför har också folkpartiet under många år arbetat för en lösning av problemet.

Jag har gått tillbaka något i tiden och tittat på hur frågan har behandlats tidigare. År 1970 väcktes motioner i första och andra kammaren av enskilda folkpartister. I andra lagutskottets utlåtande nr 61 år 1970 hänvisade den socialdemokratiska majoriteten till utredningar men framhöll – och här började man stapla ord på ord – att det här var oerhört kom-

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

plicerade och svårlosta problem. Detta hade man inhämtat från utredningsbetänkanden, och man tog tacksamt upp det. Man talade också om att en pensionär som hade halv förtidspension och ett arbete inte kunde komma upp i en inkomst med så förfärligt många basbelopp utan att pensionen måste omprövas, dvs. i klartext att pensionen snabbt skulle dras in om han kom upp i en inkomst som skulle innebära några basbelopp. Därför var det meningslöst att beräkna ATP härpå. Man hänvisade också till att pensionsförsäkringskommittén hade uttalat sig om nya tröskeleffekter som så att säga skulle ersätta andra tröskeleffekter som fanns tidigare.

Jag vill gärna direkt citera, visserligen inte ur andra lagutskottets utlåtande men ur socialförsäkringsutskottets betänkande nr 35 år 1971, där det finns ett mycket utförligt citat från andra lagutskottet som just gäller personer som har partiell förtidspension och deltidsarbete men som inte får räkna ATP på deltidsarbetet. Där sägs bl. a. följande: "Utskottet vill därför i likhet med ett antal remissinstanser – däribland riksförsäkringsverket – ansluta sig till kommitténs uppfattning att tillräckliga skäl inte föreligger att ändra reglerna om beräkning av pensionspoäng för den som åtnjuter partiell förtidspension. Motionsyrkandet avstyrkes följaktligen."

Under de närmast följande åren – i varje fall åren 1971 och 1972 och i någon mån även år 1973 – då folkpartiet hade väckt motioner i denna fråga hänvisade man till detta uttalande i andra lagutskottets utlåtande nr 61 år 1970. Både 1971 och 1972 görs mycket utförliga citat ur detta uttalande, och utskottet hänvisar till detta när man säger att man inte vill göra någonting ytterligare i frågan. 1973 hade man bara en kortare hänvisning till detta utlåtande.

Det har alltså faktiskt varit så att detta utlåtande från 1970 i stort sett blivit normgivande för hur socialdemokraterna skall se på denna fråga. Därför kan man ju säga att det är mycket intressant men även positivt att socialdemokraterna, när de nu kommit i oppositionsställning, väcker en motion med exakt samma innehåll som i motioner vilka väckts av andra partier under en mängd år. Man nöjer sig inte med att det i betänkandet skrivs att frågan nu mycket snabbt närmar sig sin lösning, utan man vill markera sitt ställningstagande med en reservation.

Man kan faktiskt fråga sig varför socialdemokraterna *nu* kommer med en sådan motion och reserverar sig till förmån för den. När motionen skrevs var man naturligtvis inte ovetande om att pensionskommittén har uppdraget att se över denna fråga. Det skulle vara intressant att få besked om varför man just nu väcker en motion i ärendet.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan. Med hänvisning till vad som står på s. 10 i betänkandet vill jag dessutom yrka avslag på herr Franzéns yrkande och alltså även i det avseende bifall till utskottets hemställan.

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu har vi hört den tredje företrädaren för majoriteten i socialförsäkringsutskottet behandla samma fråga. Jag är något förvånad, och jag beklagar, herr Magnusson i Nennesholm, att jag inte fick lov att föra den här debatten med herr Magnusson som utskottets talesman. Jag har enbart goda erfarenheter av debatter med herr Magnusson och av hans kunnande på detta område. Det hade varit trevligt för herr Magnusson om de båda andra borgerliga partierna hade haft samma förtroende för honom som jag har på den här punkten.

Fröken Bergström har anfört många citat. Men de borgerliga motioner, i vilka det begärdes att man skulle få räkna inkomsten för restarbetsförmågan, innebar ju inte att man på en enda punkt kunde höja sin antagandepoäng. Det fanns nämligen inget förslag om att även pensionen skulle räknas, utan det gällde endast inkomsten på restarbetsförmågan.

Vi kan ta ett exempel. En person hade antagandepoäng grundad på fullt arbete i produktionen. Han blev beviljad halv förtidspension, då det bedömdes att arbetsförmågan var varaktigt nedsatt med minst hälften. Han hade således halv förtidspension och arbetsinkomst för sin halva arbetsförmåga. För arbetsinkomsten hade han inte möjlighet att höja sin pensionspoäng på en enda punkt. Det var de unga invaliderna, som aldrig hade haft några pensionspoäng, vi i detta sammanhang skulle tänka på. Det var då pensionskommittén fick i uppdrag att föreslå en paketslösning gällande de unga invaliderna, delpensionen och frågan om sänkt pensionsålder. Det var man då inte med på, utan centern ville bryta ut frågan om sänkt pensionsålder och ta den före pensionsfrågan för de unga invaliderna och även före delpensioneringsfrågan. Att vi måste motionera nu – fröken Bergström var intresserad av att veta varför – beror på att delpensioneringens resultat inte har följts upp, där man har möjligheter att få pensionspoäng på ett helt annat sätt än i de borgerliga förslag som låg. Herr Hyltander var väl också en aning tveksam, för till utskottsbetänkandet förra året anmälde han från folkpartiet ett särskilt yttrande. Även han kanske hade farhågor för att frågan inte skulle bli löst i den riktning och inom den tid som han hade hoppats på. Herr Hyltander, som inte är kvar i kammaren, hade ett mycket starkt socialt patos.

När inte de tre regeringspartierna i utskottet kan enas om hur och vem som skall föra debatten, så har vi anledning att oroa oss för hur en regering som består av dessa tre partier skall kunna lägga ett enat förslag.

Fröken BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! När man hör hur fru Håvik oroar sig för att vi inom regeringspartierna inte kan enas om vem som skall föra ordet, så skulle man kunna tro att hon väntar sig ett större slagsmål efteråt. Jag tycker att fru Håvik skall sluta upp med att oroa sig över detta. I stället bör hon medge att det måste vara genant för socialdemokraterna att nu efter

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med
partiell förtidspen-
sion, m. m.*

så många år, när andra har drivit dessa frågor, komma med en motion och vilja ge sken av att man är så förtvivlat angelägen om att lösa denna fråga.

Att herr Hyltander förra året avgav ett särskilt yttrande var naturligtvis riktat mot den socialdemokratiska regeringen. Han tyckte väl att det fanns förhoppningar om att den socialdemokratiska regeringen snabbt skulle ta itu med denna fråga, och därför nöjde han sig med ett särskilt yttrande i stället för en reservation. Det är alltså den socialdemokratiska regeringen som inte har hunnit uträtta någonting.

Fru Håvik började med att säga att man i våra motioner inte hade tagit hänsyn till antagandepoängen och att denna inte skulle kunna byggas på på något effektivt sätt. Det förefaller mig närmast som om fru Håvik kritiserar oss för att vi inte skulle ha gått tillräckligt långt i dessa motioner. Men då hade man väl i så fall kunnat hjälpa oss med det! Nu har vi faktiskt dels tagit upp problematiken med personer med antagandepoäng, dels problematiken med dem som blir invalider i mycket unga år och som kanske inte alls har kommit in i ATP-systemet och därför inte får några antagandepoäng. Det är dessa frågor som vi vill se lösta. Nu tycks det inte vara helt omöjligt att uppnå en lösning även för personer som har antagandepoäng. Det förefaller inte otroligt att pensionskommittén kan komma med ett sådant förslag.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag pekade på i min förra replik var att de tidigare motionerna från borgerligt håll inte löste problemen för dessa personer. Man begärde nämligen bara att inkomsten från restarbetsförmågan skulle ge poäng, och det var ju halva inkomsten. Var då pensionen baserad på en hel inkomst i produktionen höjde den inte på något sätt pensionspoängen.

Nu säger fröken Bergström: "Ni kunde ha hjälpt oss med det, om ni inte tyckte att vi gick tillräckligt långt i dessa motioner." Ja, vi försökte göra det i debatten. Vi pekade också på att man först måste se till de unga invaliderna, som, det skall jag gärna tillstå, ni hade tagit med i motionerna. Då kom de dubbla pensionstillskotten för dem, vilka fullt utbyggda i systemet innebär att de får en dubbel grundpension. Det innebär således att en ensamstående pensionär får 95 % gånger 2 av basbeloppet som i dag är 10 700 kr.

Fröken Bergström måste ge mig rätt i att det är viktigt att lösa dessa problem i ett sammanhang, vilket pensionsålderskommittén gjorde. Den behandlade frågan om de unga invaliderna, delpensioneringsfrågan och frågan om sänkt pensionsålder samt framlade ett samlat förslag. Den skaffade sig erfarenheter av detta, och när utredningsuppdraget var avslutat skulle den ha gått vidare på vägen och enligt delpensioneringsmodellen löst problemen just för dessa människor.

Att vi hyser farhågor för att problemen inte blir lösta är berättigat. Om dessa farhågor skulle komma på skam och regeringen kan enas mer

än man kunde enas i utskottet när det gäller debattordningen, hälsar vi det med tillfredsställelse, eftersom det skulle gynna de människor som behöver få denna pension.

Fröken BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Håvik kritiserar nu att vi beträffande personer med antagandepoäng och deltidsarbete endast krävde pensionspoäng för restarbetsförmågan. Vi krävde alltså inte en förbättring av antagandepoängen. Men socialdemokraterna har faktiskt ständigt hävdade att antagandepoängen medför full rättvisa. De beräknas ju på ett sådant sätt att man tar hänsyn till att vederbörande möjligen skulle ha kunnat delta i yrkesarbete med inkomst under hela sin arbetsföra tid.

Jag kan inte förstå annat än att det hade inneburit en avsevärd förbättring, om man försökt att lösa problemet genom att ge ATP-poäng för den inkomst som personen i realiteten hade vid sidan av förtidspensionen. Fru Håvik har i dag upprepat vad hon sagt beträffande denna fråga i åtskilliga debatter i denna kammare, nämligen att det inte skulle finnas möjligheter att lägga en enda poäng till antagandepoängen. Socialdemokraterna har hela tiden även beträffande människor med korttidsanställning följt den linjen att man inte kan göra en proportionell beräkning av ATP-poängen. Men när det gäller halvtidsanställning eller deltidsanställning på annat sätt borde man ha kunnat göra en beräkning av ATP-poängen i förhållande till arbetstiden. Så tänker man förfara nu. Det är ganska egendomligt att denna reform om delpension måste till för att socialdemokraterna skulle inse den orättvisa som drabbat de människor av denna kategori som inte har haft möjligheter att samla på sig ATP-poäng. Det är märkligt att man inte tidigare har velat lösa detta problem verkligen effektivt.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Håvik anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fröken ÖHRSVIK (s):

Herr talman! I motion 466 har jag tillsammans med några partikamrater pekat på ett problem i vårt socialförsäkringssystem som fortfarande är olöst, nämligen att efterlevandepensionen inte är könsneutral. Frågan har diskuterats under åtskilliga år utan att man egentligen har kommit närmare någon lösning, tycker vi. Jämställdhet är tydligen svårt och har kanske bedömts som mindre viktig i en del fall.

Det är tio år sedan riksdagen begärde en utredning om jämställdhet mellan män och kvinnor i socialförsäkringssystemet. En del bestämmelser har sedan dess gjorts om men förvisso inte den här. Jag är medveten om att pensionskommittén, som tidigare påpekats, sedan 1974 har uppdraget att komma med förslag i frågan. Men ingenting har ju hänt under de år som har gått. Då måste det ändå finnas skäl att begära förturshandling. Jag kan inte förstå hur utskottet, som ju har beställt den

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

här utredningen, finner sig i att bara vänta. Vi motionärer gör det inte.

Jag kan inte alls förstå våra regeringspartier, varav åtminstone ett anser sig ha monopol på jämställdhetsdebatten. I regeringsdeklarationen hette det att "arbetet på jämställdhet mellan män och kvinnor påskyndas" och på ett annat ställe att "jämställdhet är en självklar utgångspunkt för regeringens politik". Man lägger nu ner stor kraft på att försöka få fram en lag mot könsdiskriminering. Vore det inte bättre om man med lika stor energi ägnade sig åt att plocka bort de diskriminerande inslag som finns i nuvarande lagstiftning?

I sammanhanget dyker en annan intressant fråga upp: Om nu en lag mot könsdiskriminering blir verklighet, vilket ni ju hårt har bundit upp er för, vilken lag gäller då, lagen om allmän försäkring eller lagen mot könsdiskriminering?

I motionen kräver vi två saker: för det första att riksdagen uttalar att efterlevandepensionen skall vara lika, oberoende av kön, och för det andra att riksdagen hos regeringen begär att pensionskommittén med förtur utreder frågan om en könsneutral efterlevandepension. Utskottet säger sig i huvudsak dela våra synpunkter men avstår ändå från möjligheten att tillstyrka motionen.

För att undvika alla missförstånd vill jag klart deklarerat att vi i motionen inte har givit oss in på frågan om utformningen av den framtida efterlevandepensionen, även om vi givetvis har synpunkter på den saken. Vi håller t. v. den frågan utanför. Det är principen om könsneutralitet som vi vill ha stöd för i dag. Utskottet skriver dock litet luddigt på den punkten, nämligen att syftet med utredningen skall vara att försöka åstadkomma jämlikhet.

Att gå emot ett enligt utskottet är givetvis meningslöst, varför jag f. n. avstår från att yrka bifall till motionen. Men vi lovar att noga följa frågans fortsatta behandling och återkomma om det behövs. Det vore emellertid bra om en representant för utskottet och då speciellt för regeringspartierna gjorde några klarlägganden här. Vilken lag kommer att gälla, om vi får en lag mot könsdiskriminering: Blir det lagen om allmän försäkring eller lagen mot könsdiskriminering? Och varför saknas det skäl att begära förtursbehandling?

I detta anförande instämde fru Hörnlund (s).

Fröken BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar nästan att jag blev mer eller mindre upptvingad i talarstolen nu igen. Jag tycker nämligen inte att diskussionen är speciellt givande. Utskottet har skrivit att frågan ligger hos pensionskommittén, att det finns riktlinjer för arbetet och att syftet är att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor. Pensionskommittén håller på med sitt arbete, och det finns inte någon som helst anledning att föra motionen av fröken Öhrsvik m. fl. vidare till kommittén. Om jag skall vara elak så kan jag säga att här agerar vi precis på samma

Ondsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

sätt som utskottsmajoriteten gjorde på den gamla regeringens tid.

Här ställdes en lag mot könsdiskriminering i relation till socialförsäkringslagstiftningen, där man enligt fröken Öhrsvik fortfarande har könsdiskrimineringen kvar. Men en lag mot könsdiskriminering löser ju inte alla problem som finns i samhället, framför allt avskaffar den inte andra regler. Här är det ju frågan om en samverkan inom en mängd olika områden, och det är alldeles självklart att man inte kommer att nöja sig med enbart en lag som direkt förbjuder könsdiskriminering, utan man kommer givetvis också att ta hänsyn till jämställdheten mellan könen vid utformningen av åtskilliga andra lagar där det annars skulle kunna spåras former av könsdiskriminering.

Fröken ÖHRSVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Genom att hänvisa till den gamla regeringens arbetssätt kan ni ju inte på något vis försvara ert eget handlings sätt i dag. Ni hävdar i regeringsdeklarationen att man skall påskynda arbetet med jämställdhet. Hur många år skall man då vänta på att få ett förslag från en utredning? Vad vi begär är att vårt förslag skall behandlas med förtur.

Fröken Bergström sade någonting som var väldigt bra, tycker jag – hon sade att en lag mot könsdiskriminering inte löser alla problem. Det är det vi har sagt också. Därför tycker vi att en sådan lag är onödig.

Fröken BERGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! När jag sade att det var ett arbetssätt som den gamla regeringen hade tillämpat gjorde jag det inte på något sätt för att motivera att man förfarit så här. I detta fall var det ju motiverat av sakliga skäl att vi inte förde motionen vidare till utredning. Vad jag påpekade var bara att det här har förekommit tidigare i väldigt stor utsträckning.

När det gäller frågan om jämställdheten skulle det vara väldigt intressant att verkligen få en redovisning av i vilken mån man från socialdemokratiskt håll har väckt motioner av den här typen tidigare. Jag vet inte om det har förekommit, men jag har inget intryck av att man varit särskilt aktiv i detta avseende. Man har varit aktiv på det sättet, precis som fröken Öhrsvik var nu, att man sagt att en lag mot könsdiskriminering inte löser alla problem. Men i så fall är det ju en oerhörd mängd lagar som vi skulle kunna avskaffa i det här samhället, eftersom de inte löser alla problem.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag skall beröra en fråga som kanske i det stora samhällsperspektivet är mycket liten men som inte är liten för dem den berör. Det gäller den bortglömda grupp som de s. k. hemmadöttrarna utgör.

I motionen 1073 har jag tillsammans med herr Polstam tagit upp just frågan om hemmadöttrarnas situation, och vi har hemställt att socialutredningen måtte få i uppdrag att se över efterlevandeskyddet för denna

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med
partiell förtidspen-
sion, m. m.*

relativt lilla grupp i det svenska samhället. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att sedan motionen väcktes har jag fått belägg för att det finns ganska många s. k. hemmadöttrar som efter sina föräldrars död lever i ekonomisk misär. Det kan förefalla vara en överdrift att säga så, men jag har i dag fått ett brev – tyvärr har jag det inte med mig här i talarstolen – där det framkommer att en hemmadotter efter föräldrarnas död inte har några utkomstmöjligheter på grund av att hon inte skaffat sig någon utbildning, inte skaffat sig något arbete. Och vi vet ju alla vilka svårigheter som råder när det gäller att i dag få ett meningsfullt arbete.

Här har vi alltså ömmande fall, där samhället borde gå in med förtidspension eller på annat sätt söka hjälpa dessa som under sina bästa levnadsår avstått från utbildning, äktenskap och förvärvsarbete för att i stället ägna sig åt vården av sina föräldrar. Det finns exempel på detta och jag har själv ett exempel på att en hemmadotter bevisligen har sparat åt samhället mellan 1 och 1,5 milj. kr., därför att hon tagit hand om sina gamla föräldrar. Fadern var 86 år när han dog. Han var cancersjuk i tre år och hon vårdade denne sin cancersjuka fader under de tre åren, med undantag för tre dagar då han vistades på sjukhus. Det kan bevisligen sägas att han icke kunde ha fått en bättre vård än den hon gav honom.

Hennes moder avled vid 85 års ålder. Nu stod hon utan existensmöjligheter, hon var i 60-årsåldern och hon var dessutom utarbetad. Hon kunde med andra ord inte gå ut i förvärvslivet. Men glädjande nog har vi lyckats få pension för henne – genom samverkan – så att hon får tvåtredjedels förtidspension. Det är jag väldigt glad över, och jag vill redovisa detta för att ge en korrekt bild av hennes situation.

Jag är medveten om – och det är naturligtvis utskottet också – att det här är en grupp som är liten till antalet, men den får för den skull inte glömmas bort. Sociala och humanitära skäl talar för att deras efterlevandeskydd ordnas. Av utskottets skrivning framgår att pensionskommittén ämnar ta upp denna fråga till behandling i det betänkande som kommittén avlämnar i vår. Därmed, herr talman, hoppas jag att frågan om de s. k. hemmadöttrarnas situation kommer att bli föremål för en välvillig behandling, såväl av kommittén som av regeringen och riksdagen. Därmed skulle de önskemål som är framförda i motionen 1073 ha blivit tillgodosedda. Med andra ord: Då frågan synes bli föremål för övervägande i pensionskommittén avstår jag från något annat yrkande än bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande nr 15.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Efter det sista som herr Börjesson sade kunde jag ha avstått, men vi har ju i utskottsbetänkandet klart sagt att utskottet har erfarit att kommittén kommer att ta upp denna fråga till behandling i det betänkande som man avlämnar nu i vår. Snabbare kan man ju inte tänka sig att få fram förslag till en lösning på en fråga, som vi väl alla är överens med herr Börjesson om är viktig att kunna lösa.

Till fröken Öhrsvik vill jag bara säga att om en fråga ligger under

utredning och en motion där man begär utredning skall behandlas i ett utskott, är det naturligt att utskottet enhälligt avstyrker motionen, då den redan är föremål för den utredning som man i motionen begär.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag skall bara helt kort motivera varför jag till betänkandet har fogat ett särskilt yttrande. Tre motioner behandlas i betänkandet, nämligen nr 346, 466 och 683, och på s. 8 har utskottet sagt att utskottet i huvudsak delar de synpunkter som kommer till uttryck i motionerna men att det enligt utskottets mening saknas anledning att begära för-
tursbehandling på grund av att motionsförslagen ingår i det pågående utredningsarbetet.

Jag har personligen beklagat att utskottet så klart uttryckt att utskottet i huvudsak delar de synpunkter som framförts i motionerna, eftersom det här gäller, som jag skriver i det särskilda yttrandet, svåra och besvärliga frågor. Det anser också utskottet, som på samma sida skriver: "Kommitténs fortsatta utredningsuppdrag inrymmer svåra avvägningsfrågor, som torde komma att kräva ingående överväganden."

Jag tycker inte att ett utskott, oavsett om man instämmer i vad som föreslås i en motion eller inte, skall använda sådana här starka uttryck när det är fråga om motionsförslag som redan är föremål för utredning och som hänvisar till utredningsuppdraget. Det är således anledningen till mitt särskilda yttrande, och jag hyser nu förhoppningen att utredningen inte på något sätt känner sig bunden till utskottets instämmande i motionsförslagen när den skall lösa dessa frågor. Det kan ju hända att utredningen i sitt fortsatta arbete kommer fram till lösningar som tillmötesgår motionärerna på ett annat och bättre sätt än som föreslås i motionerna – vad vet jag? Det jag nu framfört är i varje fall anledningen till mitt särskilda yttrande.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Åkerlind att det står i betänkandet att utskottet i huvudsak instämmer i vad som framförts i motionerna. Det står inte att utskottet till alla delar instämmer i motionärernas uppfattning, och det måste vara väsentligt i detta sammanhang.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Här berörs bl. a. en av de många grupper som kommit i kläm här i Sverige. Den välfärdsstat vi brukar skryta över är ju långt ifrån uppnådd. Vi har psykiskt utvecklingsstörda som stängs in på jätteinstitutioner, invandrare som ser hur deras barn genom brister i skola och barnomsorg fjärnas från den egna kulturen, ensamma mödrar som tvingas leva på socialhjälp därför att kommunerna inte klarar av barnomsorgen samt hemmavarande anförvanter – som herr Börjesson i Falköping nyss talade om – som får så liten uppskattning för sitt arbete.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension.
m. m.*

Alla dessa människor utgör grupper som släntrar efter i välfärdsutvecklingen. De har inga stora intresseorganisationer som driver deras krav. De mönstrar inga massor som har intresse i valtider.

Vi diskuterar i dag ytterligare en liten grupp som trillat ner mellan paragraferna. Det är de som har halvtidspension och som arbetar på halvtid. De får inte tillgodoräkna sig ATP-poäng vare sig på sin arbetsinkomst eller på sin pension, och de får heller inte som många andra räkna sjukpenningen som pensionsgrundande. Det här är en uppenbar orättvisa som belastar redan hårt drabbade människor. Ett sådant klart misstag i lagen borde ha rättats till för årtal sedan.

Den här frågan har folkpartiet tagit upp gång på gång i riksdagen. Britta Bergström har bl. a. tagit upp den, och jag har motionerat om den i år. Socialdemokraterna har varje år avvisat de här folkpartistiska förslagen, men nu har socialdemokraterna hamnat i en oppositionens självpövning och börjat tänka om när det gäller en del gamla liberala förslag. Nu är det så dags! Efter motionstiden i år har vi nämligen fått klara försäkringar från pensionskommittén om att det skall komma ett positivt förslag som kommer att innebära att folkpartiets krav kommer att bifallas. Vi har försäkringar från regeringen att det skall komma ett sådant förslag.

När våra i årtal upprepade förslag om ändringar verkligen behövdes, då sade alltså socialdemokraterna nej med hänvisning till all sorts formalism, men nu när det inte längre behövs, då kan man kosta på sig att säga ja till förslaget. Det är föga heroiskt.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Herr Wästbergs i Stockholm stora ord om vad som är heroiskt är kanske inte riktigt på sin plats här. Men låt mig erinra om att de förslag som har kommit från folkpartiet motionsvägen icke har inneburit något konkret för att hjälpa de pensionärer som herr Wästberg här talar för.

Det är första gången jag har läst en motion – och detta är en elege till herr Wästberg och hans kunnande på detta område – från folkpartiet som tar upp problematiken på ett sådant sätt att man kunde finna en lösning. Men då hade man ju beslutet om delpensioneringen och det var lätt att grunda sina ställningstaganden på denna reform. Inom pensionskommittén hade man funnit en lösning – att inte bara inkomsten utan även pensionen skulle vara pensionspoängsgrundande.

Låt mig ännu en gång peka på att om man tidigare har haft förtidspension, partiell sådan eller partiellt sjukbidrag, så har man inte haft möjligheter att få pensionspoäng. Hade man börjat tjäna så pass mycket pengar att de skulle kunna höja de antagandepoäng som man hade när man fick pension – dvs. poäng som kom från en full arbetsinsats – enligt den inkomst man som deltidspensionär uppbar, så höjde det inte poängen med en enda hundradel. Hade man fått en inkomst som gått upp till den nivån, hade det inte längre bedömts att arbetsförmågan varit nedsatt

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med partiell
förtidspension,
m. m.*

med minst hälften.

Som jag tidigare sade – jag vet inte om herr Wästberg var inne i kam-maren då – fick vi förra året ett nytt lagförslag om de unga invaliderna, delpensionen och den sänkta pensionsåldern. Då var det aktuellt att gå vidare. Att vi sedan väckte en motion, som föranledde en reservation, beror, som jag också har sagt i ett tidigare inlägg här i debatten, på att det finns kommittéer som under löpande arbete har fått tilläggsdirektiv – i en del fall muntliga sådana, vilket är ganska ovanligt – som helt har ändrat inriktningen på de förslag man har att förvänta sig.

Även om vi nu får ett förslag i rätt riktning, som vi alla här hoppas, så kan vi inte vara så säkra på att vi får en proposition som är grundad på betänkandet. Det är därför vi menar att det hade varit lämpligt att riksdagen gett regeringen sin mening till känna när det gäller dessa grup-per.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat på debatten och också på Doris Håviks inlägg. Vi har inga olika åsikter i sak. Vad det gäller är om det just nu är rimligt att fatta ett beslut, när vi vet att det bara dröjer veckor eller månader innan pensionskommittén kommer med ett förslag som – det håller också Doris Håvik med om – kommer att gå i rätt riktning.

Vi har från folkpartiet inte tidigare lagt fram ett förslag till lagparagrafer av det slag jag lägger fram i min motion. Men det beror ju, precis som Doris Håvik säger, på att vi förut inte hade beslutet om delpensionen att utgå från. Då lade vi fram en rad andra förslag om åtgärder och utredningar, och dessa förslag har socialdemokraterna gått emot.

Så länge det verkligen behövdes åtgärder och socialdemokraterna satt i regeringen gick socialdemokraterna emot. Nu, när det inte kostar något, tycker man att man kan vara mer positiv. Doris Håvik litat kanske i det här läget något mindre på regeringen än vad jag gör. Men när ett förslag skall komma från pensionskommittén; när vi har klara stånd-punktstaganden från de tre partier som sitter i regeringsställning – då vore det ju konstigt om inte regeringen skulle lägga fram ett bra förslag.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Herr Wästberg i Stockholm säger att nu när det inte kostar något kan vi ändra inställning. Alla reformer är förenade med kostnader. Vi var beredda att ta de kostnaderna när vi hade ett underlag för ett beslut i denna för dessa människor så viktiga fråga. Då var vi på det klara med att tidpunkten var mogen.

Att jag nu uttalar farhågor när det gäller denna regering, sammansatt av tre olika partier, är kanske inte så konstigt, när jag i dag i denna debatt har fått uppleva det unika att tre olika partier icke har kunnat ena sig om vem som är utskottets talesman.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Pensionspoäng på
sidoinkomster för
person med
partiell förtidspen-
sion, m. m.*

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Skantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Skantz begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 149

Mom. 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Franzén under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Franzén under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296

Nej - 12

Avstår - 1

§ 11 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1976/77:21 med anledning av propositionen 1976/77:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde

Trafikutskottets betänkande

1976/77:16 med anledning av propositionen 1976/77:54 om ändring i lagen (1964:731) om trafiknämnder

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Nya regler om telefonavlyssning

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1976/77:20 med anledning av propositionen 1975/76:202 med förslag till nya regler om telefonavlyssning vid förundersökning m. m. jämte motioner.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Propositionen 1975/76:202 med förslag till nya regler om telefonavlyssning vid förundersökning m. m. har av justitieutskottet behandlats på så sätt att man föreslår att propositionen bör återgå till regeringens kansli för översyn och ytterligare överväganden. Jag kan avsluta mig till utskottets ställningstagande.

Allmänt måste sägas att telefonavlyssning är en mycket tvivelaktig undersökningsmetod, som på ett allvarligt sätt ingriper i den personliga integriteten och därför måste användas med största restriktivitet. Den bör inte ifrågakomma för någon form av rutinmässigt insamlande av undersökningsmaterial. Endast brottets karaktär och utredningsproblem som är att hänföra till det enskilda fallet får utgöra grund för beslut om telefonavlyssning.

I vpk-motionen 1975/76:2529 tar vi upp vissa delar av lagförslaget och ställer alternativförslag. Vi noterar att utskottet säger att vid den allmänna översyn som nu skall göras av lagförslaget skall också motionsförslagen beaktas. Vad som nu är viktigt är att denna översyn företas skyndsamt.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr POLSTAM (c):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att bemöta herr Måbrink. Utskottet har förståelse för många kritiska synpunkter i den här frågan.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Nya regler om
telefonavlyssning*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Ersättning från
sjukförsäkringen
för menstruations-
skydd, m. m.*

och det är också anledningen till att vi i full enighet har samlat oss kring förslaget att återföra frågan om telefonavlyssning till regeringen för översyn och ytterligare överväganden. Men det är naturligtvis angeläget att framföra synpunkter i nuläget och innan regeringen kommer med något nytt förslag. Det har nu herr Måbrink gjort och det har även utskottet gjort, vilket framgår av betänkandet. Utskottet vill ändå inte föregripa översynen genom att nu ta ställning till någon av motionerna.

Vad sedan beträffar användningen av tvångsmedel enligt spaningslagen, så gäller enligt 2 § att ingripandet skall vara av betydelse för att utröna huruvida terroristorganisation eller terroristgrupp planlägger eller förbereder åtgärd som utgör hot mot allmän ordning och säkerhet. Detta kritiserade utskottet redan vid behandlingen av spaningslagen förra året. Utskottet ansåg då att 2 § var mera generellt utformad än föreskriften om förutsättningarna för avvísning och utvisning i 20 § utlänningslagen. Det kunde därför synas som om lagrummet skulle ge möjlighet till ingripanden för att förebygga även andra brott mot allmän ordning och säkerhet än våld, hot eller tvång för politiska syften. Det var inte avsett att ge ett så vidsträckt tillämpningsområde åt den här bestämmelsen, och utskottet förutsatte att denna fråga skulle tas upp i samband med frågan om nya regler för telefonavlyssning. Så har nu också skett och förslaget avser följaktligen att stärka den enskildes rättssäkerhet.

Med detta korta inlägg, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls:

§ 13 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1976/77:22 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till ersättning för personskador på grund av brott, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

**§ 14 Ersättning från sjukförsäkringen för menstruationsskydd,
m. m.**

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:17 med anledning av motioner om vissa läkemedelsfrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:352 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m),

1976/77:462 av herr Börjesson i Falköping (c) och fröken Pehrsson (c),

1976/77:559 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om prövning av huruvida menstruations-skydd försålda på apotek kunde inbegripas i sjukförsäkringen tillhörande rabatterade varor, samt

1976/77:697 av fru Swartz (fp) och herr Stensson (fp).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:352, 1976/77:462, 1976/77:559 och 1976/77:697.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Frågan om billiga mensskydd börjar bli en gammal bekant i riksdagen. Tyvärr är det fortfarande bara vänsterpartiet kommunisterna som tycker att mensskydden är medicinska nödvändighetsartiklar.

Men kravet på att mensskydden skall förbilligas har vunnit starkt gehör utanför riksdagens väggar. När självdeklarationen skulle avlämnas kunde man läsa följande insändare i en av de stora kvällstidningarna: "Tjejer. Nu är det deklaraionsdax igen, och nu är chansen vår att göra ett extra avdrag för bindor och tamponger. Det blir väldigt dyrt, säg 20 kr. i månaden. På fyrtio år blir det 10 000 kronor. Det är mycket pengar, pengar som de som tillverkar mensskydd gör sig feta på. Tänk om vi gav fan i att använda något skydd. Då skulle vi ju inte kunna jobba. Hur skulle det då se ut? Ge oss gratis mensskydd eller bevilja avdrag." Insändaren är undertecknad av "Några tjejer i Enskede."

I en undersökning som konsumentverket och statistiska centralbyrån gjort bland 250 kvinnor i åldern 16-45 år tyckte de flesta att mensskydden var för dyra, men det kom också fram argument som "fabrikanterna kan minska reklamen och sänka priserna". "Det behövs inte så många sorter. Det är bättre att försöka göra dem billigare." "Det är svårt att rätta sig efter den information man får, då denna mestadels ges via reklamen."

Priserna på mensskydd har debatterats många gånger. Kvinnoorganisationer har protesterat, förre handelsministern har uppvaktats och i riksdagen har vänsterpartiet kommunisterna motionerat om billiga mensskydd.

Två miljoner kvinnor har mens en gång i månaden. Varje gång blir förstas mensskydd nödvändigt. Och som nödvändighetsartiklar borde de här varorna undandras den kommersiella profitjakten. Men reklamkostnaderna för just mensskydd är skyhöga.

Under förra året annonserade tillverkarna av tamponger och bindor för sina varor i tidningar och på bio för 4,8 milj. kr. Om man räknar med att annonskostnaderna utgör hälften av reklamkostnaderna, blir den totala reklamsumman inte mindre än 10 milj. kr. om året. Man vet att det varje år säljs mensskydd för mellan 130 och 150 milj. kr. Reklamkostnaderna går alltså upp till 7 % av den totala försäljningssumman.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Ersättning från
sjukförsäkringen
för menstruations-
skydd, m. m.*

Onsdagen den
2 mars 1977

*Ersättning från
sjukförsäkringen
för menstruations-
skydd, m. m.*

På apoteken kan man köpa mensskydd som inte är drabbade av reklam- och marknadsföringskostnader. Dessa är därför nära 50 % billigare än de andra märkena. Men även om det blir betydligt billigare för kvinnorna att köpa mensskydden på apotek är skydden i alla fall för dyra. Man kan räkna med en kostnad av drygt 200 kr. om året, om mensskydden köps på apoteken, 390 kr. om de köps på varuhus eller i affärer och 500 kr. om man är tvingad att köpa dem hos Pressbyrån. Tyvärr kan konstateras att apoteken bara står för 5 % av den totala försäljningen av mensskydd. Det är en beklagensvärt låg siffra.

Mensskydden måste betraktas som medicinska sanitetsartiklar, och som sådana borde de kunna köpas för samma summa som man handlar andra medicinska varor för, nämligen 20 kr. om året.

Vänsterpartiet kommunisternas motion med krav om tillhandahållande av billiga mensskydd avstyrks av utskottet med motiveringen att effekten skulle bli alltför liten med hänsyn till den prissättning som Apoteksbolaget tillämpar på sina varor. Men detta är ju en principiell fråga! Det är djupt beklagligt att jag tvingas konstatera att det bara är vpk som betraktar mensskydden som medicinska nödvändighetsvaror för kvinnorna.

Vidare säger utskottet att om man rabatterar mensskydden måste man även lämna rabatt på andra hygieniska artiklar. Jag förmodar att man då närmast tänker på rakblad, rakvatten och sådana saker. Det skulle föra alltför långt tycker kanske utskottet. Men rent praktiskt och tekniskt sett måste det gå utmärkt bra att bara rabattera just mensskydden.

Jag tycker att utskottets skäl för att avstyra vänsterpartiet kommunisternas motion i denna fråga bara är undanflykter, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen nr 559.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till vad utskottet anfört i sitt betänkande nr 17 och yrkar bifall till detsamma.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag skall fatta mig så kort att det inte finns någon anledning för mig att gå fram till talarstolen.

Jag har närmast begärt ordet därför att detta utskottsbetänkande också behandlar en motion där jag tillsammans med fröken Pehrsson begär ändring av gällande förteckning över kostnadsfria läkemedel så att även sjukdomen psoriasis ingår i denna förteckning.

Vi motionärer anser att den frågan bör kunna lösas utan någon särskild utredning. Nu har dock utskottet anfört att frågan om fördyrade medicinkostnader även kommer att tas upp i en utredning om fria läkemedel för psoriasis sjuka. Den fråga som vi aktualiserat i vår motion blir då föremål för utredning, och utskottet har därför ansett att det inte vill föregripa utredningens arbete.

Då förutsättningar således finns för en lösning av problemet inom,

som vi hoppas, en inte alltför avlägsen framtid, ämnar jag nu inte yrka bifall till vår motion nr 462, men jag förväntar mig att frågan om de psoriasis sjukas mediciner snarast kommer att tas upp på förteckningen över fria läkemedel. Om så inte sker förbehåller jag mig givetvis rätten att återkomma, exempelvis motionsvägen.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Självfallet är detta, herr Börjesson i Falköping, en angelägen fråga. Det finns flera sjukdomstillstånd som kan ge anledning till att man vidgar förteckningen över fria läkemedel.

Utskottet hänvisar till sociala samordningsutredningen, som har fått i uppdrag att utreda just hur man bäst skall kunna lösa dessa angelägna uppgifter. I den utredningen, herr Börjesson, är vi nu i ett skede där vi gör en kartläggning av vilka sjukdomar som bör föras upp på förteckningen. Det kanske i någon mån kan tillfredsställa herr Börjesson att vi just nu sysslar med denna betydelsefulla uppgift.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Låt mig uttala min tillfredsställelse med det här lämnade svaret! Jag har givetvis ingenting som helst emot att förteckningen över fria läkemedel vidgas. Det finns ju andra sjukdomar som i lika hög grad som psoriasis bör berättiga till fria läkemedel. Men faktum är – det kan man inte förneka – att de som är drabbade av denna sjukdom får vidkännas ganska höga kostnader inte bara för läkemedel utan också för extra tvätt osv.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Fru Håvik smet litet billigt undan i debatten, och jag skulle därför vilja fråga henne, om hon inte tycker att mensskydden är alldeles för dyra och om hon anser att det är riktigt att privata företag skall kunna göra vinst på sådana nödvändighetsartiklar. Borde man inte betrakta dem som vad de är och rabattera dem genom sjukförsäkringen? Är det inte en nödvändig åtgärd för att garantera att priset på de här varorna inte rusar i höjden? Det har de facto skett. För något år sedan höjde Mölnlycke sina priser med 45 %, och det finns ingen garanti för att det inte upprepas.

Det är mycket beklagligt att Apoteksbolaget bara har 5 % av försäljningen, men därför måste man också vidta någon åtgärd för att kontrollera priserna på de här varorna.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Jag hänvisar till det enhälliga utskottsbetänkandet, vilket jag själv har undertecknat. Därav framgår vilka synpunkter jag står bakom i detta sammanhang.

I övrigt vet fru Lantz att denna fråga kommer upp under innevarande riksmöte när det gäller att ta ställning till motioner som syftar till att

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Ersättning från
sjukförsäkringen
för menstruations-
skydd, m. m.*

*Statens vattenfalls-
verks redovisnings-
principer*

staten skall gå in för produktion och distribution av menstruationsskydd till lägre pris. Det blir näringsutskottet som kommer att syssla med den frågan, och det finns anledning för fru Lantz att komma igen i debatten när dess betänkande skall behandlas.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att fru Håvik vägrar att svara på mina frågor.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Jag har undertecknat utskottsbetänkandet. Där framgår vad utskottet står för, och givetvis kommer min personliga synpunkt också till uttryck där; annars hade jag ju anfört ett särskilt yttrande eller en reservation.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Detta innebär att fru Håvik inte tycker att mensskydden är för dyra för kvinnorna.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 559 av fru Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 15 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1976/77:31 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till internationellt-kulturellt samarbete jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 16 Statens vattenfallsverks redovisningsprinciper

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:18 med anledning av motion om statens vattenfallsverks redovisningsprinciper.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Med tillfredsställelse har jag tagit del av näringsutskottets betänkande nr 18. I motionen 875 av mig m. fl. har yrkats att ändrade bestämmelser rörande statens vattenfallsverks redovisningsprinciper och beskattningsregler skulle framläggas senast till riksmötet 1977/78. Utskottet säger nu i betänkandet att proposition i frågan väntas under andra halvåret 1977. För första gången under den snart 50-åriga tidsperiod som

denna beskattnings- och rättvisefråga varit föremål för riksdagens intresse har ett riksdagsutskott preciserat tiden då proposition väntas komma.

Redan 1928 års riksdag uttalade att förslag borde framläggas så snart som möjligt för denna frågas lösning. Efter årtionden av utredningar och förhållningar under tidigare regeringar har, som framgår av betänkandet, den nuvarande regeringen utlovat att snabbt åtgärda denna segdragna rättvisefråga till gagn för kommuner som har statliga kraftverk och regleringsdammar.

Det är angeläget att vattenfallsverket och enskilda kraftproducenter så långt det är möjligt blir jämställda i konkurrenshänseende, och det är naturligt att landets största kraftleverantör, vattenfallsverket, skall bidra till kommunernas skatteintäkter i samma mån som de enskilda kraftföretagen.

Herr talman! Tillåt mig också erinra om att i motionen, 875 framhålls att rättviseskäl och lokaliseringspolitiska skäl talar för att vid kommande fastighetstaxeringar kraftverk och regleringsdammar värderas med hänsyn till avkastningsvärdet. Detta önskemål gäller naturligtvis alla vattenkraftverk och regleringsdammar oavsett ägandeform. Även i den frågan hoppas jag att den nuvarande regeringen före nästa fastighetstaxering har utredningar klara, så att taxeringsvärdena bestäms med hänsyn till avkastningen och inte till anläggningskostnaden.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Frågan om ändrade redovisningsprinciper för statens vattenfallsverk har sedan länge varit ett återkommande ämne för riksdagen, som herr Petersson i Gäddvik sade. Han står ju också för motionen 875, som vi behandlar i detta utskottsbetänkande.

Det kanske finns anledning att ge en liten bakgrund. Den är i korthet följande. För sin kraftverksrörelse på olika håll i landet har vattenfallsverket att erlagga kommunal inkomstskatt dels på garantibelopp för fastighet, dels på inkomster i övrigt. Det skattemässiga beloppet reduceras genom gäldränteavdrag. Motionärernas uppfattning är att vattenfallsverket, till följd av att det av verket disponerade statskapitalet i sin helhet är att betrakta som lånemedel, har en fördelaktigare ställning i skattehänseende än kraftföretag med mera normal kapitalsammansättning. Motionärerna efterlyser en ändring härvidlag på basis av de förslag som för några år sedan lades fram av affärsverkskommittén och budgetutredningen i dess betänkande, statens offentliga utredningar 1973:43.

Det är klart att det är krångligt att räkna ut efter vilka principer Vattenfall skall betala kommunalskatt, och budgetutredningens förslag innebär i praktiken att kapitalräntesatsen var väldigt svår att räkna fram. Man sade i sitt förslag att kapitalräntesatsen inte kan räknas fram genom någon formel utan bör fastställas av regeringen efter eget bedömande.

Vattenfall har emellertid redan gjort en omdisponering av principerna. Man har gjort en omdisponering av Vattenfalls resultat före bokslutsdispositioner och skatter utifrån förutsättningar som i stort bygger på

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Statens vattenfalls-
verks redovisnings-
principer*

affärsverksutredningens och affärsverkskommitténs förslag. Det är alltså genomfört.

Men såsom vi framfört tidigare i utskottet anser vi ändå att man bör se över det hela, så att det blir mer likställighet mellan de vanliga kraftverksföretagen och Vattenfall. Enligt vad som framgår av utskottets betänkande kommer under senare delen av detta år förslag att läggas fram. Jag yrkar därför bara bifall till utskottets hemställan. Motionärerna kan självfallet vara nöjda med den här skrivningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Kontroll av viss låneverksamhet

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:19 med anledning av motion om kontroll av viss låneverksamhet.

I betänkandet behandlades motionen 1976/77:44 av herr Börjesson i Falköping (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning angående tillståndsgivning för bedrivande av privat låneverksamhet – där misstankar förelåg att denna verksamhet bedrevs i klart kommersiellt syfte – i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:44.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Föreliggande utskottsbetänkande behandlar motionen 1976/77:44, där jag hemställt att riksdagen hos regeringen anhåller om en utredning, siktande till att tillståndsgivning erfordras för den som bedriver utlåningsverksamhet i kommersiellt syfte. Det här är en gammal motion, som återkommit rätt ofta i riksdagen, men jag finner ändå skäl i att ta upp detta motionsyrkande, som jag anser i högsta grad behjärtansvärt.

Utskottet har denna gång avstyrkt motionen med hänvisning till vad utskottet anförde vid tidigare behandling av liknande motionsyrkande. Jag medger gärna att jag tidigare besvärat riksdagen med liknande motionsyrkanden. Anledningen till att jag återkommer sammanhänger med det förhållandet – det vill jag markera – att åtgärder erfordras för att komma till rätta med den osundhet som oftast förekommer när det gäller denna form av låneverksamhet.

De här förhållandena beror till viss del av dagens kreditmarknad. Den kännetecknas av ytterst hårda restriktioner, vilket gör att låneverksamheten vid sidan av bankerna ökar. Ni vet kanske att bankerna är ålagda att iaktta en ytterst restriktiv kreditgivning, innebärande bl. a. att inte

ens fullt legitima krediter har kunnat beviljas och pengar därmed inte utbetalats.

Bankerna är också skyldiga att efterfölja riksbankens åläggande om likviditetskvoter och lånetak. Vidare är bankerna skyldiga att underkasta sig långt gående kontrollbestämmelser från både bankinspektionens och riksbankens sida. Och detta har jag inget att erinra emot; tvärtom anser jag det ytterst värdefullt med dylik kontroll. På det sättet skapas garanti för att insättarnas medel inte äventyras. Men tyvärr är det så att inspektions- och kontrollverksamheten omfattar endast bankernas och kreditinstitutens verksamhet. Utöver dessa har man kreditströmmar som går vid sidan av bankerna och kreditinstituten. Och det är dessa som jag i min motion vill få under kontroll. Jag vill inte förbjuda låneverksamhet som bedrivs vid sidan av banker och kreditinstitut. Vad jag åsyftar är att den kreditverksamhet som bedrivs i kommersiellt syfte skall underkastas samma kontrollbestämmelser som gäller för banker och kreditinstitut.

Kriteriet för kommersiell låneverksamhet är exempelvis att vederbörande kreditgivare i annonser eller på annat sätt ger till känna att han ställer lånemedel till förfogande för den lånesökande allmänheten. Det är alltså inte fråga om all privat låneverksamhet, utan det är som sagt fråga om utlåningsverksamhet som bedrivs i kommersiellt syfte, under bankliknande former.

Det är väl knappast obekant för riksdagens ledamöter att privat kommersiell låneverksamhet förekommer – även om omfattningen inte är känd – och att det förekommer osund låneverksamhet med exempelvis höga räntor – ja, räntor som t. o. m. kan betecknas som ockerräntor.

Jag tror att man skulle komma till rätta med en stor del av den osunda låneverksamheten, om den kommersiella låneverksamheten underkastades samma kontrollbestämmelser som gäller för banker och kreditinstitut. Jag vill fråga utskottets talesman: Vad hjälper det att utfärda hårda kreditrestriktioner mot bankerna och kreditinstituten, när detta får till resultat att kapitalströmmar kanaliseras vid sidan av banksystemet? Det är ingen hemlighet att så är förhållandet.

Vad jag i motionen åsyftar är att samma inspektions- och kontrollverksamhet skall gälla för all kommersiell låneverksamhet oavsett vem som bedriver denna verksamhet. Om en person lånar pengar exempelvis av en granne, en god vän eller det företag där han arbetar är det däremot inte sådan låneverksamhet som jag åsyftar i motionen. Det är som sagt den kommersiella låneverksamheten som jag menar borde underkastas samma hårda kontrollbestämmelser som gäller för banker och kreditinstitut.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen 1976/77:44.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Kontroll av viss
låneverksamhet*

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i sin motion pekat på de risker som föreligger med en okontrollerad privat låneverksamhet som bedrivs i klart kommersiellt syfte.

Det är utan tvivel så, som herr Börjesson anfört i motionen, att en okontrollerad låneverksamhet kan medföra risker, och det är säkert riktigt att denna verksamhet florerar rikligare i tider av hårda kreditrestriktioner, som vi nu upplever. Han gav också ytterligare eftertryck åt det i sitt debattinlägg här.

Motionären framhåller att i samband med låneverksamheten torde en ganska omfattande ockerverksamhet förekomma. Om så är fallet är denna verksamhet redan lagstridig och kan bestraffas enligt straffbestämmelserna rörande ocker med böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt skärps straffskalan till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Här finns alltså redan möjligheter att beivra sådan lagstridig verksamhet.

Motionären begär utredning om tillståndsgivning för bedrivande av privat låneverksamhet. Näringsidkare som ämnar driva lånerörelse är redan nu enligt handelsregisterlagen skyldiga att registrera sig i handelsregistret hos länsstyrelsen, vilket herr Börjesson säkert känner till.

Från utskottets sida är vi alltså införstådda med de av motionären påtalade problemen. Vi vill emellertid framhålla att vissa bestämmelser redan finns men att det kan vara svårt att kontrollera efterlevnaden.

Dessutom – och det är väl det viktigaste i sammanhanget – pågår en utredning för översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott. Denna utredning är inriktad på en anpassning av lagstiftningen på detta område till det moderna samhällets värderingar. I direktiven nämns bl. a. ett förslag i Norge om utvidgat straffansvar när det gäller bl. a. ocker.

Som framgår av det anförda finns det enligt utskottets uppfattning ingen anledning att begära den utredning som motionen syftar till. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Herr Petersson i Ronneby säger att det redan finns bestämmelser på detta område. Det finns med andra ord möjligheter att komma till rätta med ockerverksamheten. Tyvärr är det väldigt svårt att bevisa när ockerverksamhet förekommit. Det skulle vara intressant att få en definition på vad ocker är. Är det ockerränta när vederbörande låntagare får betala 25 %? Jag vet med säkerhet att det finns de som får betala betydligt högre ränta, men långivarna blir ändå inte föremål för något ingripande från samhällets sida.

Men pudelns kärna är dock detta. Här har vi infört kreditrestriktioner. Vad syftar dessa till? Jag behöver inte ge svar på den frågan. Jag förutsätter att kreditrestriktionerna är nödvändiga. Men när då kapitalströmmarna går vid sidan av bankerna och kreditinrättningarna har samhället inga möjligheter att se till att kreditrestriktionerna följs.

Det skulle inte vara svårt att på fullt lagligt sätt skapa sig en god inkomst genom att skaffa ett visst kapital och bedriva låneverksamhet med det. Men är detta riktigt? Man gör sig inte skyldig till något lagbrott om man bedriver utlåningsverksamhet. Vi vet att man inte får ta emot inlåningsmedel eller med andra ord etablera banker med mindre än att man får tillstånd därtill, och sådana tillstånd ges ytterst restriktivt. Men ingenting hindrar att man bedriver låneverksamhet i kommersiellt syfte. Min fråga till herr Petersson i Ronneby är då: Varför skall samhället inte utöva kontroll över denna låneverksamhet? Det räcker inte med att hänvisa till ockerlagen – här är det fråga om att myndigheterna skall se till att dessa långgivare iakttar samma restriktivitet som banker och andra kreditinrättningar.

Detta är alltså vad jag åsyftar med min motion.

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt som herr Börjesson i Falköping säger att det ställs mycket stränga krav på bankinrättningar och övriga penningbehandlande institut och att man borde ha samma krav på andra kommersiellt lånar ut pengar. Vi bör emellertid inte underskatta de möjligheter som ockerlagen ger. Ingen är väl beredd att besvara herr Börjessons fråga vilken räntesats som f. n. kan betraktas som ocker. Men det finns utslag i mål rörande ocker som visar att man inte bör underskatta möjligheterna att på rättslig väg angripa låneverksamhet av det här slaget.

Vad beträffar det som herr Börjesson sade om att penningströmmarna kanaliseras på andra vägar än de vanliga under kreditrestriktionstider, så pågår en utredning om finansieringsbolagen. Den utredningen är inne på överväganden av det slag som herr Börjesson här talade om. Det finns alltså även i det avseendet en utredning som berör denna fråga.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Här talas om ockerlagen. Men hur är det med ockerlagen? Jag har tyvärr ingen statistik som visar hur många domar för brott mot ockerlagen som avkunnats under de senaste åren, men det lär inte vara så många. Men en sak är säker, och det är att en omfattande ockerverksamhet bedrivs. Om man finge denna kontrollmöjlighet och inspektionsmöjlighet, fick man också större möjligheter att komma till rätta med ockerverksamheten. Var övertygad om att det är många svarta pengar som här är i omlopp!

Nu säger herr Petersson i Ronneby att det pågår en utredning om finansieringsbolagen. Varför då inte hänskjuta den här motionen till den utredningen och ge den en möjlighet att göra en bedömning av denna fråga?

Det verkar kanske som en utopi, men jag är övertygad om att den dagen kommer då samhället går in och reglerar denna lånemarknad, fastän det tyvärr kanske dröjer innan det beslutet fattas. Jag förstår inte varför riksdagen är så rädd för en lagstiftning på det här området. I andra avseenden visar man inte denna räddhåga.

Onsdagen den
2 mars 1977

*Energibesparande
åtgärder i Norrbottens län*

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping frågar varför utskottet inte vill hänvisa denna motion till utredningen om finansieringsbolagen. Vi har ansett att det är överflödigt, eftersom denna utredning har till uppgift att överväga en utvidgning av tillämpningsområdet för lagen om kreditpolitiska medel till att gälla även factoringföretag, leasingföretag, kon-tokortföretag och liknande. Vi anser då att det enligt direktiven naturligen ingår i utredningens uppgift att pröva även denna fråga.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Det låter ju bra. Fortsätter vi debatten ännu en stund, kommer vi kanske dithän jag vill. Jag hoppas att de som läser riksdagens protokoll också skall ta del av protokollet från den här debatten. Det finns nämligen all anledning att man ser över denna osunda verksamhet och får en viss kontroll över den. Jag tror, herr Petersson i Ronneby, att vi i sak är överens. Däremot tycks herr Petersson och jag tyvärr inte kunna bli överens om formerna för att komma till rätta med ock-erverksamheten.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 44 av herr Börjesson i Falköping, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 18 Energibesparande åtgärder i Norrbottens län

Föredrogs civilutskottets betänkande 1976/77:7 med anledning av motion om energibesparande åtgärder i Norrbottens län.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:1326 av herr Palme m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen beslutade

1. hos regeringen begära att – med stöd av finansfullmakten – en energisparkampanj i Norrbotten av i motionen 1976/77:1325 angivet slag genomfördes,

2. bemyndiga regeringen att, inom ramen för denna kampanj, bevilja högre bidrag och lån för energisparande investeringar i Norrbotten i enlighet med vad som anförts i motionen 1976/77:1325.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1326.

Reservation hade avgivits av herrar Bergman, Lindkvist och Henrikson, fru Landberg samt herrar Brännström, Håkansson i Trelleborg och Nilsson i Uddevalla (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa

- att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1326 skulle
- a. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanternas anförda om åtgärder i energibesparande och sysselsättningskapande syfte i Norrbottens län,
 - b. bemyndiga regeringen att besluta om ändrade låne- och bidragsregler i huvudsaklig överensstämmelse med motionsförslaget.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Betänkandet har rubriken Energibesparande åtgärder i Norrbottens län men har sitt ursprung i den senareläggning av Stålverk 80 och andra industriinvesteringar som beslöts förra året.

Grunderna för den planerade bygnadsverksamheten i Norrbotten rycktes undan mycket drastiskt i och med senareläggningen av Stålverk 80. Säregna åtgärder fick vidtas. Man fick avbryta pågående byggen och lägga dem i malpåse. Byggnadsarbetarkåren fick på nytt en mycket dramatisk påminnelse om sin speciella situation på arbetsmarknaden. Den har den alltid haft, men genom samhällets åtgärder, som tryggt en hygglig sysselsättning, har man kunnat skyddas. Här blev man hårt drabbad. Byggnadsarbetarna har heller inte det skydd i trygghetslagar som vanligtvis är fallet på marknaden i övrigt. De flesta av dem är objekstanställda, och därför har samhället speciellt ansvar just för den kåren.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen tog initiativ i den här frågan i slutet av förra året och krävde att speciella åtgärder skulle vidtas med anledning av det uppskjutna Stålverk 80. Man ville att en del statliga byggen skulle igångsättas, bl. a. tekniska högskolan i Luleå.

I samarbete med Byggnadsarbetareförbundet togs ett initiativ i början av detta år också med tanke på byggnadsarbetarkåren i Norrbotten. Det var ett speciellt initiativ som hade ett dubbelt syfte. Vi vet alla att vi kommer att få ta ställning till ytterligare energibesparande åtgärder i fråga om hus och bostäder, som är mycket energislukande. Det är åtgärder som är mycket besvärliga att hantera, särskilt när det gäller redan uppförda hus. Inom nybyggnadsverksamheten har redan åtgärder beslutats. Jämfört med tidigare regler är villkoren mycket hårda vad gäller exempelvis isoleringen.

I fråga om gamla hus är det mycket svårt att veta vad som bör göras. Man känner inte till kostnaderna och de energibesparande effekterna. Det framgår också av den produkt som planverket nu har släppt ifrån sig, vilken tillkom på initiativ av den tidigare regeringen. Det kan därför vara värdefullt att veta mer om just den biten.

Av planverkets redovisning kan man utläsa att det skulle uppstå behov av att ge sysselsättning åt byggnadsarbetare, att man hade behov av att veta mer om hur man skulle gå till väga för att isolera gamla byggnader, vad det skulle få för effekt på energiförsörjningen, vilka kostnader det skulle dra med sig och vilken effekt det skulle få på arbetsmarknaden. Man skulle alltså kunna få goda resultat och därmed kunna vara generösare i bidragsgivningen.

Vi tog detta initiativ i början av januari och krävde att regeringen skulle handla snabbt så att man kunde komma i gång ögonblickligen. Åtgärderna skulle begränsas till Norrbottens län och metodiskt följas upp av tekniska högskolan i Luleå. Man skulle alltså kunna få konkreta erfarenheter från praktisk verksamhet.

Hade vi haft en handlingskraftig regering så hade detta arbete varit i gång nu, men nu har vi inte en sådan regering. Därför måste vi motionera, och det är den motionen som vi i dag har att ta ställning till. I den finns klara anvisningar om förstärkningar av de bidrag som bör utgå när det gäller att undersöka hur man skall förbättra isoleringen i byggnader, framför allt i bostadshus, men även i fråga om kommunala och landstingskommunala byggnader finns förslag om bättre villkor.

Jag skall inte gå in på villkorens utformning, vilket i och för sig vore intressant. Eftersom det gäller principfrågan att göra någonting nu eller ej, vill jag emellertid starkt framhålla det angelägna i att man gör någonting och inte bara tror att det som kommer fram under våren – nya regler för finansiering av energibesparande åtgärder i byggnader eller nya bestämmelser med krav på hur det skall se ut – kommer att lösa problemen.

Alla inser vi att vi vet för litet. Vi behöver kunskaper. Sådana hade vi kunnat få på en avgränsad bit av vårt land med goda klimalförutsättningar för sådana här prov. Samtidigt hade vi givit sysselsättning åt byggnadsarbetarna. Detta initiativ, som fanns uttryckt i motionen, har utskottets majoritet gått emot, och det återfinns nu i den till civilutskottets betänkande nr 7 fogade reservationen.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! I motionen 1326 begär socialdemokraterna omedelbara åtgärder av det slag som herr Bergman nyss redogjorde för. Därför har utskottet behandlat motionen i ett särskilt betänkande. Anledningen till motionen är, som herr Bergman framhöll, bekymmer för sysselsättningsituationen i Norrbottens län. Man vill försöka förbättra den situationen genom att använda sig av åtgärder för att spara energi i våra bostäder.

Även om denna debatt skall handla om energibesparande åtgärder, måste jag ändå börja med arbetsmarknadssituationen. Vi har på s. 2 i utskottsbetänkandet redovisat läget. Där kan man notera att trenden under 1976 innebar stigande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna fram till årsskiftet 1976-1977. Den första räkning som gjorts detta år visar emellertid att trenden inte har fortsatt. En minskning av arbetslösheten har inträffat, framför allt inom sådana grupper som målare och träarbetare.

Alla är väl överens om angelägenheten av att hålla en hög sysselsättning. Detta har också i mycket stor utsträckning hittills präglat den nya regeringens arbete. I början av januari beslöt regeringen att tidigarelägga ett antal projekt i Norrbottens län. Ungefär 450 personer får sysselsättning till en kostnad av ungefär 150 milj. kr. Vi skall då komma

ihåg att denna åtgärd inte har kunnat få någon effekt på den räkning av arbetslösa kassamedlemmar som redovisats för januari månad. Det tar ytterligare någon månad innan arbetena kommer i gång. Men självklart är det ett antal för detta län mycket angelägna och välkomna projekt som ger ganska snabb effekt.

Det är emellertid inte den enda åtgärd som regeringen har vidtagit för att förbättra arbetsmarknadssituationen i Norrbotten. Regeringen har dessutom bett den tillsatta Norrbottendelegationen att snabbt arbeta fram konkreta förslag inom industrin men även inom jord- och skogsbruket samt servicenäringarna för att på det sättet få underlag för att sätta in ytterligare medel och därmed skapa sysselsättning i detta län. Självklart har man också nått effekt med de allmänna åtgärder som regeringen har vidtagit, t. ex. utbildningsstödet.

Detta gör att jag kan konstatera att regeringen har känt ett mycket starkt ansvar för sysselsättningen i detta område. Herr Bergman ansåg att vi inte har en handlingskraftig regering. Jag påstår naturligtvis att vi har det, och de motsatta uppfattningarna kommer herr Bergman och jag alltid att ha när vi diskuterar de här frågorna.

Varför har då regeringen, utöver de allmänna åtgärderna, måst ägna så mycken uppmärksamhet just åt Norrbotten? Herr Bergman nämnde det men gick lättvindigt förbi det, därför att orsaken är att Stålverk 80 har skjutits på framtiden. Jag förstår att de problem som därigenom har skapats medför en svår huvudvärk för socialdemokraterna, så någonting fick de föreslå i stället för den stora sak som kraschat. Stålverksprojektet gavs en mycket stark partipolitisk profil och att det sköttes illa är väl lindrigt uttryckt, när nu moderföretaget NJA har måst få ett kapitaltillskott av den nya och enligt herr Bergmans beskrivning handlingsförlamade regeringen på 1 800 milj. kr. för att rensa upp och om möjligt komma på fötter och bli en tillgång för arbetsmarknaden i Norrbottens län.

Därmed anser jag att motivet för socialdemokraternas förslag om åtgärder på energibesparingsområdet har fallit. Vi var ju överens om att motivet var omtanke om sysselsättningen. Naturligtvis tycker jag att det är väldigt angeläget att det kommer fram åtgärder som kan minska energiåtgången vid bostadsuppvärmning, men jag vill också understryka att det är viktigt att vi utnyttjar de möjligheter som redan finns på det området genom de lån och bidrag som kan utgå med nuvarande bestämmelser. Alla kommuner och speciellt de som har problem med byggarbetskraftens sysselsättning kan självfallet redan med nuvarande bestämmelser göra positiva insatser genom att skapa intresse för och hjälpa till med projektering, ansökningar och beslut så att byggarbetskraften kan sysselsättas.

När utskottsmajoriteten har stannat för att yrka avslag på socialdemokraternas motion gör vi det alltså av följande skäl. Sysselsättningen i Norrbottens län hjälps snabbare med de andra åtgärder som jag har nämnt att regeringen har vidtagit. Energisparandet kan inte avgränsas

*Energibesparande
åtgärder i Norrbottens län*

till Norrbotten, utan det är en sak som måste komma i gång över hela landet. Om några dagar kommer en proposition från regeringen om de nya reglerna för energisparandet. Det har därför, som vi har sett det, inte funnits anledning att göra några specialbestämmelser för Norrbottens län.

Vi har vidare ansett att de av socialdemokraterna föreslagna åtgärderna inte får den effekt på sysselsättningen som det sägs i motionen, eftersom det blir fråga om en ganska lång starttid. Det måste finnas ett intresse hos fastighetsägarna – antingen de nu är privatpersoner eller allmännyttiga företag, landsting eller kommuner – att komma i gång med projekteringen. Det skall skrivas ansökningar som sedan skall behandlas i kommuner och länsbostadsnämnd innan det kan komma fram beslut som gör det möjligt att sätta i gång åtgärderna. Om man ser till önskemålet att åstadkomma en snabb effekt på byggarbetsmarknaden i Norrbotten är socialdemokraternas förslag alltså inte det mest verkningsfulla.

Det låter i och för sig intressant att ha ett experimentområde för energibesparande åtgärder, men vi vet ju av många utredningar som redan har gjorts att effekter kan uppnås med det batteri av åtgärder som finns och som kommer att bli bidragsberättigade. Det är knappast möjligt rent praktiskt att använda sig av ett så stort område för någon sorts kontroll innan man tar ställning till ytterligare insatser för energibesparing i bostadsbeståndet. Det skulle förutsätta att man fastställde nuläget, och det skulle också förutsätta att man efter rätt avsevärd tid gjorde en ny kontroll för att på detta sätt kunna se vilken spareffekt man hade fått och därefter kunna göra en utvärdering. Vi är inte så osäkra härvidlag utan anser att det är angeläget att snarast möjligt sätta in de energibesparande åtgärderna över hela landet med ytterligare intensitet i enlighet med den proposition som regeringen kommer att lägga fram den 10 mars.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag skall tolka det som ett utslag av herr Mattssons humor när han vill karakterisera detta förslag som en ersättning för det uppskjutna Stålverk 80. Jag tror dessutom att det är en fördel för Norrbotten om andra än herr Mattsson och jag diskuterar Stålverk 80. Vi har ju båda mycket begränsade kunskaper i den frågan – det är nog herr Mattsson beredd att hålla med mig om.

Men situationen i Norrbotten för byggnadsarbetarna är påtaglig för oss två. Jag tror inte att det resonemang som herr Mattsson för här skulle vinna förståelse uppe i Norrbotten. Situationen är annorlunda. Även om det kan läggas fram statistik och beräkningar i fråga om en tänkt utveckling, så är det ont om jobb för vissa kategorier inom byggnadsarbetarkåren och kommer att vara det. Vad som satts i gång är anläggningsarbeten och inte husbyggen – husbyggen har lagts ned och upphört. Då behövs det jobb för framför allt äldre och många unga som måste ha praktik, och det kan man skapa just på detta område. De nu-

varande reglerna för belåning när det gäller arbeten med bättre isolering tillämpas i huvudsak då det är fråga om uppvärmningsapparaterna i byggnaderna och inte vid isolering av väggar, bjälklag o. d., för då blir kostnaderna för höga – de lånesökande gör bedömningen att de nuvarande reglerna inte täcker detta.

Mot denna bakgrund vore det värdefullt att vara generös här och se om det förfarande vi föreslagit kunde ha effekt både på isoleringen och på sysselsättningen. Det är det som ligger i förslaget. Därför tycker vi att det är ett så bra förslag, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Bergman om en sak, och det är att inte jag heller är så insatt i Stålverk 80 att vi två skall föra någon sakdebatt om det. Men jag bara konstaterade att motivet för socialdemokraternas motion var den försämrade sysselsättningssituationen i Norrbotten, som uppstått bl. a. genom att det projektet hade spruckit. Man har alltså fört fram den sysselsättning som skulle skapas genom energibesparande åtgärder såsom en alternativ sysselsättning.

Det är riktigt att de ungefär 150 miljoner som regeringens i början av januari framlagda program innehöll till rätt stor del avsåg anläggningsarbeten. Men de arbeten som försvunnit genom att stålverksprojektet lagts ned är i inte så liten utsträckning anläggningsarbeten av det slag som redan utförts där uppe med muddring, utfyllnad o. d. Egentligen har alltså byggnadsarbetare över hela skalan blivit utan jobb genom nedläggningen av projektet.

Man får inte heller glömma bort att ytterligare åtgärder kan komma att aktualiseras genom de förslag som Norrbottendelegationen lägger fram. Och det avgörande är att här erfordras en mycket stor arbetsinsats totalt sett över hela landet för att åstadkomma besparingar när det gäller bostadsuppvärmningen. Vi har inte funnit att motionärerna redovisat tillräckligt starka skäl för den experimentverksamhet – det är ju så de vill rubricera det – som de föreslagit i Norrbotten.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Bergman m. fl.

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Anmälan av
interpellation*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 144
Avstår - 1

§ 19 Föredrogs

Civilutskottets betänkande

1976/77:8 med anledning av motion om ersättning vid lokal trafikreg-
lering

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20 Anmäldes och bordlades

Motioner

1976/77:1356 av fru *Eliasson*

1976/77:1357 av herr *Gadd* och fru *Dahl*

1976/77:1358 av herr *Hedberg m. fl.*

1976/77:1359 av herr *Olsson* i *Edane m. fl.*

1976/77:1360 av herr *Signell m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:59 om utbildning och forskning
inom högskolan m. m.

1976/77:1361 av herr *Hallenius m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:67 om ändrad organisation för
jordbrukets högskolor, m. m.

§ 21 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 2 mars

1976/77:107 av herr *Ulander (s)* till herr arbetsmarknadsministern om
ökat ekonomiskt stöd till information m. m. beträffande medbestäm-
mandelagen:

I sina yttranden över arbetsrättskommitténs betänkande tog både LO
och TCO upp frågan om information och utbildning kring den kommande
lagen. Organisationerna poängterade det stora behovet av allmän infor-
mation samt utbildning av framför allt de fackliga förtroendemän som
skall tillämpa lagen. Kraftiga insatser på detta område ansågs nödvändiga
för att ge organisationerna reella förutsättningar att utnyttja de nya möj-
ligheterna till medbestämmande.

I regeringens proposition 1975/76:182 föreslogs stöd till information

och utbildning om medbestämmandelagen genom en höjning av den s. k. arbetarskyddsavgiften. Vid inrikesutskottets behandling av propositionen beslöt utskottets majoritet att ställa sig bakom centerpartiets motionsförslag, vilket resulterade i en minskning av stödet till löntagarna med 40 milj. kr. för helt budgetår i jämförelse med propositionens förslag.

Genom lottning i riksdagen kom utskottets förslag att bli riksdagens beslut.

Resultatet av detta beslut har visat sig få allvarliga följder. Löntagarnas organisationer kan med nuvarande stöd inte bedriva en erforderlig skolningsverksamhet. Informationen om medbestämmandelagen får därmed inskränkas både lokalt och centralt.

Med anledning därav begär jag kammarens tillstånd att till herr arbetsmarknadsministern få ställa följande interpellation:

Avser statsrådet att komma med förslag som ger de fackliga organisationerna sådant ekonomiskt stöd att det möjliggör erforderlig information om och utbildning i medbestämmandelagen?

§ 22 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 2 mars

1976/77:292 av herr *Söderqvist* (vpk) till herr försvarsministern om övningsflygningarna inom flygvapnet:

Vid övningar inom flygvapnet förekommer vid vissa tillfällen s. k. "lågsniffning", dvs. piloterna tar ner planen på höjder som i dessa sammanhang måste betecknas som obetydliga. Den lägsta tillåtna höjden över marken är 50 meter. Om man tar i beaktande att farten ligger över 600 km/tim, står det klart att det är förenat med betydande risker att genomföra sådana manövrer. Om övningarna dessutom sker över bebyggelse, gäller det inte enbart pilot och plan utan också de människor som finns i dessa områden.

Det har nu återigen, genom artiklar i pressen och genom aktioner från lokalbefolkningen, framkommit att militärflygplan under övning svept fram över ett samhälle på mycket låga höjder. Detta har inträffat upprepade gånger. Oenighet råder om vilken höjd planen befunnit sig på, men oavsett detta är det fullt klart att övningarna utgör en risk och att befolkningen på goda grunder känner sig oroad. Flygvapnet anser troligen att övningar av detta slag är nödvändiga, men de bör då kunna förläggas över obebodda områden.

Jag vill därför fråga herr försvarsministern:

Anser försvarsministern att flygvapnet även i fortsättningen skall tillåtas att bedriva övningar av det här slaget utan att ta hänsyn till de människor som bor i det aktuella området?

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Meddelande om
frågor*

Nr 77

Onsdagen den
2 mars 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:293 av herr *Henrikson* (s) till herr socialministern om kostnadsutvecklingen inom barnstugebyggandet:

F. n. pågår en kraftig utbyggnad av antalet barnstugeplatser och fritidshemsplatser. Vissa tecken tyder emellertid på att kostnadsutvecklingen är mycket allvarlig. Jag önskar därför ställa följande frågor till herr socialministern:

1. Har statsrådet uppmärksammat kostnadsutvecklingen i barnstugebyggandet?
2. Vilka åtgärder övervägs för att förhindra densamma?

1976/77:294 av herr *Pettersson* i Lund (s) till herr statsrådet *Johansson* om uttalande rörande förutsättningarna för avtal om upparbetning av använt kärnbränsle:

Såväl i regeringsdeklarationen som i den s. k. villkorspropositionen (1976/77:53) fastslås att det är kraftföretagen som har ansvaret för att få fram ett avtal som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle och för att regeringen därefter tar ställning.

Statsrådet *Johansson* har nu i samband med en Frankrikeresa på ett uppseendeväckande sätt blandat sig i de förhandlingar som kraftföretagens gemensamt ägda bolag *Svensk Kärnbränsleförsörjning AB* för med det franska bolaget *COGEMA* – en av de två parterna i *United Reprocessors* – och också enligt *TT* gett uttryck för uppfattningen att han bedömer det som omöjligt för kraftbolagen att träffa ett betryggande upparbetningsavtal i Frankrike och England.

Jag vill därför ställa följande fråga till herr statsrådet *Johansson*:

Anser statsrådet det lämpligt att ni, utan att ens underrätta *Svensk Kärnbränsleförsörjning AB* och trots vad som sägs om ansvarsfördelningen i villkorspropositionen, på detta uppseendeväckande sätt blandar er i förhandlingarna mellan två fristående bolag och därtill ger offentlig kännedom åt era bedömningar i ett känsligt förhandlingsläge?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 16.40.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert